

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETO
FINANSŲ IR MOKESČIŲ KATEDRA

INGRIDA VEČERSKYTĖ
FINANSŲ TEISĖS NEAKIVAIZDINIŲ STUDIJŲ PROGRAMA

Gyventojų pajamų apskaičiavimo teisiniai aspektai Lietuvos Respublikoje

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė – lekt. Justė Tušaitė

Konsultantas –

Vilnius, 2008

TURINYS

<i>IVADAS</i>	3
1. GYVENTOJŲ PAJAMŲ NUSTATYMO ASPEKTAI	7
1.1. Duomenų apie gyventojų pajamas gavimo teisiniai pagrindai	7
1.2. Duomenų apie gyventojų gaunamas pajamas šaltiniai	14
1.3. Duomenys	30
2. DUOMENYS APIE GYVENTOJŲ IŠLAIDAS IR JŲ NUSTATYMO REIŠMINGUMAS GYVENTOJŲ PAJAMŲ NUSTATYmui	38
2.1. Duomenų apie gyventojų išlaidas gavimo teisiniai pagrindai	38
2.2. Duomenų apie gyventojų išlaidas šaltiniai	39
2.3. Duomenys apie gyventojų išlaidas	43
2.4. Duomenų apie gyventojų išlaidas reikšmingumas gyventojų pajamų nustatymui	49
3. PASIŪLYMAI DĖL VISUOTINIO TURTO IR VISUOTINIO TURTO, PAJAMŲ IR IŠLAIDŲ DEKLARAVIMO	50
3.1. Pasiūlymo dėl visuotinio turto deklaravimo esmė, privalumai ir trūkumai.....	50
3.2. Pasiūlymo dėl visuotinio turto, pajamų ir išlaidų deklaravimo esmė, privalumai ir trūkumai...	55
IŠVADOS IR PASIŪLYMAS	58
SANTRAUKA	61
SUMMARY	62
LITERATŪROS SĄRAŠAS	64
PRIEDAS	76

IVADAS

Lietuvos Respublikos aukščiausios teisinės galios aktas – Lietuvos Respublikos Konstitucija¹ (toliau – Konstitucija) – nustato esminius valstybės biudžeto pajamų šaltinius: „valstybės biudžeto pajamos formuojamos iš mokesčių, privalomųjų mokėjimų, rinkliavų, pajamų iš valstybinio turto ir kitų pajamų“. Iš šios Konstitucijos nuostatos išplaukia, kad mokesčiai yra dominuojantis valstybės biudžeto pajamų šaltinis. Juos būtina surinkti tam, kad valstybė galėtų funkcionuoti. Tačiau mokesčių surinkimas yra susijęs su valstybės ir jos gyventojų interesų susikirtimu. Valstybei svarbu surinkti tiek mokesčių, kad ji galėtų padengti visas biudžeto išlaidas ir taip užtikrinti valstybės bei visuomenės gerovę. Privatus asmuo suinteresuotas sumokėti mokesčių kuo mažiau, kad jam liktų daugiau pajamų, kurias galėtų išleisti savo asmeninių poreikių tenkinimui. Dėl šios priežasties valstybės įgaliotos institucijos, rinkdamos mokesčius, gana dažnai, susiduria su pajamų slėpimu, kuris pasireiškia darbo užmokesčio mokėjimu „vokeliuose“, apsimestinių sandorių sudarymu, vykdomos ekonominės veiklos slėpimu ir pan. Kovoju su šiuo reiškiniu, sukurta teisinė bazė, numatanti priemones ir būdus (šaltinius), kurie padeda mokesčių administratoriui nustatyti realias gyventojų pajamas.

Teisiniu aspektu gyventojų pajamų nustatymo tema aktuali siekiant išsiaiškinti, kokiais teisiniais pagrindais remdamasis mokesčių administratorius renka duomenis apie gyventojų pajamas ir iš kokių šaltinių bei tokius duomenis gauna. Taip pat ši tema svarbi norint nustatyti, ar yra pakankama teisinė bazė ir ar mokesčių administratorius turi užtektinai priemonių ir būdų (šaltinių), kad galėtų įgyvendinti jam Konstitucijos pavestą uždavinį – surinkti mokesčius būtinus biudžeto pajamoms suformuoti.

Praktinis šios temos aktualumas yra didelis ir dažnai aptarinėjamas visuomenės informavimo priemonėse bei politinėse diskusijose. Gyventojai, kurie slepia savo gautas pajamas ir nemoka nuo jų mokesčių, yra palankesnėje finansinėje padėtyje nei tie, kurie sąžiningai moka visus mokesčius nuo savo uždirbtų pajamų. Todėl ši tema svarbi ne tik valstybinėms institucijoms, bet ir įvairiems gyventojų sluoksniams.

Galima teigti, kad iki šiol apie gyventojų pajamų apskaičiavimo teisinius aspektus Lietuvos Respublikoje M. Romerio universitete Teisės fakultete nebuvo rašytas nei vienas magistro darbas ir šis darbas yra pirmasis mokslinio pobūdžio darbas šia tema. Taip pat nėra atlikta išsamių mokslinių tyrimų ar parašyta kitų darbų, kuriuose būtų išsamiai aptarti gyventojų pajamų ir išlaidų nustatymo teisiniai pagrindai, duomenų šaltiniai, duomenys apie gyventojų pajamas ir išlaidas, nurodytas

---

¹ Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

duomenų apie išlaidas reikšmingumas nustatant gyventojų pajamas ir atskleisti pasiūlymų dėl visuotinio turto ir visuotinio turto, pajamų ir išlaidų deklaravimo privalumai ir trūkumai. Tokios analizės stoka ir noras išsiaiškinti, ar yra pakankama teisinė bazė ir ar mokesčių administratorius turi užtektinai priemonių ir būdų (šaltinių), kad galėtų nustatyti realias gyventojų pajamas paskatino darbo autorę gilintis į pasirinktą magistro darbo temą.

Tyrimo objektas. Šio magistro baigiamojo darbo tyrimo objektas – gyventojų pajamų ir išlaidų nustatymo teisinis reglamentavimas. Visuotinio turto ir visuotinio turto, pajamų ir išlaidų deklaravimo analizė teisiniu ir praktiniu aspektu.

Tyrimo dalykas. Magistro darbo tyrimo dalykas – duomenų apie gyventojų pajamas gavimo teisiniai pagrindai, šaltiniai, duomenys, jų pakankamumas. Duomenų apie gyventojų išlaidas gavimo teisiniai pagrindai, šaltiniai, duomenys, jų pakankamumas ir svarba gyventojų pajamų nustatymui. Pasiūlymai įvesti visuotinį turto ir visuotinį turto, pajamų ir išlaidų deklaravimą.

Tyrimo tikslas. Nustatyti teisinius pagrindus, suteikiančius teisę rinkti duomenis apie gyventojų pajamas ir išlaidas. Atskleisti duomenų šaltinius, mokesčių administratoriaus gaunamus duomenis apie gyventojų pajamas ir išlaidas bei įvertinti jų pakankamumą. Nurodyti kuo reikšmingi duomenys apie gyventojų išlaidas gyventojų pajamas nustatymui. Atskleisti pasiūlymų įvesti visuotinį turto ir visuotinį turto, pajamų ir išlaidų deklaravimą trūkumus ir privalumus. Pasiūlyti alternatyvų Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektą.

Tyrimo uždaviniai. Siekiant minėtų magistro baigiamojo darbo tyrimo tikslų, keliami tokie tyrimo uždaviniai:

- ❖ Išsiaiškinti teisinius pagrindus, kurie suteikia teisę mokesčių administratoriui rinkti duomenis apie gyventojų pajamas ir išlaidas, išanalizavus teismų sprendimus, mokslinę literatūrą ir teisės aktus;
- ❖ Nustatyti duomenų tiek apie gyventojų pajamas, tiek apie gyventojų išlaidas šaltinius, juos suklasifikuoti, remiantis Lietuvos Respublikos teisės aktais ir moksline literatūra;
- ❖ Išanalizavus Lietuvos Respublikos teisės aktus, atskleisti, kokius duomenis mokesčių administratorius gauna apie gyventojų pajamas ir išlaidas, juos suklasifikuoti bei nustatyti jų pakankamumą;
- ❖ Nustačius duomenų apie gyventojų išlaidas gavimo teisinius pagrindus, šaltinius ir pačius duomenis, atskleisti duomenų apie gyventojų išlaidas reikšmingumą gyventojų pajamų nustatymui;

- ❖ Išanalizavus Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo projektus ir pasiūlymą dėl šių projektų, kompetentingų institucijų išvadas, aiškinamuosius raštus, atskleisti pasiūlymų dėl visuotinio turto ir visuotinio turto, pajamų ir išlaidų deklaravimo esmę, jų privalumus ir trūkumus;
- ❖ Remiantis atlikto tyrimo duomenimis suformuluoti išvadas, pateikti alternatyvų Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektą.

Autorė, atsižvelgdama į tai, kad Valstybinė mokesčių inspekcija daugiausia prisideda prie gyventojų pajamų nustatymo, magistro darbe analizuos jos renkamus duomenis apie gyventojų pajamas ir išlaidas. Kitų institucijų renkamus duomenis apie gyventojų pajamas ir išlaidas autorė nagrinės tik fragmentiškai, kiek tai susiję su bendradarbiavimu su šia inspekcija. Magistro darbe Valstybinė mokesčių inspekcija vadinama mokesčių administratoriumi.

Tyrimo metodai. Siekdama magistro darbe užsibrėžtų tikslų, autorė naudojo įvairius teorinius ir empirinius tyrimo metodus. *Sisteminės analizės metodas* magistro darbe naudotas, siekiant išanalizuoti gyventojų gaunamų pajamų bei patiriamų išlaidų apskaičiavimo reglamentavimą Lietuvos Respublikos teisės aktuose. *Lingvistinis metodas* padėjo išsiaiškinti tikrąjį teisės aktų turinį, atsižvelgiant į gramatikos, sintaksės ir kitas kalbos taisykles arba akto priėmėjo ketinimus. *Apibendrinimo metodas* naudotas pateikiant skyrių ir galutines tyrimo išvadas, apibendrinant naudotą literatūrą. *Teisinių dokumentų analizės metodu* magistro darbe buvo tiriami Lietuvos Respublikos ir kai kurie tarptautinės teisės dokumentai.

Tyrimo šaltiniai. Renkant magistro darbe naudotą literatūrą, autoriai nepavyko rasti su tyrimo tema tiesiogiai susijusios medžiagos užsienio kalbomis. Todėl darbe remiamasi Konstitucija, Lietuvos Respublikos įstatymais, poįstatyminiais teisės aktais, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos apibendrintais paaiškinimais (komentarais), įvairių autorių straipsniais, Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektais ir pasiūlymu dėl šių projektų. Taip pat darbe fragmentiškai pasiremta Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo sprendimais, kompetentingų institucijų išvadomis, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės parengtais statistiniais duomenimis ir kitais šaltiniais.

Magistro darbo struktūra. Magistro darbą sudaro trys skyriai. Pirmame skyriuje „Gyventojų pajamų nustatymo aspektai“ yra aptariama teisinė gyventojų pajamų nustatymo bazė, pateikiami galimi gyventojų pajamų nustatymo šaltiniai bei nurodoma, kokius duomenis apie gyventojų pajamas gauna mokesčių administratorius.

Antrame darbo skyriuje „Duomenys apie gyventojų išlaidas ir jų nustatymo reikšmingumas gyventojų pajamų nustatymui“ analizuojama duomenų apie gyventojų išlaidas gavimo teisinė bazė, tokių duomenų gavimo šaltiniai, nurodoma, kokius duomenis apie gyventojų išlaidas gauna mokesčių administratorius ir atskleidžiamas šių duomenų reikšmingumas gyventojų pajamų nustatymui.

Trečiajame darbo skyriuje „Pasiūlymai dėl visuotinio turto ir visuotinio turto, pajamų ir išlaidų deklaravimo“ yra nagrinėjami Seimo narių parengtų projektų, numatančių visuotinį turto deklaravimą, ir pasiūlymo dėl visuotinio turto, pajamų ir išlaidų deklaravimo kaip būdo nustatyti gyventojų pajamas privalumai ir trūkumai.

1. GYVENTOJŲ PAJAMŲ NUSTATYMO ASPEKTAI

Gyventojų pajamų nustatymas priklauso nuo trijų aspektų. Pirmiausia nuo teisinių pagrindų, kurie mokesčių administratoriui suteikia įgaliojimus rinkti duomenis apie gyventojų pajamas. Antra, nuo šaltinių, iš kurių gaunami minėti duomenys ir, trečia, nuo pačių duomenų apie gyventojų pajamas įvairovės. Visus šiuos aspektus autorė aptars šiame magistro darbo skyriuje.

1.1. Duomenų apie gyventojų pajamas gavimo teisiniai pagrindai

Mokesčių administratoriaus įgaliojimai rinkti duomenis apie gyventojų pajamas kyla iš Konstitucijos 127 str. 2 dalies. Duomenų rinkimas apie gyventojų pajamas yra valstybės biudžeto pajamų gavimo priemonė. Vadinasi, tai yra per Lietuvos Respublikos aukščiausios teisinės galios aktą Lietuvių Tautos nustatyta pareiga mokesčių administratoriui.

Įstatymų leidėjas detalizuoja šios pareigos įgyvendinimo priemonės – šaltinius, iš kurių gaunami duomenys apie gyventojų pajamas - Lietuvos Respublikos įstatymuose: Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatyme² (toliau – MAĮ), Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatyme³ (toliau – GPMĮ), Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo mokesčio įstatyme⁴ (toliau – Valstybinio socialinio draudimo mokesčio įstatymas), Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatyme⁵ (toliau – Sveikatos draudimo įstatymas), Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatyme⁶ (toliau – Pridėtinės vertės mokesčio įstatymas), Lietuvos Respublikos paveldimo turto mokesčio įstatyme⁷ (toliau – Paveldimo turto mokesčio įstatymas), Lietuvos Respublikos akcizų įstatyme⁸ (toliau – Akcizų įstatymas) ir kai kuriuose kituose įstatymuose. Atsižvelgiant į jame nustatytą šaltinių gausumą, svarbiausias autorės nuomone yra MAĮ. Kituose įstatymuose reglamentuojami apmokestinimo tam tikru mokesčiu aspektai (mokesčio tarifai, mokesčio objektas, subjektai, neapmokestinamosios pajamos ir pan.) ir tik fragmentiškai kai kuriuose straipsniuose numatomi duomenų apie gyventojų pajamas šaltiniai. Be to, šie šaltiniai yra susiję su konkrečiu mokesčio objektu (pvz., GPMĮ 33 str. 2 dalyje nustatyta, kad „per mokestinį laikotarpį gyventojams išmokas, kurios pagal mokesčio mokėjimo tvarką priskirtos B klasės pajamoms, išmokėję Lietuvos vienetas, užsienio vienetas per nuolatinę buveinę ar

² Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2243.

³ Valstybės žinios. 2003, Nr. 73-3085.

⁴ Valstybės žinios. 1991, Nr. 17-447.

⁵ Valstybės žinios. 1996, Nr. 55-1287.

⁶ Valstybės žinios. 2002, Nr. 35-1271.

⁷ Valstybės žinios. 2002, Nr. 123-5531.

⁸ Valstybės žinios. 2001, Nr. 98-3482.

nenuolatinis Lietuvos gyventojas per nuolatinę bazę privalo iki kalendorinių metų, einančių po to mokestinio laikotarpio, vasario 1 dienos pateikti mokesčių administratoriui pažymas apie gyventojams išmokėtas tokias išmokas“).

Pojstatyminiai teisės aktai taip pat gali įpareigoti mokesčių administratorių rinkti arba suteikti teisę gauti duomenis apie gyventojų pajamas. Tai gali būti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai, Lietuvos Respublikos finansų ministro ir Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos įsakymai bei kai kurie kiti pojstatyminiai teisės aktai. Šie teisės aktai leidžiami siekiant įgyvendinti įstatymų nuostatas. Paprastai pojstatyminiuose teisės aktuose detalizuojami įstatymuose nustatyti duomenų apie gyventojų pajamas šaltiniai ir jų pateikimo mokesčių administratoriui būdai (pvz., GPMĮ 27 straipsnyje įtvirtinama nuolatinis Lietuvos gyventojų, per mokestinį laikotarpį gavusių pajamų, kurios pagal gyventojų pajamų mokesčio mokėjimo tvarką priskiriamos A klasės arba B klasės pajamoms, pareiga, pasibaigus mokestiniam laikotarpiui, iki kalendorinių metų, einančių po to mokestinio laikotarpio, gegužės 1 dienos pateikti Metinę pajamų mokesčio deklaraciją, o Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2007 m. lapkričio 19 d. įsakymu Nr. VA-72 patvirtintose Metinės pajamų mokesčio deklaracijos GPM305 formos ir jos priedų užpildymo, pateikimo bei patikslinimo taisyklėse⁹ nurodyta, kaip ji turi būti užpildyta, pateikta, patikslinta). Taigi pojstatyminiai teisės aktai yra detalizuojančio pobūdžio teisiniai pagrindai.

Mokesčių administratorius, siekdamas gauti duomenis apie gyventojų pajamas, gali ne tik leisti pojstatyminius teisės aktus, bet ir sudaryti duomenų teikimo sutartis. Tai reiškia, kad jis gali pasitelkti ne tik viešosios teisės, bet ir civilinės teisės priemones.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso¹⁰ (toliau – Civilinio kodekso) 1.1 str. 2 dalyje nurodyta, kad „turtiniams santykiams, kurie pagrįsti įstatymų nustatytu asmenų pavaldumu valstybės institucijoms ir kurie tiesiogiai atsiranda, kai valstybės institucijos atlieka valdžios funkcijas (realizuojamas pavaldumas) arba įstatymų nustatytas asmenims pareigas valstybei ar jos taiko įstatymų nustatytas administracines ir baudžiamąsias sankcijas, įskaitant valstybės mokesčių, kitų privalomų rinkliavų ar įmokų valstybei ar jos institucijoms, valstybės biudžeto santykius, bei kitokiems santykiams, kuriuos reglamentuoja viešosios teisės normos, šio kodekso normos taikomos tik tiek, kiek šių santykių nereglamentuoja atitinkami įstatymai, taip pat šio kodekso įsakmiai nurodytais atvejais“. Pagal šią nuostatą turtiniams santykiams, kuriuos reglamentuoja viešosios

---

⁹ Valstybės žinios. 2007, Nr. 123-5058.

¹⁰ Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

teisės normos, Civilinio kodekso nuostatos taikomos: tik tiek, kiek šių santykių nereglamentuoja atitinkami įstatymai ir Civilinio kodekso įsakmiai nurodytais atvejais.

MAĮ nurodyta, kada mokesčių administratorius turi sudaryti duomenų teikimo sutartis, ką tose sutartyse turi nustatyti (duomenų teikimo būdus, terminus), tačiau, kokia forma ir kokie kiti reikalavimai taikomi duomenų teikimo sutartims, nenurodoma. Be to, mokesčių administratorius gali sudaryti duomenų teikimo sutartis ir MAĮ nenumatytais atvejais, t.y. savo iniciatyva. Abiem šiais atvejais mokesčių administratorius sudaro sutartis kaip viešojo administravimo subjektas, įgyvendinantis jam nustatytą kontrolės funkciją.¹¹ Vadinasi, mokesčių administratoriui, sudarant sutartis, susipina viešosios teisės ir civilinės teisės elementai: sutarties forma, kiti sutarties sudarymo reikalavimai yra reglamentuojami civilinės teisės normomis, o turinys yra sąlygotas viešosios teisės normų ir jam būdingas valdžios ir pavaldumo – subordinacijos principas.

Mokesčių administratorius duomenų teikimo sutartis sudaro su juridiniais ir fizinkiniais asmenimis, Lietuvos valstybės ir savivaldybių institucijomis.

Palankesnėje padėtyje mokesčių administratorius atsiduria tada, kai duomenys apie gyventojų pajamas teikiami įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų pagrindu. Šiuo atveju jis gali „diktuoti“ duomenų teikimo sąlygas (periodiškumą, mastą, kokybę ir kitas), neperžengdamas įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų nustatytų ribų. Kai duomenys teikiami sutarties pagrindu, duomenų teikimo sąlygos priklauso nuo susitariančių šalių valios.

Gyventojas gali gauti pajamų ne tik Lietuvoje, bet ir Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybėse bei kitose užsienio valstybėse, todėl mokesčių administratoriui svarbu gauti duomenis ir apie šias pajamas. Pagrindas gauti tokius duomenis:

- iš ES valstybių mokesčių administratorių ir kitų kompetentingų institucijų¹² yra: 1) ES teisės aktai (reglamentai, direktyvos); 2) tarptautinės sutartys; 3) tarpžinybiniai susitarimai; 4) kitos sutartys.

- iš kitų užsienio valstybių mokesčių administratorių ir kitų institucijų¹³ yra: 1) tarptautinės sutartys; 2) tarpžinybiniai susitarimai; 3) kitos sutartys.

Tarptautinės sutartys, tarpžinybiniai susitarimai ir kitos sutartys, kurių pagrindu mokesčių administratorius gauna duomenis apie gyventojų pajamas ir kurios sudaromos tiek su ES valstybių,

---

¹¹ Vadovaujantis MAĮ 25 str. 1 d. 7 punktu ir 26 str. 1 d. 7 punktu centrinis mokesčių administratorius ir vietos mokesčių administratorius kontroliuoja, ar teisingai apskaičiuoti, deklaruoti ir sumokėti mokesčiai.

¹² Duomenų gavimas iš ES valstybių mokesčių administratorių ir kitų kompetentingų institucijų reglamentuojamas MAĮ 25 str. 1 d. 7 punkte ir 29 straipsnyje.

¹³ Duomenų gavimas iš kitų užsienio valstybių mokesčių administratorių ir kitų institucijų reglamentuojamas MAĮ 25 str. 1 d. 16 ir 17 punktuose, 28 straipsnyje ir 30 str. 1 dalyje.

ties su kitų užsienio valstybių mokesčių administraciniais ir kitomis institucijomis yra Lietuvos ir užsienio valstybių bendradarbiavimo mokesčių kontrolės srityje padarinys.

Tarptautinės sutartys – tai „tarptautinės teisės principų ir normų reglamentuotas susitarimas, kurį raštu sudaro Lietuvos Respublika su užsienio valstybėmis ir tarptautinėmis organizacijomis, nesvarbu, koks sutarties pavadinimas ir ar sutartį sudaro vienas, du ar keli tarpusavyje susiję dokumentai“¹⁴. Tarptautinių sutarčių juridinė galia priklauso nuo to, ar jos ratifikuotos, ar ne.

Ratifikacija [lot. *ratificatio* < *ratus* - teisėtas + *facio* - darau] - aukščiausiojo valstybinio valdžios organo aktas, kuriuo tvirtinama tarptautinė sutartis, pasirašyta valstybės įgalioto atstovo.¹⁵ Lietuvos Respublikoje tarptautinės sutartys ratifikuojamos Seimui priimant įstatymą dėl tarptautinės sutarties ratifikavimo.¹⁶

Konstitucijos 138 str. 3 dalyje nurodyta, kad „tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Lietuvos Respublikos Seimas, yra sudedamoji Lietuvos teisinės sistemos dalis“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 1995 m. sausio 25 d. išvadoje „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9 ir 14 straipsnių ir jos Ketvirtojo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“¹⁷ (toliau – Išvada), aiškindamas šią Konstitucijos nuostatą, konstatavo, kad Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys „Lietuvos Respublikos teisės šaltinių sistemoje atitinka įstatymų lygmenį“, t.y. turi įstatymo galią. Be to, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas Išvadoje nurodė, kad „tarptautinės sutartys <...> atskirose teisinės veiklos srityse taikomos nevienodai“. MAĮ 5 straipsnyje nustatytas tarptautinių sutarčių viršenybės principas: „jeigu Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse nustatytos kitokios negu atitinkamų mokesčių įstatymuose apmokestinimo taisyklės ir šios sutartys yra ratifikuotos, įsigaliojusios ir taikomos Lietuvos Respublikoje, tai viršenybę turi minėtose tarptautinėse sutartyse nustatytos taisyklės“. Vadinasi, iškilus kolizijai dėl duomenų apie gyventojų pajamas teikimo, kurį reglamentuoja Lietuvos Respublikos ratifikuota tarptautinė sutartis ir Lietuvos Respublikos įstatymas, duomenys bus teikiami vadovaujantis Lietuvos Respublikos ratifikuotos tarptautinės sutarties nuostatomis.

Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys, kurioms Konstitucija ar Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymas, ar pati sutartis nenumato ratifikavimo procedūros¹⁸, laikomos

¹⁴ Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1948.

¹⁵ Tarptautinių žodžių žodynas// <http://www.zodynas.tk/>; prisijungimo laikas: 2008-10-09.

¹⁶ Vadapalas V. Tarptautinė teisė. – Vilnius: Eugrimas, 1998. P. 138.

¹⁷ Valstybės žinios. 1995, Nr. 9-199.

¹⁸ Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1948.

neratifikuotomis Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis. Šias sutartis tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimu¹⁹. Kadangi neratifikuotas Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartis tvirtina ne įstatymų leidžiamoji valdžia (Lietuvos Respublikos Seimas), o įstatymų vykdomoji valdžia (Lietuvos Respublikos Vyriausybė), galima daryti išvadą, kad neratifikuotos tarptautinės sutartys turi poįstatyminio teisės akto galią.²⁰

Tiek ratifikuotų, tiek neratifikuotų Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių, sudaromų mokesčių kontrolės srityje, nuostatos reglamentuoja keitimąsi informacija ir abipusę pagalbą mokesčių administravimo srityje²¹.

„Igyvendinant tarptautinių sutarčių nuostatas, <...> valstybių kompetentingos institucijos taip pat sudaro papildomus tarpžinybinius susitarimus dėl tarpusavio administracinio bendradarbiavimo, kuriuose suderinami klausimai, liečiantys keitimąsi informacija ir kitą pagalbą mokesčių administravimo srityje.“²² „Tarpžinybiniai susitarimai neturi teisės šaltinio galios nei tarptautinės teisės, nei Lietuvos Respublikos teisės požiūriu“²³.

Tarpžinybiniuose susitarimuose nustatomi keitimosi informacija būdai, aptariamoms keitimosi informacija galimybės, atsižvelgiant į valstybių vidaus įstatymus, įvardijamos pajamų rūšys, dėl kurių keičiamasi automatine informacija, keitimosi automatine informacija periodiškumas²⁴, mokesčių mokėtojų atrinkimo kriterijai, bendrų patikrinimų organizavimas ir jų vykdymas²⁵.

Nuo to, ar tarpžinybinis susitarimas dėl keitimosi informacija sudaromas su ES valstybių kompetentingomis institucijomis, ar su kitų užsienio valstybių kompetentingomis institucijomis, priklauso jo reglamentuojamų klausimų apimtis. Tarpžinybiniai susitarimai dėl keitimosi informacija sudaromi su ES valstybių kompetentingomis institucijomis apima tiek tiesioginius (t.y. visus mokesčius, išskyrus pridėtinės vertės mokestį ir akcizus²⁶), tiek netiesioginius mokesčius (t.y.

¹⁹ Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1948.

²⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 1995 m. spalio 17 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių“ 7 straipsnio ketvirtosios dalies ir 12 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, konstatavo, kad neratifikuotų Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių „juridinė galia nuo ratifikuotų tarptautinių sutarčių skiriasi tuo, kad jos neturi prieštarauti ne tik Lietuvos Respublikos Konstitucijai, bet ir įstatymams“.

²¹ Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo apibendrintas paaiškinimas (komentaras)// http://mic.vmi.lt/documentpublicone.do?&id=1000040008&tree_id=1000007320; prisijungimo laikas: 2008-09-03.

²² Ten pat.

²³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 17 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių“ 7 straipsnio ketvirtosios dalies ir 12 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Valstybės žinios. 1995, Nr. 86-1949.

²⁴ Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo apibendrintas paaiškinimas (komentaras)// http://mic.vmi.lt/documentpublicone.do?&id=1000040008&tree_id=1000007320; prisijungimo laikas: 2008-09-03.

²⁵ Ten pat.

²⁶ Ten pat.

pridėtinės vertės mokestį ir akcizus²⁷). Tokie susitarimai, sudaryti su kitų užsienio valstybių kompetentingomis institucijomis, reglamentuoja keitimąsi informaciją tik tiesioginių mokesčių srityje.

Kadangi Lietuva yra ES narė, ji dalį savo suverenių teisių tam tikrose srityse (tame tarpe ir mokesčių srityje) yra perleidusi ES. Tose srityse, kurios perduotos ES kompetencijai, ES gali priimti **ES valstybėms privalomus teisės aktus**.

Lietuvos Respublikos Konstituciniame akte „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“²⁸ nurodyta, kad „ES teisės normos yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis“. „Jeigu tai kyla iš sutarčių, kuriomis grindžiama ES, ES teisės normos taikomos tiesiogiai, o teisės normų kolizijos atveju jos turi viršenybę prieš Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus teisės aktus.“²⁹ Vadinasi, ES teisės aktai, priimti konsoliduotos Europos Bendrijos steigimo sutarties³⁰ pagrindu, turi pirmenybę Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų atžvilgiu.

Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis tiesiogiai nustato teisę ES leisti privalomus teisės aktus netiesioginių mokesčių (t.y. pridėtinės vertės mokesčio, akcizų) srityje³¹, tačiau tokios teisės nenumato tiesioginių mokesčių srityje. Atsižvelgiant į tai, būtų galima teigti, kad leisti teisės aktus tiesioginių mokesčių srityje yra išimtinė valstybių narių teisė ir jokie reguliavimo ES lygiu čia negali būti. Tačiau ES išplėtė savo kompetenciją tiesioginių mokesčių srityje, vadovaudamasi Konsoliduotos Europos Bendrijos steigimo sutarties 94 straipsniu, kuriame numatyta, kad „Europos Taryba, remdamasi Europos Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu bei Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu, vieningai leidžia direktyvas dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, turinčių tiesioginę įtaką bendrosios rinkos sukūrimui ar veikimui, suderinimo“. Vadinasi, ES gali leisti direktyvas tiesioginių mokesčių srityje siekdama eliminuoti skirtingo apmokestinimo tiesioginiais mokesčiais neigiamą poveikį bendrosios rinkos kūrimui ir plėtojimui.

---

²⁷Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo apibendrintas paaiškinimas (komentaras)// http://mic.vmi.lt/documentpublicone.do?&id=1000040008&tree_id=1000007320; prisijungimo laikas: 2008-09-03.

²⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucijos papildymo Konstituciniu aktu „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 150 straipsnio papildymo// Valstybės žinios. 2004, Nr. 111-4123.

²⁹ Ten pat.

³⁰ Valstybės žinios. 2004, Nr. 2-2

³¹ Konsoliduotos Europos Bendrijos steigimo sutarties 93 straipsnyje nurodyta, kad „Europos Taryba, remdamasi Europos Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu bei Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu, vieningai priima nuostatas dėl apyvartos mokesčius, akcizą ir kitas netiesioginio apmokestinimo formas reglamentuojančių teisės aktų suderinimo, kurios yra būtinos užtikrinti, kad per Konsoliduotos Europos Bendrijos steigimo sutarties 14 straipsnyje nustatytą terminą bus sukurta ir ims veikti vidaus rinka“.

ES priimdama teisės aktus reglamentuoja ne tik tiesioginių ir netiesioginių mokesčių harmonizavimo klausimus, bet ir įpareigoja ES valstybės keisti informacija apie gautas pajamas. Taip siekiama apginti ES interesus, t.y. sustiprinti Europos Bendrijos finansų apsaugą.

Paprastai keitimasis informacija tarp ES valstybių reglamentuojamas direktyvose ir reglamentuose, todėl, autorės nuomone, svarbu aptarti šių teisės aktų pagrindinius bruožus.

Konsoliduotos Europos Bendrijos steigimo sutarties 249 straipsnyje nurodyta, kad *reglamentas* taikomas visuotinai, privalomas visas ir tiesiogiai taikomas visose valstybėse narėse. Taigi galima išskirti tris reglamento bruožus: 1) visuotinumą (tai reiškia, kad reglamentas yra taikomas visoms ES valstybėms, adresatas ne individualizuojamas); 2) privalomumą visa apimtimi (tai reiškia, kad reglamentas taikomas visas, o ne atskiros jo normos); 3) tiesioginį taikymą (tai reiškia, kad įsigaliojus reglamentui jis automatiškai tampa nacionalinės teisės sistemos dalimi).

Tame pačiame Konsoliduotos Europos Bendrijos steigimo sutarties straipsnyje pateikti ir direktyvos bruožai. Direktyva yra: 1) privaloma kiekvienai ES valstybei, kuriai ji skirta (tai reiškia, kad direktyvoje adresatas individualizuojamas, nurodomi konkretūs subjektai, kuriems taikomas šis teisės aktas); 2) privaloma rezultato, kurį reikia pasiekti atžvilgiu (tai reiškia, kad direktyvoje nurodomas tikslas, kurį direktyvos subjektai turi pasiekti per joje numatytą terminą); 3) nacionalinės valdžios institucijos pasirenka jos įgyvendinimo formą ir būdus (tai reiškia, kad ES valstybės, įsigaliojus direktyvai, privalo ją inkorporuoti (pvz., priimti įstatymą ar kitą poįstatyminį teisės aktą, pakeisti įstatymą ir pan.) į savo nacionalinę teisinę sistemą per direktyvoje nustatytą terminą).

Taigi tiek reglamento, tiek direktyvos juridinė galia vienoda – jos abi yra privalomos - tačiau skiriasi jų taikymo apimtis (reglamento atveju – jis taikomas visoms ES valstybėms, o direktyvos atveju – tik tiems subjektams, kuriems ji adresuota) ir įgyvendinimo laisvė (įsigaliojęs reglamentas iš karto tampa ES valstybių teisinės sistemos dalimi, o direktyva įgyvendinama pasirenkant jos įgyvendinimo priemones ir būdus).

Autorė jau aukščiau minėjo, kad ES tiesioginių mokesčių srityje gali leisti tik direktyvas. Svarbiausios direktyvos, kuriose reglamentuojamas keitimasis duomenimis tarp ES valstybių tiesioginių mokesčių srityje, yra 1977 m. gruodžio 19 d. Europos Tarybos direktyva Nr. 77/799 „Dėl valstybių narių kompetentingų institucijų tarpusavio pagalbos tiesioginio apmokestinimo srityje“³² ir 2003 m. birželio 3 d. Europos Tarybos direktyva Nr. 2003/48/EB „Dėl palūkanų, gautų iš taupymo

---

³² http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=48437; prisijungimo laikas: 2007-09-10.

pajamų apmokestinimo”³³. Netiesioginių mokesčių srityje keitimasis duomenimis tarp ES valstybių reguliuojamas reglamentuose (pvz., 2003 m. spalio 7 d. Europos Tarybos reglamentas Nr. 1798/2003 „Dėl administracinio bendradarbiavimo pridėtinės vertės mokesčio srityje, panaikinantys Reglamentą (EEB) Nr. 218/92”³⁴). Tačiau tiek reglamentuose, tiek direktyvose numatyti duomenų teikimo būdai (pagal prašymą, be išankstinio prašymo arba automatinis duomenų teikimas), teikiamų duomenų šaltiniai (paprastai teikiamos dokumentų kopijos) ir suteiktų duomenų naudojimas (pateikti duomenys gali būti panaudoti tik tiems tikslams, kuriems pasiekti jie buvo suteikti) sutampa. Tai leidžia autorei daryti išvadą, kad ES keitimąsi informacija tiesioginių mokesčių ir netiesioginių mokesčių srityje nustato skirtingų rūšių teisės aktuose (atitinkamai direktyvose ir reglamentuose) ne dėl šių teisės aktų bruožų, o dėl ES kompetencijos apimtį tiesioginių ir netiesioginių mokesčių srityje.

Taigi mokesčių administratorius duomenis apie gyventojų pajamas gali gauti esant bent vienam iš šių teisinių pagrindų: **1) Konstitucijai; 2) ES teisės aktui; 3) tarptautinei sutarčiai; 4) įstatymui; 5) poįstatyminiam teisės aktui; 6) tarpžinybiniam susitarimui; 7) duomenų teikimo sutarčiai; 8) kitai sutarčiai.**

1.2. Duomenų apie gyventojų gaunamas pajamas šaltiniai

Siekiant atlikti visapusišką mokesčių administratoriaus renkamų ir gaunamų duomenų apie gyventojų pajamas analizę svarbu nustatyti ne tik teisinius pagrindus, kuriais vadovaujantis šie duomenys gaunami, bet ir duomenų apie gyventojų pajamas šaltinius.

Duomenų šaltinis yra objektas, iš kurio gaunami duomenys. Tai gali būti rašytinis ir elektroninis dokumentas, informacinė sistema, internetas, vaizdo ir garso įrašas ar bet koks kitas žodinis, rašytinis, vaizdinis ar garsinis šaltinis.

Pagal duomenų užfiksavimo būdą duomenų šaltinius galima suskirstyti į: 1) žodinius; 2) rašytinius; 3) vaizdinius; 4) garsinius.

Žodiniams duomenų šaltiniams būdinga tai, kad duomenys yra išsakomi balsu ir niekur neužfiksuojami. Tokio duomenų šaltinio pavyzdys yra 1882 – pasitikėjimo telefonas. Pasak Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko pavaduotojo Dainiaus Daugirdos, „pasitikėjimo telefonas buvo sukurtas kaip įrankis kovoti su

³³<http://eurlex.europa.eu/Notice.do?val=285388:cs&lang=lt&list=452150:cs,431417:cs,399423:cs,398393:cs,285388:cs,283681:cs,283572:cs.&pos=5&page=1&nbl=7&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#texte>; prisijungimo laikas: 2007-09-10.

³⁴<http://eurlex.europa.eu/Notice.do?val=286522:cs&lang=lt&list=286522:cs.&pos=1&page=1&nbl=1&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#texte>; prisijungimo laikas: 2007-09-10.

šešėline ekonomika, įtraukiant visuomenę”³⁵. Paskambinę šiuo telefonu, gyventojai gali pranešti apie neapskaityto darbo užmokesčio mokėjimą (kitaip dar vadinamo atlyginimu „vokelyje”) ir kitus mokestinius pažeidimus. Pasitikėjimo telefono, kaip duomenų šaltinio, privalumas toks, kad duomenys pateikiami per trumpą laiko tarpą ir mokesčių administratorius gali imtis operatyvių veiksmų, siekiant užkirsti kelią tolesniems mokestiniams pažeidimams. Tačiau autorė pastebėjo ir šio duomenų šaltinio trūkumų: 1) pasitikėjimo telefonu gaunami duomenys gali būti nerealūs, todėl turi būti tikrinami; 2) gali būti pateikti nereikšmingi, nekonkretūs duomenys; 3) nenumatyta atsakomybė už klaidinančių, nerealių duomenų pateikimą; 4) duomenis pateikę gyventojai gali atsisakyti toliau bendradarbiauti su mokesčių administratoriumi: neteikti mokesčių administratoriui reikalingų papildomų ar nepatvirtinti pasitikėjimo telefonu pateiktų duomenų ir pan. Dėl to mokesčių administratoriui gali nepavykti įrodyti mokestinio pažeidimo buvimo fakto.

Šis pavyzdys rodo, kad žodiniai duomenų šaltiniai turi daugiau trūkumų (duomenų nepatikimumas, netikslumas, atsakomybės nebuvimas už klaidinančių ir nerealių duomenų pateikimą) nei privalumų (galimybė gauti duomenis per trumpą laiką). Be to, žodinius duomenų šaltinius problematiška naudoti kaip įrodymus mokestiniuose ginčiuose.

Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo³⁶, kuriame reglamentuojamas mokestinių ginčų nagrinėjimas teismuose, 57 str. 1 dalyje nurodoma, kad „įrodymai administracinėje byloje yra visi faktiniai duomenys, priimti bylą nagrinėjančio teismo ir kuriais remdamasis teismas įstatymų nustatyta tvarka konstatuoja, kad yra aplinkybės, pagrindžiančios proceso šalių reikalavimus bei atsikirtimus, ir kitokios aplinkybės, turinčios reikšmės bylai teisingai išspręsti, arba kad jų nėra“. To paties straipsnio 2 dalyje išvardijamos įrodinėjimo priemonės: proceso šalių ir jų atstovų paaiškinimai, liudytojų parodymai, specialistų paaiškinimai ir ekspertų išvados, daiktiniai įrodymai, dokumentai ir kiti rašytiniai, garso bei vaizdo įrodymai.

Taigi žodžiu pateikti duomenys mokestiniuose ginčiuose galės būti naudojami kaip įrodymai tik tokiu atveju, jeigu mokestinio ginčo nagrinėjimo metu jie bus dar kartą papasakoti liudytojo, proceso šalies, ar jo atstovo.

Rašytiniai duomenų šaltiniai – tai materialūs objektai, kuriuose duomenys užfiksuoti raštu. Rašytiniai duomenų šaltiniai yra popieriniai dokumentai (tai ranka parašyti ar kompiuteriu atspausdinti dokumentai: popierinės mokesčių deklaracijos, ataskaitos, sutartys ir pan.) ir elektroniniai dokumentai (tai dokumentai, kurie „sudaryti, perduodami, naudojami ir saugomi

³⁵ Kas savaitę nustatomi vokeliai// Mokesčių žinios, 2008 birž. 9-15, Nr. 22(585).

³⁶ Valstybės žinios. 1999, Nr. 13-308.

kompiuteriu³⁷: elektroninės deklaracijos, elektroninės pridėtinės vertės mokesčio sąskaitos faktūros (toliau – PVM sąskaitos faktūros) ir pan.). Tam, kad šie duomenų šaltiniai turėtų juridinę galią, jie turi būti parengti pagal įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytus privalomus reikalavimus: turi turėti *privalomus rekvizitus* (pvz., dokumento pasirašymo data, dokumento pavadinimas, pasirašiusio asmens vardas, pavardė, parašas³⁸); jei tai nustato įstatymai ar kiti teisės aktai, turi būti sudaryti ant *specialaus blanko*; turi būti sudaryti įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta *forma* (rašytine, notarine), *dokumento turinys turi atitikti sandoriui arba ūkinei operacijai keliamus privalomus reikalavimus* (pvz., daiktų pirkimo - pardavimo išsimokėtinai sutartyje „privalo būti nurodyta daikto kaina, periodinių įmokų dydis, periodinių įmokų mokėjimo terminai ir atsiskaitymo tvarka³⁹); jei tai yra pildomo pobūdžio dokumentas, jame turi būti *užpildyti visi privalomi laukeliai*. Popieriniai ir elektroniniai dokumentai, parengti nesilaikant įstatymų ir kitų teisės aktų privalomų reikalavimų, mokesčių teisės prasme gali turėti trejopus teisinius padarinius:

1) jie gali būti laikomi negaliojančiais (pvz., nekilnojamojo daikto pirkimo – pardavimo sutarties „formos reikalavimų nesilaikymas sutartį daro negaliojančia⁴⁰);

2) jie gali būti ginčijami įstatymo nustatyta tvarka (pvz., neveiksnus asmens sudaryta pirkimo – pardavimo sutartis);

3) jie gali būti laikoma nepateiktais (pvz., jei nuolatinis Lietuvos gyventojas pateikia Metinę gyventojų pajamų mokesčio deklaraciją, kurioje nenurodo asmens kodo (t.y. neužpildo vieno iš privalomų laukelių), ir neištaiso šio deklaracijos trūkumo per mokesčių administratoriaus nustatyta terminą, Metinė gyventojų pajamų mokesčio deklaracija laikoma nepateikta⁴¹).

Atitinkamai tokiuose dokumentuose pateikti duomenys apie gyventojų pajamas bus laikomi nepatikimais, ginčytiniais arba nepateiktais.

Be to, mokesčių administratorius gali ginčyti ir pagal įstatymų bei kitų teisės aktų nustatytus privalomus reikalavimus parengtų dokumentų turinį, t.y. jame pateiktų duomenų teisingumą.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2007 m. kovo 15 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A¹⁷-301/2007 konstatavo, kad „jei pajamos realiai nebūtų gautos, tačiau jų gavimas būtų įforminamas dokumentais, mokestine prasme vien tokio dokumento buvimas nereikštų, kad pajamos

³⁷ Petravičiūtė I. Elektroninio dokumento sampratos klausimu// <http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/knygot/43/straipsniai/str6.pdf>; prisijungimo laikas 2008-10-20.

³⁸ Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas// Valstybės žinios. 2001, Nr. 99-3515.

³⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁴⁰ Ten pat.

⁴¹ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2007 m. lapkričio 19 d. įsakymas Nr. VA-72 „Dėl Metinės pajamų mokesčio deklaracijos GPM305 formos ir jos priedų užpildymo, pateikimo bei patikslinimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2007, 123-5058.

yra pagrįstos, nes negalima pagrįsti to, ko realiai nebuvo”. Vadinasi, mokesčių administratorius, turėdamas pagrįstą abejonę dėl pagal įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytus reikalavimus parengtame dokumente pateiktų duomenų faktinio buvimo, gali įrodinėti, kad dokumente pateikti duomenys nerealūs.

Mokesčių administratorius paneigti dokumento turinį gali taikydamas MAĮ 69 straipsnyje nustatytą „turinio viršenybės prieš formą“ principą. Šis principas reiškia, kad „tais atvejais, kai mokesčio mokėtojo sandoris, ūkinė operacija ar bet kokia jų grupė sudaromi turint tikslą gauti mokestinę naudą, t. y. tiesiogiai ar netiesiogiai nukelti mokesčio mokėjimo terminus, sumažinti mokėtiną mokesčio sumą arba visiškai išvengti mokesčio mokėjimo, arba padidinti gražintiną (įskaitytiną) mokesčio permoką (skirtumą), arba sutrumpinti mokesčio permokos (skirtumo) gražinimo terminus <...> mokesčių administratorius neatsižvelgia į formalią mokesčių mokėtojo veiklos išraišką, bet atkuria iškreipiamas ar slepiamas aplinkybes, su kuriomis mokesčių įstatymai sieja apmokestinimą, ir mokesčių apskaičiuoja pagal minėtų mokesčių įstatymų atitinkamas nuostatas“⁴².

Administraciniai teismai savo sprendimuose nurodo, kad šis principas taikytinas „tik tuo atveju, kai nustatoma, kad tiriamo (abejones keliančio) sandorio (ūkinės operacijos) tikslas yra vienintelis – gauti <...> mokestinę naudą“⁴³. Vadinasi, mokesčių administratoriaus teisė nuneigti dokumento turinį nėra absoliuti. Jis gali neatsižvelgti į dokumente pateiktus duomenis tik tokiu atveju, jei įrodo, kad tas dokumentas buvo sudarytas siekiant mokestinės naudos.

Vaizdiniai ir garsiniai duomenų šaltiniai – fotografijos, vaizdo ir garso įrašai. Teisė fotografuoti, daryti vaizdo ir garso įrašus mokesčių administratoriui suteikta tik nuo 2007 m. liepos 19 dienos įsigaliojus MAĮ 2, 12, 13, 15, 25, 33, 37, 38, 66, 76, 77, 78, 80, 81, 84, 87, 89, 93, 97, 100, 101, 104, 105, 108, 113, 117, 118, 128, 130, 132, 133, 135, 141, 142, 164, 165 straipsnių ir priedo pakeitimo bei papildymo ir įstatymo papildymo 133⁽¹⁾ straipsniu įstatymui⁴⁴. Šio įstatymo projekto aiškinamajame rašte⁴⁵ nurodoma, kad „dažni atvejai, kai nelegaliai dirbantys, nedeklaruotą darbo užmokestį gaunantys asmenys keičia savo parodymus arba tiesiog atsisako bendradarbiauti su mokesčių administratoriumi, kai kuriose bylose teismai nepasikliauja, jų nuomone, prieštariniais parodymais: pačių darbuotojų pateikta ar mokesčių administratoriaus gauta anonimine informacija“, todėl „siekiant spręsti minėtas problemas, sudaryti prielaidas efektyvesnei pažeidimų prevencijai,

⁴² Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas// Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2243.

⁴³ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. liepos 17 d. nutarimas administracinėje byloje Nr. A¹¹-719/2007, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarimas administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶-250/2008.

⁴⁴ Valstybės žinios. 2007, Nr. 80-3220.

⁴⁵ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=288284&p_query=&p_tr2=; prisijungimo laikas: 2008-10-20.

projekte siūloma įtvirtinti mokesčių administratoriaus teisę fotografuoti, daryti garso ir vaizdo įrašus, renkant įrodymus mokesčių ir kitų teisės aktų pažeidimų prevencijos bei kontrolės tikslais“. Vadinasi, ši teisė mokesčių administratoriui buvo suteikta pirmiausia siekiant surinkti pakankamai ir patikimų įrodymų, nustatant neapskaiyto darbo užmokesčio mokėjimo atvejus, bei taip pat siekiant išplėsti mokesčių administratoriaus įrodinėjimo galimybės atliekant kontrolės veiksmus kitose srityse.

Mokesčių administratoriaus teisė fotografuoti, daryti vaizdo ir garso įrašus nėra absoliuti. MAĮ 33 str. 1 d. 19 punkte numatyta, kad mokesčių administratorius (jo pareigūnas), atlikdamas jam pavestas funkcijas, turi teisę, fotografuoti, daryti garso ir vaizdo įrašus, nepažeisdamas įstatymų garantuojamo asmens privataus gyvenimo neliečiamumo. Teisė į privataus gyvenimo neliečiamumą reiškia, kad „žmogaus privatus gyvenimas neliečiamas; asmens susirašinėjimas, pokalbiai telefonu, telegrafo pranešimai ir kitoks susižinojimas neliečiami.“⁴⁶ Valstybės institucijos neturi teisės apriboti naudojimosi šia teisė, „išskyrus įstatymo nustatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, viešosios tvarkos ar šalies ekonominės gerovės interesams, siekiant užkirsti kelią teisės pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat gyventojų sveikatai ar dorovei arba kitų žmonių teisėms ir laisvėms apsaugoti.“⁴⁷ Vadinasi, mokesčių administratorius gali filmuoti, daryti vaizdo, garso įrašus ir naudoti tokiu būdu surinktus duomenis apie gyventojų pajamas kaip įrodymus⁴⁸ mokestiniuose ginčiuose tik tiek, kiek tai būtina, siekiant apginti kitus svarbesnius valstybės ir visuomenės interesus.

Taigi atlikusi žodinių, rašytinių, vaizdinių ir garsinių duomenų šaltinių analizę, autorė mano, kad patikimiausi ir paprasčiausiai kaip įrodymai mokestiniuose ginčiuose panaudojami rašytiniai duomenų šaltiniai.

Galimas ir kitas duomenų apie gyventojų pajamas šaltinių klasifikavimo aspektas. Šie šaltiniai gali būti skirstomi pagal duomenų teikėjus į: **1) pačių gyventojų teikiamus; 2) trečiųjų asmenų teikiamus⁴⁹; 3) Lietuvos valstybės ir savivaldybių institucijų teikiamus; 4) visuomeninių organizacijų teikiamus; 5) ES ir kitų užsienio valstybių bei jų institucijų teikiamus; 6) mokesčių administratoriaus veiksmis gaunamus.**

---

⁴⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucija// Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

⁴⁷ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija// Valstybės žinios. 1995, Nr. 40-987.

⁴⁸ Kaip autorė nurodė aukščiau, vaizdo ir garso įrašai mokestiniuose ginčiuose laikomi įrodinėjimo priemonėmis.

⁴⁹ Šiame magistro darbe trečiaisiais asmenimis yra laikomi fiziniai ir juridiniai asmenys, išskyrus Lietuvos valstybės ir savivaldybės institucijas, ES ir kitas užsienio valstybes bei jų institucijas.

Autorė mano, kad tikslinga išanalizuoti duomenų apie gyventojų pajamas šaltinius klasifikuojamus pagal šį kriterijų, nes tai leis išsamiau atskleisti galimus duomenų apie gyventojų pajamas šaltinius.

Pačių gyventojų teikiami duomenų šaltiniai. Gyventojų pareiga teikti duomenis apie savo pajamas kyla iš MAĮ 40 str. 1 d. 5 punkto, kuriame numatyta, kad „mokesčių mokėtojas privalo laiku pateikti mokesčių deklaracijas ir kitus teisės aktuose nurodytus dokumentus“. Gyventojai įstatymų ir kitų teisės aktų yra įpareigojami mokesčių administratoriui pateikti:

a) *Deklaracijas.* Deklaracija – tai „mokesčių mokėtojo pateikiamas mokesčių administratoriui dokumentas, kuriame nurodoma informacija apie mokesčių mokėtojo apskaičiuotą mokesčio sumą už mokesčio įstatyme nustatytą laikotarpį, taip pat su mokesčio apskaičiavimu ar sumokėjimu susiję kiti duomenys“⁵⁰. Gyventojų teikiamas deklaracijas pagal jose pateikiamus duomenis galima skirstyti į: 1) pajamų (Metinė pajamų mokesčio deklaracija (FR0462, FR0462S, FR0462S0, FR0462S15, FR0462S33, GPM302 ar GPM305 forma⁵¹), Nenuolatinio Lietuvos gyventojų B klasės pajamų mokesčio deklaracija (FR0459 forma), Metinė nenuolatinio Lietuvos gyventojų pajamų mokesčio nuo individualios veiklos per nuolatinę bazę Lietuvoje pajamų deklaracija (FR0531 forma), Brangų turtą įsigijusio arba įsigysiančio Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų deklaracija⁵²); 2) turto (Metinė gyventojų (šeimos) turto deklaracija (FR0001 forma), Vienkartinė gyventojų (šeimos) 2003-12-31 turėto turto deklaracija (FR0593 forma), Užsienio valstybėse paveldimo turto mokesčio deklaracija (FR0585 forma)); 3) kitas (Neregistruoto prekybininko, kito asmens akcizų deklaracija (FR630A forma), Pridėtinės vertės mokesčio deklaracija (FR0600 forma), Metinė pridėtinės vertės mokesčio deklaracija (FR0516 forma), Naujos transporto priemonės tiekimo į kitą valstybę narę deklaracija (FR0620 forma)).

b) *Apyskaitas.* Apyskaita – tai „finansinės veiklos ar statistinių duomenų pateikimas“⁵³. Gyventojai Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo nustatytais atvejais teikia Pridėtinės vertės mokesčio mokėtoju neįregistruoto asmens mokėtino pridėtinės vertės mokesčio apyskaitą (FR0608 forma).

c) *Pranešimus.* Pranešimas – tai informacinis dokumentas⁵⁴. Gyventojai teikia pranešimus apie ilgalaikio materialiojo turto ar jo dalies priskyrimą savo ekonominei veiklai vykdyti (FR0624

⁵⁰ Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas// Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2243.

⁵¹ Gyventojas deklaruodamas savo 2003, 2004, 2005 metais gautas pajamas turėjo teikti FR0462, FR0462S, FR0462S0, FR0462S15 ar FR0462S33 formą, deklaruodamas savo 2006 metais gautas pajamas – GPM302 formą, deklaruodamas savo 2007 metais ir vėlesniais mokestiniais metais gautas pajamas gyventojas teikia GPM305 formą.

⁵² Ši deklaracija galiojo iki 2003 m. gruodžio 31 d.

⁵³ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas// <http://www.autoinfa.lt/webdic/>; prisijungimo laikas: 2008-10-22.

⁵⁴ Kanceliarinės kalbos patarimai. Žodynas// <http://lkz.mch.mii.lt/Kanceliarinis/>; prisijungimo laikas: 2008-10-22.

forma), apie užsienio valstybių bankuose atidarytas ir uždarytas sąskaitas (FR0526 forma), apie laikomus banderolėmis nepaženklintų alkoholio ir tabako gaminių kiekius (FR0718 forma).

d) *Prašymus*. Prašymas – tai „raštas, kuriuo ko nors prašoma“⁵⁵. Gyventojų teikiamus prašymus mokesčių administratoriui galima būtų skirstyti į: 1) prašymus dėl pripažinimo ir patvirtinimo (Prašymo išduoti patvirtinimą, kad akcizų sumokėjimas Lietuvos Respublikoje garantuotas (FR0668 forma), Prašymas pripažinti nuolatinį Lietuvos gyventoją (FR0565 forma)); 2) prašymus dėl įregistravimo (Prašymas įregistruoti mokesčių mokėtojo registre (FR0039 forma)⁵⁶, Nuolatinio Lietuvos gyventojų, vykdančio individualią veiklą, įregistravimo į mokesčių mokėtojo registrą/išregistravimo iš mokesčių mokėtojo registro prašymas (FR0792 forma), Užsienio piliečio ir asmens be pilietybės prašymas įregistruoti (išregistruoti) mokesčių mokėtojo registre (FR0224 forma), Fizinio asmens prašymas įregistruoti į pridėtinės vertės mokesčio mokėtojų registrą/išregistruoti iš pridėtinės vertės mokesčio mokėtojų registro (FR0389 forma), Prašymas įregistruoti į ūkininkų, kuriems taikoma kompensacinio PVM tarifo schema registrą/išregistruoti iš ūkininkų, kuriems taikoma kompensacinio PVM tarifo schema registro (FR0352 forma)); 3) prašymus dėl mokesčių perskaičiavimo (Prašymas perskaičiuoti pajamų mokestį ir grąžinti jo permoką (FR0464 forma)).

e) *Ataskaitas*. Ataskaita – tai „oficialus pranešimas žodžiu ar raštu apie nuveiktą darbą, tam tikrą dalyką padėtį ir kt.“⁵⁷ Gyventojai Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo numatytais atvejais teikia Prekių tiekimo į kitas Europos Sąjungos valstybes nares ataskaitą (FR0564 forma).

f) *Kitus dokumentus*. Gyventojai Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo numatytais atvejais teikia Ūkininko, kuriam taikoma kompensacinio pridėtinės vertės mokesčio tarifo schema, pateiktos žemės ūkio produkcijos ir/ar paslaugų apskaitą (FR0329 forma). Taip pat gyventojas gali pateikti „pastabas dėl patikrinimo akto, jeigu <...> nesutinka su patikrinimo akte papildomai apskaičiuotomis mokesčių ir su jais susijusiomis sumomis, taip pat jei nori pagrįsti kitas aplinkybes, kurios gali būti svarbios tvirtinant patikrinimo rezultatus“⁵⁸ ir kitus dokumentus.

Daugiausia duomenų, autorės nuomone, apie gyventojų pajamas gaunama iš deklaracijų. Jose deklaruojamos tiek apmokestinamosios, tiek neapmokestinamosios pajamos ar ekonominės veiklos atlygis. Tuo tarpu apyskaitose nurodomos tik apmokestinamosios ekonominės veiklos atlygis, o

⁵⁵ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas// <http://www.autoinfo.lt/webdic/>; prisijungimo laikas: 2008-10-22.

⁵⁶ Ši forma galiojo iki 2005 m. gegužės 1 d.

⁵⁷ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas// <http://www.autoinfo.lt/webdic/>; prisijungimo laikas: 2008-10-22.

⁵⁸ Mokesčių administravimo įstatymo apibendrintas paaiškinimas (komentarai)//

http://mic.vmi.lt/documentpublicone.do?&id=1000040008&tree_id=1000007320; prisijungimo laikas: 2008-10-22.

kituose šaltiniuose pateikiami duomenys padeda arba netiesiogiai atskleisti gyventojų pajamas, arba yra susiję tik su tam tikros veiklos srities pajamomis.

Trečiųjų asmenų teikiami duomenų šaltiniai. Fiziniais ir juridiniams asmenims pareiga teikti duomenis apie gyventojų pajamas mokesčių administratoriui nustatoma MAĮ 48 straipsnyje⁵⁹ ir konkretinama atskiruose MAĮ ir kitų įstatymų straipsniuose.

Juridiniai asmenys mokesčių administratoriui teikia:

a) *deklaracijas* (Metinę A klasės išmokų, nuo jų išskaičiuoto ir sumokėto pajamų mokesčio deklaraciją (FR0573 forma), Mėnesinę pajamų mokesčio nuo A klasės pajamų deklaraciją (FR0572 forma)).

b) *Pažymas*. Pažyma – tai „dokumentas, kuriame pateikiami ar patvirtinami kurie nors duomenys, žinios“⁶⁰. Juridiniai asmenys teikia Gyventojams išmokėtų išmokų, pagal mokesčio mokėjimo tvarką priskiriamų B klasės pajamoms, pažymą (FR0471 forma).

c) *Ataskaitas*. Juridiniai asmenys teikia Žemės ūkio produkcijos ir/ar paslaugų pirkimo iš ūkininkų, kuriems taikoma kompensacinio pridėtinės vertės mokesčio tarifo schema, ataskaitą (FR0617 forma), Kontroliuojamų vienetų ir kontroliuojančių asmenų turtinių teisių bei prievolių ataskaitą (FR0438 forma), Asocijuotų asmenų tarpusavio sandorių arba ūkinių operacijų ataskaitą (FR0528 forma).

d) *Prašymus*. Užsienio valstybės juridiniai asmenys, atitinkantys Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 98 str. 5 ir 6 dalyse nustatytas sąlygas, teikia Užsienio valstybės asmens prašymus grąžinti ūkininkams sumokėtą kompensacinį priedą (FR0601 forma).

e) *Duomenų teikimo formas*. Duomenų teikimo forma – tai mokesčių administratoriaus sukurtas dokumentas, turintis laukelius, kuriuos užpildžius duomenų teikėjas gali pateikti duomenis mokesčių administratoriui. Lietuvos Respublikoje įregistruoti juridiniai asmenys, išskyrus Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatyme nurodytas kredito įstaigas, teikia duomenis apie fiziniams asmenims suteiktas, jų grąžintas, iš fizinių asmenų gautas ir jiems grąžintas paskolas (FR0711 forma).

Fiziniai asmenys mokesčių administratoriui teikia:

---

⁵⁹ MAĮ 48 straipsnyje nurodoma, kad „trečiųjų asmenų pareigos mokesčių administravimo procedūrų taikymo srityje, susijusios su informacijos pateikimu mokesčių administratoriui, mokesstinės nepriemokos priverstiniu išieškojimu bei mokesčių įstatymų pažeidimų prevencija, nustatomos siekiant užtikrinti efektyvaus mokesčių administratoriaus funkcijų atlikimo sąlygas“.

⁶⁰ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas// <http://www.autoinfa.lt/webdic/>; prisijungimo laikas: 2008-10-23.

a) *Deklaracijos*. Fiziniai asmenys teikia Metinę A klasės išmokų, nuo jų išskaičiuoto ir sumokėto pajamų mokesčio deklaraciją (FR0573 forma), Mėnesinę pajamų mokesčio nuo A klasės pajamų deklaraciją (FR0572 forma).

b) *Pažymas*. Nenuolatiniai Lietuvos gyventojai, vykdančys individualią veiklą per nuolatinę bazę Lietuvos Respublikoje, teikia Gyventojams išmokėtų išmokų, pagal mokesčio mokėjimo tvarką priskiriamų B klasės pajamoms, pažymą (FR0471 forma).

c) *Ataskaitas*. Fiziniai asmenys teikia Žemės ūkio produkcijos ir/ar paslaugų pirkimo iš ūkininkų, kuriems taikoma kompensacinio pridėtinės vertės mokesčio tarifo schema, ataskaitą (FR0617 forma).

d) *Prašymus*. Užsienio valstybės fiziniai asmenys, atitinkantys Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 98 str. 5 ir 6 dalyse nustatytas sąlygas, teikia Užsienio valstybės asmens prašymus grąžinti ūkininkams sumokėtą kompensacinį priedą (FR0601 forma).

Taigi kai kurie fizinių ir juridinių asmenų teikiami duomenų šaltiniai sutampa, tačiau juridiniai asmenys teikia daugiau duomenų apie gyventojų pajamas šaltinių. Autorės nuomone, taip yra todėl, kad juridiniams asmenims įstatymais ir kitais teisės aktais nustatyti aukštesni jų vykdomos veiklos buhalterinės apskaitos, dokumentų tvarkymo ir saugojimo reikalavimai.

Lietuvos valstybės ir savivaldybių institucijų teikiami duomenų šaltiniai.

Vadovaujantis MAĮ 25 str. 1 d. 16 punktu, 26 str. 1 d. 11 punktu ir 30 straipsniu Lietuvos valstybės ir savivaldybių institucijos teikia duomenis bendradarbiavimo pagrindu. Bendradarbiaujama pasirašant susitarimus, sutartis dėl bendradarbiavimo, keitimosi informacija, atliekant bendrus patikrinimus⁶¹.

Institucijas, kurios teikia duomenis apie gyventojų pajamas mokesčių administratoriui, galima skirstyti į: 1) teisėsaugos institucijas (teismai, prokuratūros); 2) teisėtvarkos institucijas (policija, muitinė, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija ir kitos); 3) kontroliuojančias institucijas ir inspekcijas (Valstybinė darbo inspekcija prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir kitos); 4) kitas institucijas ir įstaigas (apskričių viršininko administracijos, savivaldybių administracijos, seniūnijos, valstybinės įmonės, biudžetinės įstaigos ir kitos).

Šių institucijų ir įstaigų teikiamų duomenų apie gyventojų pajamas šaltiniai yra įvairūs. Tai yra:

---

⁶¹ Mokesčių administravimo įstatymo apibendrintas paaiškinimas (komentaras)//

http://mic.vmi.lt/documentpublicone.do?&id=1000040008&tree_id=1000007320; prisijungimo laikas: 2008-10-22.

a) *Teismų sprendimai*. Juose gali būti nustatytos gyventojų gautos realios pajamos.

b) *Patikrinimo aktai ir medžiaga*. Pagal MAĮ 72 str. 1 dalį „mokesčių administratorius turi teisę apskaičiuoti mokesčių remdamasis kitų valstybės įstaigų ir institucijų aktais ar kitais dokumentais, surašydamas patikrinimo aktą šio įstatymo nustatyta tvarka“. MAĮ 72 str. 2 dalyje nurodyta, kad „mokestis šio straipsnio 1 dalyje numatytu būdu gali būti apskaičiuojamas tais atvejais, kai minėtoje dalyje nurodytos institucijos pagal įstatymuose nustatytą kompetenciją atlieka asmenų komercinės, ūkinės ar finansinės veiklos patikrinimus ir nustato mokesčių įstatymų pažeidimus, tačiau nėra įgaliotos šio Įstatymo nustatyta tvarka atlikti mokesčių administravimo veiksmų“. Vadinas, mokesčių administratorius iš kitos institucijos, kuri neturi teisės atlikti mokesčių administravimo veiksmų (pvz., Valstybinės darbo inspekcijos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos), gavęs patikrinimo aktą ar medžiagą bei išnaginėjęs juos, turi teisę, remdamasis šiuo patikrinimo aktu ar medžiaga, konstatuoti, kad gyventojas gavo pajamų ir surašyti patikrinimo aktą.

c) *informacinės sistemos*. Informacinė sistema – „materiali sistema, galinti priimti, kaupti, saugoti, keisti, naudoti, skleisti informaciją“⁶². Tokio duomenų šaltinio pavyzdys yra LITEKO informacinė sistema, kurios „paskirtis - sudaryti sąlygas teismams automatizuotu būdu rinkti, kaupti, sisteminti ir teikti duomenis, susijusius su teismų gautais ir jų veiklai reikalingais dokumentais ir duomenimis, teismų sprendimais, teismų veiklos statistika, taip pat keisti duomenimis su valstybės registrais ir informacinėmis sistemomis, vykdyti kitas teisės aktuose ir šiuose nuostatuose nustatytas funkcijas“⁶³. Mokesčių administratorius, pateikęs prašymą, gali gauti duomenis apie teismui pateiktus procesinius dokumentus, teismo užvestas ir išnaginėtas bylas, apie teismo procesą (procesinius įvykius (darbas su dokumentu, posėdis ir kt.), procesinio įvykio rezultatus (bylos išnaginėjimas, atidėjimas, išsiuntimas į kitą teismą, proceso atnaujinimas ir kt.), datas, laiką, trukmę, bylos išnaginėjimo rezultatus, posėdžio vietą, teisėjų kolegijas, byloje dalyvaujančius asmenis⁶⁴.

d) *Valstybės ir savivaldybės institucijų gyventojams išduoti dokumentai arba gyventojų šioms institucijoms pateikti dokumentai*. Tai įvairūs leidimai, licencijos ir kiti dokumentai.

Taigi valstybės ir savivaldybės teikiamų duomenų apie gyventojų pajamas šaltinių sąrašas nėra platus.

---

⁶² Kompiuterinės leksikos aiškinamasis žodynas// <http://www.likit.lt/term/z2odynas.html>; prisijungimo laikas 2008-10-26.

⁶³ 2005 m. gegužės 20 d. Teismų tarybos nutarimas Nr. 13 P-346 “Dėl teismų informacinės sistemos nuostatų patvirtinimo“// <http://www.teismai.lt/savivalda/nutarimai/20050520-346.doc>; prisijungimo laikas 2008-10-26.

⁶⁴ Ten pat.

Visuomeninių organizacijų teikiami duomenų šaltiniai.

Visuomeninės organizacijos – tai „viešo pobūdžio pelno nesiekiantys laisvanoriški susivienijimai, kurių narius vienija bendri socialiniai, ekonominiai, profesiniai, kultūriniai, dvasiniai interesai arba tam tikri pomėgiai. Pagrindinis šių organizacijų tikslas – tenkinti savo narių interesus ir poreikius.“⁶⁵ Būtent šis tikslas skatina visuomenines organizacijas bendradarbiauti su mokesčių administratoriumi ir teikti duomenis apie gyventojų pajamas.

Vadovaujantis MAĮ 31 straipsniu, visuomeninės organizacijos mokesčių administratoriui duomenis teikia sutarčių pagrindų. Šiuo atveju duomenų šaltiniai gali būti įvairūs. Tai gali būti iš visuomeninių organizacijų narių gauta medžiaga apie verslo vykdymo praktiką, kiti dokumentai, paaiškinimai ir pan.

Taigi visuomeninės organizacijos, siekdamos apginti savo sąžiningai veikiančius narius, teikia mokesčių administratoriui duomenų apie gyventojų pajamas šaltinius, kurie mokesčių administratoriui padeda suprasti tam tikros verslo šakos ar veiklos praktinius veikimo principus, identifikuoti galimas gyventojų pajamų slėpimo rizikas ar nustatyti konkrečius pajamų slėpimo atvejus.

ES ir kitų užsienio valstybių bei jų institucijų teikiami duomenų šaltiniai.

ES ir kitos užsienio valstybės bei jų institucijos duomenis apie gyventojų pajamas mokesčių administratoriui, kaip jau minėjo autorė anksčiau, teikia bendradarbiavimo pagrindu. Duomenų teikimas iš ES valstybių gali būti numatytas ES teisės aktuose arba dėl jo gali būti susitarta pasirašant su atskiromis ES valstybėmis duomenų teikimo sutartis. Su kitomis užsienio valstybėmis dėl duomenų apie gyventojų pajamas teikimo gali būti susitarta tik pasirašant duomenų teikimo sutartis.

ES ir kitų užsienio valstybių bei jų institucijų teikiamų duomenų apie gyventojų pajamas šaltiniai yra: *duomenų bazės* (pvz., EUROCANET duomenų bazė, kurioje kaupiami duomenys apie ES valstybių mokesčių administratorių identifikuotus rizikingų tarpininkų deklaruojamus sandorius⁶⁶), *informacinės sistemos* (pvz., VIES – keitimosi pridėtinės vertės mokesčio informacija sistema, padedanti iš kitų ES valstybių gauti patvirtinimus, kad mokesčių mokėtojas yra registruotas PVM mokėtoju, taip pat operatyviai gauti informaciją apie PVM mokėtojo įvykdytus prekių

---

⁶⁵ Birmontienė T, Jarašiūnas E., Kūris E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė. - Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2002. P. 595.

⁶⁶ Valstybinės mokesčių inspekcijos 2006 metų veiklos ataskaita// <http://www.vmi.lt/lt/?itemId=100461353>; prisijungimo laikas: 2008-10-26.

pardavimo ES valstybėse sandorius⁶⁷), *atsakymai į paklausimus* (pvz., atsakymas į Lietuvos mokesčių administratoriaus pateiktą SCAC383 arba į SCAC2004 paklausimą⁶⁸), *spontinės informacijos pranešimai*⁶⁹ ir kai kurie kiti. Šiems duomenų šaltiniams būdinga tai, kad jie teikiami elektroniniu būdu. Toks teikimo būdas, autorės nuomone, pasirinktas, siekiant užtikrinti greitą duomenų perdavimą.

Mokesčių administratoriaus veiksmis gaunami duomenų šaltiniai.

Mokesčių administratorius gali gauti duomenų apie gyventojų pajamas šaltinius ne tik iš gyventojų, trečiųjų asmenų, ES ir užsienio valstybių bei jų institucijų, Lietuvos valstybės ir savivaldybių institucijų ar visuomeninių organizacijų teisės aktų arba sutarčių numatytais atvejais, bet ir savo iniciatyva. Ši iniciatyva pasireiškia mokesčių administratoriui įgyvendinant MAĮ 25 str. 1 d. 7 punkte ir 26 str. 1 d. 7 punkte numatytą kontrolės funkciją. Mokesčių administratorius kontrolę gali įgyvendinti trimis formomis: **a) stebėjimu; b) mokestiniu tyrimu; c) mokestiniu patikrinimu.**

Stebėjimas. Įstatymai ir kiti teisės aktai neapibrėžia „stebėjimo“ sąvokos. Lietuvių kalbos žodyne nurodyta, kad „stebėjimas“ – tai „jutimiškas tiriamo daikto suvokimas“. Mokesčių administratoriaus atliekamas stebėjimas paprastai nebūna iš anksto nukreiptas į konkretų kontrolės objektą. Vadinasi, mokesčių administratoriaus vykdomą stebėjimą galima apibrėžti kaip jutimišką atsitiktinio kontroliuojamo objekto suvokimą.

Mokesčių administratorius, siekdama gauti duomenų apie gyventojų pajamas stebi *visuomenės informavimo priemonėse* (laikraščiuose, žurnaluose, biuleteniuose ar kituose leidiniuose, knygoje, televizijos, radijo programose, kino ar kitoje garso ir vaizdo studijų produkcijoje bei kitose priemonėse, viešai skleidžiančiose informaciją⁷⁰, kurios „paskirtis – „informuoti visuomenę ar jos dalį“⁷¹) ir *interneto tinklapiuose* pateikiamus duomenis.

Visuomenės informavimo priemonėse ir interneto tinklapiuose pateikti duomenys paprastai būna neišsamūs, reikalaujantys papildomo patikrinimo, todėl jie gali tapti pagrindu pradėti mokestinį tyrimą ar mokestinį patikrinimą. Vadinasi, visuomenės informavimo priemonės ir

---

⁶⁷ Rinkos aktualijos: Valstybinė mokesčių inspekcija įdiegė modernią keitimosi mokestine informacija su ES valstybėmis sistema// http://209.85.129.132/search?q=cache:5w6L_9oxvcEJ:www.konsultacijos.lt/next.php%3Fnr%3D41%26news%3D596%26page%3D91+VIES+informacin%C4%97+sistema&hl=lt&ct=clnk&cd=8&gl=lt&lr=lang_lt; prisijungimo laikas: 2008-10-26.

⁶⁸ Valstybinės mokesčių inspekcijos 2006 metų veiklos ataskaita// <http://www.vmi.lt/lt/?itemId=100461353>; prisijungimo laikas: 2008-10-26.

⁶⁹ Ten pat.

⁷⁰ Meškauskaitė L. Žiniasklaidos teisė. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P.114.

⁷¹ Ten pat, P.115.

interneto tinklapiu yra pirminiai duomenų apie gyventojų pajamas šaltiniai, kurie gali tapti tolesnės gyventojų pajamų kontrolės pagrindu.

Mokestinis tyrimas ir mokestinis patikrinimas.

MAĮ 2 str. 22 dalyje nurodyta, kad **mokestinis tyrimas** – tai „mokesčių administratoriaus atliekama mokesčių mokėtojo veiklos stebėseną, apimanti pateiktų mokesčių deklaracijų, muitinės deklaracijų, dokumentų bei kitos apie mokesčių mokėtoją turimos informacijos analizę, mokesčių mokėtojų vizitavimą, jų veiklos kontrolę, siekiant nustatyti ir pašalinti trūkumus bei prieštaravimus mokesčių apskaičiavimo, deklaravimo ir sumokėjimo srityje“. Šios kontrolės formos pagrindinis tikslas ne nubauti, o nustatyti ir leisti gyventojui pašalinti nustatytus trūkumus ir prieštaravimus. Rasa Stravinskaitė straipsnyje „Mokestinis tyrimas – dar viena mokestinė procedūra“⁷² nurodo, kad „šis institutas priskiriamas mokesčių administravimą liberizuojančioms normoms, todėl – tai galimybė mokesčių mokėtojui ir mokesčių administratoriui bendradarbiauti, norint išvengti tolesnių skaudesnių pasekmių, kaip antai mokestis tyrimas ir mokestinis ginčas“. Taigi mokestinį tyrimą galima apibrėžti kaip prevencinę procedūrą, leidžiančią pašalinti nustatytus trūkumus ir prieštaravimus mokesčių apskaičiavimo, deklaravimo ir sumokėjimo srityje.

„Mokestinis patikrinimas yra formalesnė ir gana griežta procedūra, kurios metu mokesčių administratoriaus pareigūnas, vadovaudamasis atitinkamais mokesčių įstatymais, tikrina, ar teisingai ir laiku mokesčių mokėtojas apskaičiavo, deklaravo ir sumokėjo mokesčius.“⁷³ Pagrindinis mokestinio patikrinimo skirtumas nuo mokestinio tyrimo yra tas, kad „dauguma mokestinių patikrinimų, jei nustatoma pažeidimų, baigiasi didesnių ar mažesnių sankcijų mokesčių mokėtojams taikymu“⁷⁴. Taigi mokestinis patikrinimas yra griežčiausia mokesčių administratoriaus naudojama kontrolės forma.

Nepaisant šių dviejų kontrolės formų skirtumų, atliekant mokestinį tyrimą ir mokestinį patikrinimą gaunami kai kurie duomenų apie gyventojų pajamas šaltiniai yra tie patys. Šiuos šaltinius galima suskirstyti į:

- *gyventojų teikiamus duomenų šaltinius;*
- *pagal nurodymus gaunamus duomenų šaltinius.*

Gyventojų teikiami duomenų šaltiniai – tai šaltiniai, kuriuos gyventojas mokestinio tyrimo ar mokestinio patikrinimo metu mokesčių administratoriui pateikia be nurodymo (FR0706 forma arba FR0698 forma). Tokiems duomenų šaltiniams galima priskirti:

⁷² Juristas. 2005, Nr. 5. P.33.

⁷³ Stravinskaitė R. Mokestinis tyrimas – dar viena mokestinė procedūra// Juristas. 2005, Nr.5. P.34.

⁷⁴ Majauskas P. Mokestinio patikrinimo ir mokestinio tyrimo procedūros// Apskaitos ir mokesčių apžvalga. 2005, Nr.1. P. 43.

a) *apskaitos dokumentus* (pvz., prekių (paslaugų) pirkimo – pardavimo kvitas, sąskaita faktūra, PVM sąskaita faktūra);

b) *apskaitos žurnalus* (pvz., Gyventojų individualios veiklos pajamų apskaitos žurnalas);

c) *sandorių sudarymą įrodančius dokumentus* (pvz., nuomos sutartis, pirkimo – pardavimo sutartis);

d) *gyventojų tvarkomus registrus* (pvz., išrašomų PVM sąskaitų faktūrų registras, notarinis registras);

e) *kompiuterinės apskaitos sistemas* (pvz., „AGNUM - kompiuterizuota finansinės apskaitos sistema“⁷⁵);

f) *kitus dokumentus* (pvz., nepateiktas deklaracijas ir pan.).

Pagal nurodymus gaunami duomenų šaltiniai. Tai duomenų šaltiniai, kurie yra pateikiami gavus mokesčių administratoriaus nurodymą. Mokesčių administratorius gali duoti dviejų rūšių nurodymus:

a) *Mokesčių administratoriaus nurodymas (FR0706 forma):* asmeniui/mokesčių mokėtojui atvykti pas mokesčių administratorių; asmeniui/mokesčių mokėtojui mokesčių apskaičiavimo, deklaravimo ir mokėjimo, turto ir pajamų deklaravimo bei apskaitos tvarkymo klausimais; asmeniui/mokesčių mokėtojui pašalinti aplinkybes ir sąlygas, trukdančias mokesčių administratoriui tinkamai atlikti savo funkcijas; fiziniams ir juridiniams asmenims, tarp jų kredito įstaigoms, pateikti mokesčių administratoriui funkcijoms atlikti reikalingus duomenis ir dokumentų nuorašus, kompiuterinių laikmenų duomenis (kopijas) apie savo arba kito asmens turtą, pajamas, išlaidas ir veiklą⁷⁶;

b) *Mokesčių administratoriaus nurodymas asmeniui pateikti paaiškinimus apie turto įsigijimo ir (ar) pajamų gavimo šaltinius ir juos pagrįsti (FR0698 forma).*

Pagal Mokesčių administratoriaus nurodymą (FR0706 forma) gaunami duomenų apie gyventojų pajamas šaltiniai priklauso nuo to, koks mokesčių administratoriaus duoto nurodymo turinys (pvz., pagrįsti deklaruotas pajamas) ir kam jis duotas (t.y. pačiam gyventojui, kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui, kredito įstaigai). Taigi šiuo atveju duomenų šaltiniai gali būti labai įvairūs: tai gali būti žodiniai ir rašytiniai paaiškinimai, įvairūs dokumentai, jų išrašai ir nuorašai, registrai, programinės sistemos, apskaitos žurnalai ir pan.

⁷⁵ Apie AGNUM// http://www.agnum.lt/apie_agnum.php; prisijungimo laikas: 2008-10-27.

⁷⁶ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004 m. gegužės 13 d. įsakymas Nr. VA-93 „Dėl mokesčių administratoriaus nurodymo FR0706 formos ir jos užpildymo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 82-2978.

Pagal Mokesčių administratoriaus nurodymą asmeniui pateikti paaiškinimus apie turto įsigijimo ir (ar) pajamų gavimo šaltinius ir juos pagrįsti (FR0698 forma) gaunami duomenų apie gyventojų pajamas šaltiniai nėra tokie įvairūs, nes šiuo atveju nurodymas gali būti duodamas tik pačiam gyventojui. Gaunamus duomenų šaltinius galima suskirstyti į dvi rūšis: 1) paaiškinimą, kuriame gyventojas nurodo turimą ir per mokestinį laikotarpį įgytą turtą, turimas pinigines lėšas, per mokestinį laikotarpį gautas pajamas ir jų įsigijimo/gavimo pagrindą; 2) turto įsigijimą ir pajamų gavimą pagrindžiančius dokumentus.

Mokestinio patikrinimo metu gaunamus duomenų apie gyventojų pajamas šaltinius galima išskirti dar į viena grupę - veiksmų šaltinius. Tai veiksmai, kuriuos atlikęs mokesčių administratorius gauna duomenis apie gyventojų pajamas.

Mokestinio patikrinimo metu galimi naudoti veiksmų šaltiniai priklauso nuo to, kokios rūšies mokestinis patikrinimas atliekamas. Mokestiniai patikrinimai gali būti trijų rūšių:

„1) kompleksinis patikrinimas – mokestinės prievolės įvykdymo patikrinimas, kuris apima visų mokesčių mokėtojo mokamų mokesčių, administruojamų atitinkamo mokesčių administratoriaus, per tam tikrą laikotarpį apskaičiavimo, deklaravimo ir sumokėjimo teisingumo patikrinimą;

2) teminis patikrinimas – mokestinės prievolės įvykdymo patikrinimas, kuris apima mokesčių mokėtojo mokamo tam tikro mokesčio (mokesčių), administruojamo (administruojamų) atitinkamo mokesčių administratoriaus, per tam tikrą laikotarpį apskaičiavimo, deklaravimo ir sumokėjimo teisingumo patikrinimą;

3) operatyvus patikrinimas – įstatymuose bei jų lydimočiuose teisės aktuose numatytų atskirų mokesčių mokėtojų pareigų apskaitos, mokesčių deklaravimo, sumokėjimo, registravimosi mokesčių mokėtoju ir kitose srityse vykdymo patikrinimas.⁷⁷

Pirmosios dvi mokestinio patikrinimo rūšys skiriasi nuo paskutiniosios tuo, kad operatyvus patikrinimas atliekamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksu⁷⁸, MAĮ jam taikomas fakultatyviai, „t.y. tiek, kiek šių dalykų nereglamentuoja Administracinių teisės pažeidimų kodeksas“⁷⁹, „todėl operatyviam patikrinimui netaikoma MAĮ nustatyta ir kitoms patikrinimo rūšims taikoma patikrinimų rezultatų įforminimo ir patvirtinimo, sprendimų apskundimo tvarka“⁸⁰. Be to, „operatyvaus patikrinimo metu mokesčių administratorius

⁷⁷ Mokesčių administravimo įstatymas// Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2243.

⁷⁸ Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-1.

⁷⁹ Majauskas P. Mokestinio patikrinimo ir mokestinio tyrimo procedūros// Apskaitos ir mokesčių apžvalga. 2005, Nr.1. P. 39.

⁸⁰ Ten pat.

tikrina tam tikrų mokesčių mokėtojų veiksmų teisėtumą⁸¹, „konstatuoja mokesčių mokėtojų padarytus teisės pažeidimus, tačiau mokesčių mokėtinų į biudžetą neperskaičiuoja“⁸².

Dėl šių mokesčių patikrinimų rūšių skirtumų skiriasi ir jų atlikimo metu galimi naudoti veiksmų šaltiniai. Atliekant bet kurios rūšies mokesčių patikrinimą, gali būti daroma *inventorizacija* (t.y. „turto ir įsipareigojimų patikrinimas ir faktiškai rastų jų likučių palyginimas su buhalterinės apskaitos duomenimis“⁸³), *poėmis* (mokesčių administratorius turi teisę paimti daiktus, prekių ar produkcijos mėginius ir pavyzdžius, apskaitos ir kitus dokumentus), *kontroliniai matavimai* (mokesčių administratorius turi teisę „įrengti skaitiklius bei matavimo prietaisus mokesčių mokėtojo saugyklose, produkcijos laikymo vietose, kituose veiklai naudojamuose įrenginiuose“⁸⁴ ir taip kontroliuoti, kokį produkcijos kiekį pagamina ir parduoda gyventojas). Operatyvaus patikrinimo metu mokesčių administratorius be šių veiksmų šaltinių dar gali atlikti *kontrolinius prekių, produkcijos ir/ar paslaugų pirkimus, fotografuoti, daryti vaizdo ir garso įrašus, „stabdyti transporto priemones, jas tikrinti, sulaikyti ir tikrinti prekes bei jų dokumentus, įtarus esant neteisėtam prekių gabenimui per Lietuvos Respublikos valstybės sieną arba kitus rizikos požymius“*⁸⁵.

Be to, mokesčių administratorius, vadovaudamasis MAĮ 127 str. 1 dalimi, turi teisę kreiptis į teisėsaugos arba kontroliuojančias įstaigas su prašymu padėti jam įgyvendinti savo teises ar tinkamai atlikti funkcijas tais atvejais, kai mokesčių mokėtojas nevykdo teisėtų mokesčių administratoriaus pareigūno nurodymų arba kai mokesčių patikrinimo metu iškyla būtinybė atlikti tam tikrus veiksmus, kurių mokesčių administratoriaus pareigūnas atlikti pagal galiojančius įstatymus neturi teisės (krata, asmens apžiūra ir pan.). Tokiais atvejais atlikti teisėsaugos arba kontroliuojančios įstaigos veiksmai (krata, asmens apžiūra ir pan.), jei jie bus atliekami, siekiant nustatyti gyventojų pajamas, bus laikomi duomenų apie gyventojų pajamas šaltiniais ir pagal autorės pateiktą skirstymą bus priskiriami veiksmų šaltiniams.

Taigi duomenų apie gyventojų pajamas šaltinius galima klasifikuoti dviem aspektais pagal duomenų užfiksavimo būdą (žodiniai, rašytiniai, vaizdiniai ir garsiniai) ir pagal duomenų teikėjų (pačių gyventojų, trečiųjų asmenų, Lietuvos valstybės ir savivaldybės institucijų, visuomeninių organizacijų, ES ir kitų užsienio valstybių bei jų institucijų teikiami ir mokesčių administratoriaus veiksmais gaunami). Duomenų šaltinių skirstomą pagal pirmąjį klasifikavimo kriterijų analizė

⁸¹ Paulauskas A. Mokesčių patikrinimo problemos// Teisė. 2004, Nr. 51. P. 121.

⁸² Ten pat.

⁸³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. birželio 3 d. nutarimas Nr. 719 „Dėl inventorizacijos taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 1999, Nr. 50-1622.

⁸⁴ Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas// Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2243.

⁸⁵ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004 m. birželio 23 d. įsakymas Nr. VA-28 „Dėl operatyvių patikrinimų atlikimo, jų rezultatų informavimo ir tvirtinimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 107-4025.

atskleidė, kad patikimiausi ir paprasčiausiai kaip įrodymai mokestiniuose ginčiuose panaudojami rašytiniai duomenų šaltiniai. Pagal duomenų teikėjų skirstomų duomenų šaltinių analizę parodė, kad daugiausia duomenų apie savo pajamas šaltinių pateikia patys gyventojai arba gauna mokesčių administratorius mokestinių patikrinimų metu.

1.3. Duomenys

Duomuo - tai „kas duota, kuo remiamasi, darant išvadas“⁸⁶. Tai matematinė kategorija, lengvai pasiduodanti analizei ir klasifikacijai. Duomenų rinkimas, jų analizė ir klasifikacija, tai viena svarbiausių priemonių, kurios dėka mokesčių administratorius gali įgyvendinti jam MAĮ 19 str. 1 d. 3 punkte iškeltą uždavinį – „užtikrinti, kad mokesčiai į biudžetą būtų sumokėti“. Kadangi priemonė turi atitikti įgyvendinamą uždavinį, todėl mokesčių administratorius renka ne bet kokius duomenis, o tik tuos, kurie gali turėti įtakos mokestiniam prievolei.

Mokesčių administratoriaus renkami duomenys apie gyventojų pajamas susiję su dviem mokesčio elementais: **1) mokesčio mokėtoju; 2) mokesčio objektu.**

Mokesčio mokėtojas - tai „asmuo, kuriam pagal mokesčio įstatymą yra nustatyta prievolė mokėti mokesť“⁸⁷. „Kiekvienas mokestis turi atskirus konkrečius to mokesčio mokėtojus, priklausomai nuo mokesčio paskirties.“⁸⁸ Mokesčių mokėtojais gali būti fiziniai, privatūs ir viešieji juridiniai asmenys. Atsižvelgdama į magistro darbo temą, autorė išanalizuos tik apie fizinius asmenis renkamus duomenis.

Mokesčių administratoriaus gaunami duomenys apie fizinį asmenį kaip mokesčių mokėtoją gali būti skirstomi į: *1) identifikuojančius duomenis; 2) duomenis, nusakančius asmens galėjimą ar gebėjimą užsiimti tam tikra veikla arba vykdomą veiklą; 3) kitus duomenis, kurie susiję su mokesčių mokėjimu.*

Identifikuojančius duomenis dar galima suskirstyti į: 1) bendrus; 2) identifikuojančius fizinį asmenį kaip mokesčių mokėtoją.

Bendri duomenys – tai tokie duomenys, kurie būdingi kiekvienam fiziniam asmeniui nepriklausomai nuo to, ar jis yra mokesčių mokėtojas, ar ne. Bendriems duomenims priskiriami tokie duomenys: *vardas; pavardė; asmens kodas; gimimo data; gyvenamoji vieta; telefono numeris; fakso numeris; elektroninio pašto adresas; atvykimo į gyvenamąją vietą data; išvykimo iš gyvenamosios vietos data; asmens tapatybę patvirtinančio dokumento tipas ir numeris;*

⁸⁶ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas// <http://www.autoinfa.lt/webdic/>; prisijungimo laikas: 2008-10-23.

⁸⁷ Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas// Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2243.

⁸⁸ Buškevičiūtė E. Mokesčių sistema. – Kaunas: Technologija, 2005. P. 23.

gyvenamosios vietos savivaldybės kodas; užsienio valstybės, kurioje gyventojas nuolat gyvena, kodas; šeimyninė padėtis (vedęs/ištekėjusi, nevedęs/netekėjusi); šeimos narių skaičius; šeimos narių duomenys (vardas, pavardė, asmens kodas, gyvenamoji vieta); mirties arba įstatymo nustatyta tvarka pripažinimo nežinia kur esančiu data.

Duomenys, identifikuojantys fizinį asmenį kaip mokesčių mokėtoją – tai numeriai, kodai, kurie suteikiami fiziniam asmeniui, todėl, kad jis yra mokesčių mokėtojas. Tokiems duomenims priskiriami: pridėtinės vertės mokesčio (toliau – PVM) mokėtojo kodas; mokesčių mokėtojo kodas; neregistruoto prekybininko ar kito asmens identifikacinis numeris akcizų informacinėje sistemoje.

Duomenys, nusakantys asmens galėjimą ar gebėjimą užsiimti tam tikra veikla ir vykdomą veiklą – tai duomenys, kurie apibūdina fizinio asmens galėjimą ar gebėjimą užsiimti tam tikra veikla ar vykdomą veiklą, iš kurios tas asmuo gauna pajamų. Jiems priskiriami tokie duomenys: profesijos pavadinimas (pvz., notaras, advokatas, antstolis); darbovietės pavadinimas; užimamų pareigų pavadinimas; pagal verslo liudijimą vykdomos veiklos rūšies pavadinimas, veiklos kodas; vykdomos individualios veiklos rūšies pavadinimas, veiklos kodas; licencija ar leidimu suteikta teisė užsiimti tam tikra veikla.

Kiti duomenys, kurie susiję su mokesčių mokėjimu – tai duomenys apie fizinį asmenį, kurie gali būti svarbūs, nustatant gyventojų mokestinę prievolę. Šiems duomenims priskiriami: duomenys, padedantys nustatyti, kad asmuo yra nuolatinis Lietuvos gyventojas arba nenuolatinis Lietuvos gyventojas; duomenys, padedantys nustatyti, kad asmuo yra PVM mokėtojas arba jam yra prievolė registruotis PVM mokėtoju; duomenys, padedantys nustatyti, kas yra turto paveldėtojas; duomenys, padedantys nustatyti, kas yra privačios žemės savininkas; duomenys, padedantys nustatyti, kad asmuo yra kontroliuojantis asmuo⁸⁹; duomenys, padedantys, nustatyti, kad asmuo yra susijęs asmuo⁹⁰; duomenys, padedantys nustatyti, kad asmuo yra asocijuotas asmuo⁹¹; duomenys, padedantys nustatyti, ar asmeniui gali būti taikoma mokesčio lengvata.

⁸⁹ Vadovaujantis GPMĮ 2 str. 27 dalimi, galima apibrėžti kontroliuojančio asmens sąvoką. **Kontroliuojančiu asmeniu** laikomas nuolatinis Lietuvos gyventojas, jeigu: 1) jis kontroliuoja Lietuvos ar užsienio vienetą paskutinę mokestinio laikotarpio dieną ir 2) jame tiesiogiai ar netiesiogiai valdo daugiau kaip 50 procentų akcijų (dalių, pajų) ar kitų teisių į paskirstomojo pelno dalį arba išimtinių teisių jas įsigyti arba 3) jame kartu su susijusiais asmenimis valdo daugiau kaip 50 procentų akcijų (dalių, pajų) ar kitų teisių į paskirstomojo pelno dalį arba išimtinių teisių jas įsigyti ir kontroliuojančio asmens valdoma dalis yra ne mažesnė kaip 10 procentų akcijų (dalių, pajų) ar kitų teisių į paskirstomojo pelno dalį arba išimtinių teisių jas įsigyti.

⁹⁰ Pagal GPMĮ 2 str. 19 dalį **susijusiais asmenimis** laikomi asmenys, „jei bet kurią ataskaitinio mokestinio laikotarpio arba mokestinio laikotarpio, buvusio prieš ataskaitinį mokestinį laikotarpį, dieną jie yra: 1) gyventojas, esantis vieneto dalyviu, ir tas vienetas arba 2) gyventojas, esantis vieneto valdymo organų nariu, ir tas vienetas, arba 3) gyventojas, kurio sutuoktinis, sužadėtinis arba sugyventinis yra vieneto valdymo organų narys, ir tas vienetas, arba 4) gyventojas ir jo sutuoktinis, sužadėtinis, sugyventinis, taip pat gyventojas ir su juo giminytės ryšiais (tiesiąja giminytės linija iki antrojo laipsnio, šonine giminytės linija iki ketvirtojo laipsnio) arba svainystės santykiais (gyventojas ir jo sutuoktinio giminaičiai (tiesiąja giminytės linija iki antrojo laipsnio, šonine giminytės linija iki antrojo laipsnio) susiję gyventojai,

Taigi mokesčių administratoriaus renkami duomenys suteikia jam galimybę nustatyti gyventojų tapatybę, gyvenamąją vietą, šeimyninę padėtį, identifikuoti gyventoją kaip mokesčių mokėtoją, nustatyti jo vykdomos veiklos rūšį, vykdymo laikotarpį ir kitus su mokesčių mokėjimu susijusius asmens požymius. Visi šie duomenys yra svarbūs gyventojų pajamų nustatymui, nes be jų nebūtų galima pajamų susieti su konkrečiu gyventoju.

Kita mokesčių administratoriaus gaunamų duomenų apie gyventojų pajamas dalis susijusi su **mokesčio objektu**.

Eugenija Buškevičiūtė savo knygoje „Mokesčių sistema“ pateikia mokesčio objekto sąvoką. Pasak docentės, „mokesčių objektais laikomos įstatymais apmokestinamos prekės, paslaugos, pajamos, turtas“⁹². Kiek kitokią mokesčio objekto sąvoką pateikia Pranas Puzinauskas: „mokesčio objektas yra visa tai, už ką (arba nuo ko) reikia mokėti mokesťį: įvairių rūšių pajamos (pelnas), prekės ir paslaugos, įvairių rūšių turtas; darbinis veiksnumas, pajėgumas, pretenzijų dydis (ieškinio kaina)“⁹³. Šių abiejų autorių mintis apibendrina Bronius Sudavičius savo pateiktoje mokesčio objekto sąvokoje. Socialinių mokslų daktaras Bronius Sudavičius teigia, kad „apmokestinimo objektu laikytini visi reiškiniai, kurie įstatymo nustatyta tvarka apmokestinami konkrečiu mokesčiu“⁹⁴ ir kad „šis apmokestinimo tvarkos elementas parodo, nuo ko arba kodėl turi būti mokamas mokesťis“⁹⁵. Taigi mokesčio objektu reikėtų laikyti apmokestinimo tvarkos elementą, kuris parodo, nuo ko ar kodėl turi būti mokami įstatymų nustatyti mokesčiai.

Gyventojai yra kelių mokesčių mokėtojai, todėl mokesčių administratoriaus gaunamus duomenis apie gyventojų pajamas galima sugrupuoti pagal atskirus mokesčių objektus:

---

taip pat gyventojas ir jo sugyventinio giminaičiai (tiesiąja giminystės linija iki antrojo laipsnio, šonine giminystės linija iki antrojo laipsnio), gyventojas ir jo giminaičių (tiesiąja giminystės linija iki pirmojo laipsnio, šonine giminystės linija iki antrojo laipsnio) sutuoktiniai ar sugyventiniai ir šių sutuoktinių ar sugyventinių giminaičiai (tiesiąja giminystės linija iki pirmojo laipsnio, šonine giminystės linija iki antrojo laipsnio), arba 5) du gyventojai, kurie yra to paties vieneto dalyviai ir kiekvienas iš jų tiesiogiai ar netiesiogiai valdo daugiau kaip 25 procentus akcijų (dalių, pajų) tame vienete, arba 6) du gyventojai, kurie yra to paties vieneto dalyviai ir kiekvienas jų tiesiogiai ar netiesiogiai valdo daugiau kaip 25 procentus to vieneto akcijų (dalių, pajų) kartu su kitais gyventojais (sutuoktiniu, sužadėtiniu, sugyventiniu ar šio sugyventinio giminaičiais (tiesiąja giminystės linija iki antrojo laipsnio, šonine giminystės linija iki antrojo laipsnio), gyventojais, susijusiais giminystės ryšiais (tiesiąja giminystės linija iki antrojo laipsnio, šonine giminystės linija iki ketvirtojo laipsnio) arba svainystės santykiais (gyventojas ir jo sutuoktinio giminaičiai (tiesiąja giminystės linija iki antrojo laipsnio, šonine giminystės linija iki antrojo laipsnio), taip pat giminaičių (tiesiąja giminystės linija iki pirmojo laipsnio, šonine giminystės linija iki antrojo laipsnio) sutuoktiniais ar sugyventiniais ir šių sutuoktinių ar sugyventinių giminaičiais (tiesiąja giminystės linija iki pirmojo laipsnio, šonine giminystės linija iki antrojo laipsnio), arba 7) gyventojas ir jo nuolatinė bazė.“

⁹¹ Pagal GPMĮ 2 str. 32 dalį **asocijuotais asmenimis** laikomi „asmens (vienetai arba fiziniai asmenys), kai jie atitinka bent vieną iš šių kriterijų: 1) yra susiję asmenys; 2) gali vienas kitam daryti įtaką, dėl kurios tarpusavio sandorių arba ūkinių operacijų sąlygos būtų kitokios negu tuo atveju, jeigu kiekvienas šių asmenų siektų sau maksimalios ekonominės naudos“.

⁹² Buškevičiūtė E. Mokesčių sistema. – Kaunas: Technologija, 2005. P. 23.

⁹³ Meidūnas V., Puzinauskas P. Mokesčiai: teorija, vaidmuo, raida. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2001. P. 19.

⁹⁴ Marcijonas A., Sudavičius B. Mokesčių teisė. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003. P.43.

⁹⁵ Ten pat, P. 43.

- duomenys apie gyventojų pajamų mokesčio objektą – gyventojų pajamas⁹⁶:

a) *pajamų rūšis* (pvz., su darbo santykiais susijusios pajamos; ligos, motinystės ir motinystės (tėvystės) pašalpos; nekilnojamojo daikto pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybės pajamos; autoriniai atlyginimai ir pan.) (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš mokesčių išskaičiuojančio asmens⁹⁷ ar pačių gyventojų pateiktų deklaracijų, Gyventojams išmokėtų išmokų pagal mokesčio mokėjimo tvarką priskiriamų B klasės pajamoms, pažymos (FR0471), Prašymo perskaičiuoti pajamų mokesčių ir grąžinti jo permoką (FR0464 forma), sutarčių, trečiųjų asmenų (pvz., iš notarų gauti duomenys apie juridinius faktus, dėl kurių asmenims gali atsirasti prievolė mokėti mokesčius, ir kitokia informacija reikalinga mokesčių administratoriaus funkcijoms atlikti⁹⁸) ir valstybės ir savivaldybių institucijų (pvz., iš Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritorinio skyriaus gauna duomenis apie laikotarpius, kurių metu mokamos ligos ir motinystės (tėvystės) pašalpos⁹⁹), ES ir kitų užsienio valstybių bei jų institucijų, dokumentų, iš kurių galima tiesiogiai ar netiesiogiai nustatyti gyventojų gaunamų pajamų rūšį (pvz., darbo laiko apskaitos žiniaraštis, mokėjimo nurodymas) ir kitų šaltinių).

b) *pajamų forma* (piniginės lėšos, pajamos natūra) (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš sutarčių, mokėjimo nurodymų ir kitų šaltinių);

c) *pajamų dydis* (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš mokesčių išskaičiuojančio asmens ir pačių gyventojų pateiktų deklaracijų, Gyventojams išmokėtų išmokų pagal mokesčio mokėjimo tvarką priskiriamų B klasės pajamoms, pažymos (FR0471), Prašymo perskaičiuoti pajamų mokesčių ir grąžinti jo permoką (FR0464 forma), sutarčių, dokumentų patvirtinančių pajamų išmokėjimą arba gavimą (pvz., mokėjimo nurodymo, sąskaitos faktūros), trečiųjų asmenų (pvz., juridinių asmenų pateikti duomenys apie gyventojams suteiktas paskolas¹⁰⁰), valstybės ir savivaldybių institucijų (pvz., iš Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritorinio skyriaus gauna informaciją apie savarankiškos veiklos asmenų, išskyrus verslo liudijimus įsigijusių asmenų, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritoriniam skyriui deklaruotą

⁹⁶ GPMĮ 2 str. 14 dalyje nurodyta, kad **gyventojų pajamos** – tai „pozityviosios pajamos, priskiriamos Europos ekonominių interesų grupės pajamos, taip pat per mokesčių laikotarpį gautas atlygis už atliktus darbus, suteiktas paslaugas, už perduotas ar suteiktas teises, už perduotą ar kitaip perleistą, investuotą turtą ar lėšas ir (arba) kita gauta nauda pinigais ir (arba) natūra, išskyrus“ pinigines lėšas ar kitą naudą, nurodytą GPMĮ 2 str. 14 d. 1-9 punktuose.

⁹⁷ Pagal MAĮ 2 str. 16 dalį **mokesčių išskaičiuojančiu asmeniu** laikomas „asmuo, kuriam mokesčių teisės aktuose nustatyta prievolė išskaičiuoti mokesčių mokėtojo mokesčių ir jį sumokėti į biudžetą“. Mokesčių išskaičiuojančiais asmenimis gali būti nuolatinis Lietuvos gyventojas, Lietuvos vienetas, nuolatinė buveinė, nenuolatinis Lietuvos gyventojas, vykdamas individualią veiklą per nuolatinę bazę arba užsienio vieneto filialas arba atstovybė.

⁹⁸ Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo// Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2243.

⁹⁹ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2006 m. liepos 28 d. įsakymas Nr. VA-67/V-324 „Dėl bendradarbiavimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2006, Nr. 86-3391.

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas// Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2243.

pajamų sumą, nuo kurios skaičiuojamos valstybinio socialinio draudimo įmokos papildomai pensijos daliai gauti¹⁰¹), iš ES ir kitų užsienio valstybių bei jų institucijų ir kitų šaltinių);

d) pajamų gavimo vieta (gyventojų gautų pajamų „šaltinis“ gali būti Lietuvoje ir gali būti ne Lietuvoje¹⁰²) (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš pačių gyventojų arba mokesčių išskaičiuojančio asmens pateiktų deklaracijų, Gyventojams išmokėtų išmokų pagal mokesčio mokėjimo tvarką priskiriamų B klasės pajamoms, pažymos (FR0471), trečiųjų asmenų, valstybės ir savivaldybių institucijų, ES ir kitų užsienio valstybių bei jų institucijų ir kitų šaltinių);

e) pajamų mokėtojas (pajamos gali būti gaunamos iš nuolatinio Lietuvos gyventojų, nenuolatinio Lietuvos gyventojų, Lietuvos vieneto¹⁰³, užsienio vieneto¹⁰⁴) (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš pačių gyventojų ir mokesčių išskaičiuojančio asmens pateiktų deklaracijų, Gyventojams išmokėtų išmokų pagal mokesčio mokėjimo tvarką priskiriamų B klasės pajamoms, pažymos (FR0471), Prašymo perskaičiuoti pajamų mokesčių ir grąžinti jo permoką (FR0464 forma), trečiųjų asmenų, valstybės ir savivaldybių institucijų, ES ir kitų užsienio valstybių bei jų institucijų, dokumentų, kuriuose nurodomas išmokas išmokėjęs asmuo (pvz., mokėjimo nurodymas) ir kitų šaltinių);

f) pajamų buvimo vieta (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš trečiųjų asmenų (pvz., iš komercinių bankų ir užsienio bankų skyrių, teikiančių informaciją apie fizinių asmenų atidarytas ir uždarytas sąskaitas), kitų valstybės ir savivaldybių institucijų, ES ir kitų užsienio valstybių bei jų institucijų, kitų šaltinių).

- duomenys apie pervedimo turto mokesčio objektą – paveldimą turta:

---

¹⁰¹ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2006 m. liepos 28 d. įsakymas Nr. VA-67/V-324 „Dėl bendradarbiavimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2006, Nr. 86-3391.

¹⁰² Pagal GPMĮ 2 str. 16 dalį **pajamos, laikomos turinčiomis „šaltinį“ Lietuvoje**, jeigu tai yra: „1) nuolatinio Lietuvos gyventojų pajamos, gautos iš kitų nuolatinių Lietuvos gyventojų, Lietuvos vieneto, iš užsienio vieneto per jų nuolatinės buveinės ir iš nenuolatinių Lietuvos gyventojų per jų nuolatinės bazes; 2) nenuolatinio Lietuvos gyventojų honoraras, palūkanos, pajamos iš paskirstytojo pelno, pajamos už nekilnojamojo pagal prigimtį daikto, esančio Lietuvoje, nuomą, gautos iš nuolatinių Lietuvos gyventojų, Lietuvos vieneto, iš užsienio vieneto per jų nuolatinės buveinės ir iš nenuolatinių Lietuvos gyventojų per jų nuolatinės bazes; 3) bet kokios veiklos Lietuvoje pajamos; 4) pajamos, gautos už parduotą ar kitokiu būdu perleistą nuosavybės kilnojamąjį daiktą, jeigu šios rūšies daiktui pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus privaloma teisinė registracija ir šis daiktas yra (ar privalo būti) įregistruotas Lietuvoje, taip pat už nekilnojamojį daiktą, esantį Lietuvoje.“

Visos kitos pajamos laikomos **pajamomis, kurių „šaltinis“ yra ne Lietuvoje**.

¹⁰³ Pagal GPMĮ 2 str. 25 dalį **Lietuvos vienetu** laikomas „juridinis asmuo, įsteigtas Lietuvos Respublikos teisės aktu nustatyta tvarka, taip pat užsienio vieneto filialas arba atstovybė, įsteigti Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka ir nesantys to užsienio vieneto nuolatinė buveinė“.

¹⁰⁴ Pagal GPMĮ 2 str. 26 dalį **užsienio vienetu** laikomas „užsienio valstybės juridinis asmuo ar organizacija, kurių buveinė yra užsienio valstybėje ir kurie įsteigti arba kitokiu būdu organizuoti pagal užsienio valstybės teisės aktus, taip pat bet koks kitoks užsienyje įsteigtas, įkurtas ar kitaip organizuotas vienetas“.

a) *turto buvimo vieta* (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Užsienio valstybėse paveldimo turto deklaracijos (FR0585 forma), valstybės ir savivaldybių institucijų, ES ir kitų užsienio valstybių bei jų institucijų ir kitų šaltinių);

b) *paveldimo turto rūšis* (pvz., žemė; lengvasis automobilis; sodo namelis; gryniesi pinigai) (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Užsienio valstybėse paveldimo turto deklaracijos (FR0585 forma), trečiųjų asmenų (pvz., iš turto vertintojo gauti turto vertės dokumentai), valstybės ir savivaldybių institucijų, ES ir kitų užsienio valstybių bei jų institucijų, sutarčių ir kitų šaltinių);

c) *paveldimo turto vertė* (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Užsienio valstybėse paveldimo turto deklaracijos (FR0585 forma), trečiųjų asmenų, valstybės ir savivaldybių institucijų (pvz., Lietuvos prabavimo rūmų pažyma apie paveldimo turto vertę¹⁰⁵), dokumentų, iš kurių galima nustatyti turto vertę (pvz., turto vertinimo ataskaita), ir kitų šaltinių).

- duomenys apie pridėtinės vertės mokesčio objektą – prekių tiekimą, paslaugų teikimą, prekių importą:

a) *ekonominės veiklos rūšis* (pvz., žemės ūkio, medžioklės, susijusių paslaugų veikla; tabako gaminių gamyba; vaistų gamyba) (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Pridėtinės vertės mokesčio deklaracijos (FR0600 forma), Ūkininko, kuriam taikoma kompensacinio pridėtinės vertės mokesčio tarifo schema, pateiktos žemės ūkio produkcijos ir/ar paslaugų apskaitos (FR0329 forma), sutarčių ir kitų šaltinių);

b) *apmokestinamoji vertė* (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Pridėtinės vertės mokesčio deklaracijos (FR0600 forma), Pridėtinės vertės mokesčio mokėtoju neįregistruoto asmens mokėtino pridėtinės vertės mokesčio apskaitos (FR0608 forma), Ūkininko, kuriam taikoma kompensacinio pridėtinės vertės mokesčio tarifo schema, pateiktos žemės ūkio produkcijos ir/ar paslaugų apskaitos (FR0329 forma), Užsienio valstybės asmens prašymo grąžinti ūkininkams sumokėtą kompensacinį priedą (FR0601 forma), Žemės ūkio produkcijos ir/ar paslaugų pirkimo iš ūkininkų, kuriems taikoma kompensacinio pridėtinės vertės mokesčio tarifo schema, ataskaitos (FR0617 forma), Išrašomų pridėtinės vertės mokesčio sąskaitų faktūrų registro (FR0672 forma), sutarčių ir kitų šaltinių);

c) *paslaugų suteikimo vieta, prekių įsigijimo ir tiekimo vieta, prekių importo vieta* (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Naujos transporto priemonės tiekimo į kitą valstybę narę deklaracijos (FR0620), Pridėtinės vertės mokesčio mokėtoju neįregistruoto asmens mokėtino

---

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 13 d. nutarimas Nr.24 „Dėl paveldimo turto apmokestinamosios vertės apskaičiavimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 109-4082.

pridėtinės vertės mokesčio apyskaitos (FR0608 forma), Lietuvos valstybės ir savivaldybių institucijų (pvz., Lietuvos muitinės teikiami duomenys), sutarčių ir kitų šaltinių);

d) paslaugų rūšis (pvz., viešbučiai; privačių lengvųjų automobilių ir vairuotojų nuoma; tarpininkavimas) (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš sutarčių, įvairių dokumentų (pvz., PVM sąskaitų faktūrų, sąskaitų faktūrų) ir kitų šaltinių);

e) prekių (produkcijos) rūšis (pvz., naujos transporto priemonės; akcizais apmokestinamos prekės; pienas, vaisiai ir uogos) (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Pridėtinės vertės mokesčio mokėtoju neįregistruoto asmens mokėtino pridėtinės vertės mokesčio apyskaitos (FR0608 forma), Užsienio valstybės asmens prašymo gražinti ūkininkams sumokėtą kompensacinį priedą (FR0601 forma), Žemės ūkio produkcijos ir/ar paslaugų pirkimo iš ūkininkų, kuriems taikoma kompensacinio pridėtinės vertės mokesčio tarifo schema, ataskaitos (FR0617 forma), Naujos transporto priemonės tiekimo į kitą valstybę narę deklaracijos (FR0620), įvairių dokumentų (pvz., kasos aparato kvitų, prekių (paslaugų) pirkimo pardavimo kvitų) ir kitų šaltinių).

- duomenys apie akcizų objektą – etilo alkoholį ir alkoholinius gėrimus, apdorotą tabaką, energetinius produktus, kurą:

a) akcizais apmokestinamų prekių kiekis (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Neregistruoto prekybininko ar kito asmens akcizų deklaracijos (FR0630A forma), Pranešimo apie laikomus banderolėmis nepaženklintų alkoholio ir tabako gaminių kiekius (FR0718 forma), Lietuvos Respublikos muitinės, ES ir kitų užsienio valstybių bei jų institucijų ir kitų šaltinių);

b) akcizais apmokestinamų prekių tarifinė grupė (pvz., orlaivių degalai; žemės ūkyje naudotinas akcizais neapmokestinamas žymėtas gazolis, dyzeliniai degalai ar biodyzelinas) (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Neregistruoto prekybininko ar kito asmens akcizų deklaracijos (FR0630A forma) ir kitų šaltinių);

c) akcizais apmokestinamų prekių tarifinės grupės rūšis (pvz., akcizais apmokestinamų prekių tarifinė grupė „apdorotas tabakas“ skirstomas į tris rūšis: cigaretės; cigarai ir cigarilės; rūkomasis tabakas) (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Neregistruoto prekybininko ar kito asmens akcizų deklaracijos (FR0630A forma), Pranešimo apie laikomus banderolėmis nepaženklintų alkoholio ir tabako gaminių kiekius (FR0718 forma), Akcizais apmokestinamų prekių gabenimo dokumento, Lietuvos Respublikos muitinės, ES ir kitų užsienio valstybių bei jų institucijų ir kitų šaltinių);

d) akcizais apmokestinamų prekių gabenimo vieta (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Prašymo išduoti patvirtinimą, kad akcizų sumokėjimas Lietuvos

Respublikoje garantuotas (FR0668 forma), Akcizais apmokestinamų prekių gabenimo dokumento, Lietuvos Respublikos muitinės ir kitų šaltinių).

Gyventojai taip pat moka dvi įmokas nuo savo pajamų: valstybinio socialinio draudimo ir privalomojo sveikatos draudimo įmokas. Duomenis apie valstybinio socialinio draudimo įmokas renka ne mokesčių administratorius, o Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritoriniai skyriai ir teikia mokesčių administratoriui tik tiek duomenų, kiek jų reikia socialinio draudimo įmokų mokėjimo mokesčiniams tyrimams ar patikrinimams arba kitoms mokesčių administratoriaus funkcijoms atlikti. Privalomojo sveikatos draudimo įmokos mokamos kaip procentas nuo konkretaus dydžio: apskaičiuotos gyventojų pajamų mokesčio sumos, vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio dydžio, minimalios mėnesio algos, darbo užmokesčio dydžio. Taigi ši įmoka neturi tokio objekto kaip kiti mokesčiai. Be to, privalomojo sveikatos draudimo įmokų apskaičiavimui naudojami duomenys apie gyventojų pajamas, kurie susiję su gyventojų pajamų mokesčio objektu. Dėl šių priežasčių autorė magistro darbe neanalizavo su nekilnojamojo turto ir žemės mokesčių, valstybinio socialinio draudimo ir privalomojo sveikatos draudimo įmokų objektais susijusių duomenų.

Taigi ši magistro darbo autorės duomenų apie gyventojų pajamas analizė rodo, kad mokesčių administratorius renka labai įvairius duomenis: tiek apie gyventojus, tiek apie mokesčių objektus, kurie tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai padeda atskleisti gyventojų pajamas. Tačiau negalima teigti, kad šie duomenys parodo realias gyventojų pajamas. Todėl svarbu ne tik surinkti duomenis, bet ir įsitikinti jų patikimumu. Autorės nuomone, tam, kad būtų galima įsitikinti, jog duomenys yra patikimi, būtina atlikti jų lyginamąją analizę su kitu rodikliu – gyventojų išlaidomis.

2. DUOMENYS APIE GYVENTOJŲ IŠLAIDAS IR JŲ NUSTATYMO REIKŠMINGUMAS GYVENTOJŲ PAJAMŲ NUSTATYMU

Mokesčių administratorius turi įgaliojimus atlikti ne tik gyventojų pajamų, bet ir išlaidų kontrolę. Šie įgaliojimai mokesčių administratoriui nustatyti MAĮ, GPMĮ, Valstybinio socialinio draudimo mokesčio įstatyme, Sveikatos draudimo įstatyme, Pridėtinės vertės mokesčio įstatyme, Paveldimo turto mokesčio įstatyme, Akcizų įstatyme ir kai kuriuose kituose įstatymuose bei poįstatyminiuose teisės aktuose.

Šiame skyriuje autorė išanalizuos, kokiais teisiniais pagrindais, iš kokių šaltinių ir kokius duomenis apie gyventojų išlaidas gauna mokesčių administratorius bei panagrinės jų reikšmingumą gyventojų pajamų nustatymui.

2.1. Duomenų apie gyventojų išlaidas gavimo teisiniai pagrindai

Teisinis pagrindas - tai nuostata, kuria kas nors teisiškai grindžiama. Jis reikalingas tam, kad mokesčių administratorius turėtų teisę rinkti ar gauti duomenis apie gyventojų išlaidas.

MAĮ nuostatose, reglamentuojančiose mokesčių administratoriaus bendradarbiavimą su ES šalimis, jų institucijomis, kitomis užsienio valstybėmis, jų institucijomis, Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių institucijomis, nurodomi duomenų teikimo teisiniai pagrindai, tačiau nedetalizuojama, kokie duomenys vadovaujantis šiais pagrindais gali būti teikiami. Todėl, autorės nuomone, remiantis šiose MAĮ nuostatose nurodytais teisiniais pagrindais gali būti teikiami duomenys ne tik apie gyventojų pajamas, bet ir apie išlaidas. Taigi duomenys apie gyventojų išlaidas gali būti teikiami: **1) ES teisės akto pagrindu; 2) tarptautinės sutarties pagrindu; 3) tarpžinybinio susitarimo pagrindu; 4) duomenų teikimo sutarties pagrindu; 5) kitos sutarties pagrindu.**

Pareiga teikti duomenis gyventojams, tretiesiems asmenims, visuomeninėms organizacijoms arba mokesčių administratoriaus teisė gauti duomenis iš šių ir kitų subjektų paprastai reglamentuojama įstatymais ir detalizuojama poįstatyminiais teisės aktais (pvz., MAĮ 58 straipsnyje Lietuvos Respublikoje įregistruotoms mokslo ir studijų įstaigoms nustatoma pareiga „kartą per metus pranešti Valstybinei mokesčių inspekcijai apie fizinių asmenų (fizinių asmenų naudai) sumokėtas už studijas, kurias baigus įgyjamas aukštasis išsilavinimas ir (ar) suteikiama kvalifikacija, taip pat doktorantūros bei meno aspirantūros studijas sumas“, o Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004 m. vasario 10 d. įsakyme Nr. VA-15

„Dėl duomenų, susijusių su gyventojų pajamų mokesčio grąžinimu, surinkimo taisyklių patvirtinimo“¹⁰⁶ detalizuojama, kokie konkretūs duomenys ir koku būdu turi būti teikiami mokesčių administratoriui).

Duomenų apie gyventojų išlaidas teikimas gali būti numatytas ir sutartimi su trečiaisiais asmenimis ar visuomeninėmis organizacijomis. Tokios sutartys gali būti skirstomos į:

- Sutartis, kurios turi būti sudaromos nepriklausomai nuo šalių valios. Tai sutartys, kurias įpareigoja sudaryti įstatymas ar poįstatyminis teisės aktas.

- Sutartis, sudaromas šalių valia. Tai sutartys sudaromos mokesčių administratoriaus iniciatyva. Tokiu atveju sutarties šalys pačios sprendžia, ar sudaryti sutartį ir dėl kokių duomenų teikimo susitarti.

Taigi mokesčių administratorius, norėdamas gauti duomenis apie gyventojų išlaidas, gali remtis tokiais pat teisiniais pagrindais kaip ir gaudamas duomenis apie gyventojų pajamas: **1) Konstitucija; 2) ES teisės aktais; 3) tarptautinėmis sutartimis; 4) įstatymais; 5) poįstatyminiais teisės aktais; 6) tarpžinybiniais susitarimais; 7) duomenų teikimo sutartimis; 8) kitomis sutartimis.**

Teisinių pagrindų sąrašas yra platus, tačiau autorė, neatlikusi duomenų apie gyventojų išlaidas šaltinių ir pačių duomenų analizės, negali teigti, kad jis yra pakankamas, ar kad nėra poreikio priimti arba sudaryti naujų kurios nors rūšies teisinių pagrindų

2.2. Duomenų apie gyventojų išlaidas šaltiniai

Duomenų apie gyventojų išlaidas šaltinius galima klasifikuoti pagal tuo pačius kriterijus, pagal kuriuos autorė klasifikavo duomenų apie gyventojų pajamas šaltinius:

- Pagal duomenų perdavimo būdą duomenų šaltinius galima suskirstyti į: 1) žodinius (pvz., gyventojų žodinis paaiškinimas apie patirtas išlaidas); **2) rašytinius** (pvz., deklaracijos, duomenų teikimo formos, pranešimai, prašymai); **3) vaizdinius** (pvz., namo išorės ir vidaus fotografijos); **4) garsinius** (pvz., garso įrašas).

- Pagal duomenų teikėjus:

1) pačių gyventojų teikiamus:

a) *deklaracijos* (Individualioje veikloje naudojamo ilgalaikio materialiojo turto deklaracija (FR0457 forma), Metinė pajamų mokesčio deklaracija (FR0462, FR0462S, FR0462S0, FR0462S15, FR0462S33, GPM302 arba GPM305 formos), Metinė gyventojų (šeimų) turto deklaracija (FR0001

¹⁰⁶ Valstybės žinios. 2004, Nr. 27-858.

forma), Brangų turtą įsigijusio arba įsigysiančio Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų deklaracija, Vienkartinė gyventojų (šeimos) 2003-12-31 turėto turto deklaracija (FR0593 forma), Metinė nenuolatinio Lietuvos gyventojų pajamų mokesčio nuo individualios veiklos per nuolatinę bazę Lietuvoje pajamų deklaracija (FR0531 forma), Pridėtinės vertės mokesčio deklaracija (FR0600 forma), Metinė pridėtinės vertės mokesčio deklaracija (FR0516 forma));

b) *prašymai* (Prašymas perskaičiuoti pajamų mokesčių ir grąžinti jo permoką (FR0464 forma));

c) *apyskaitos* (Pridėtinės vertės mokesčio mokėtoju neįregistruoto asmens mokėtino pridėtinės vertės mokesčio apyskaita (FR0608 forma));

d) *pranešimai* (Fizinio asmens pranešimas apie ilgalaikio materialiojo turto ar jo dalies priskyrimą savo ekonominei veiklai vykdyti (FR0624 forma)).

2) trečiųjų asmenų teikiamus:

a) *duomenų teikimo formos* (Duomenys apie sumokėtas gyvybės draudimo įmokas (FR0611 forma), Duomenys apie sumokėtas palūkanas už suteiktas paskolas gyvenamajam būstui statyti arba įsigyti (FR0612 forma), Duomenys apie už studijas sumokėtas įmokas (FR0613 forma), Duomenys apie studijų įmokoms sumokėti skirtas paskolas (FR0614 forma), Duomenys apie nuolatinių Lietuvos gyventojų per praėjusius metus sumokėtas įmokas į papildomo savanoriško pensijų kaupimo fondus (FR0615 forma), Juridinių asmenų duomenys apie nuolatinių Lietuvos gyventojų už įsigytus asmeninius kompiuterius su programine įranga (jų elementus) ir/arba interneto prieigą sumokėtas sumas (FR0776 forma), Juridinių asmenų duomenys apie fiziniams asmenims suteiktas, jų grąžintas ir iš fizinių asmenų gautas ir jiems grąžintas paskolas (FR0711 forma));

b) *ataskaitos* (Asocijuotų asmenų tarpusavio sandorių arba ūkinių operacijų ataskaita (FR00528 forma), Žemės ūkio produkcijos ir/ar paslaugų pirkimo iš ūkininkų, kuriems taikoma kompensacinio pridėtinės vertės mokesčio tarifo schema, ataskaita (FR0617 forma)).

3) Lietuvos valstybės ir savivaldybių institucijų teikiamus.

Lietuvos valstybės ir savivaldybių institucijų duomenų apie gyventojų išlaidas šaltiniai, išskyrus *registrus*, sutampa su duomenų apie gyventojų pajamas šaltiniais (*teismų sprendimai; patikrinimo aktai ir medžiaga; informacinės sistemos; valstybės ir savivaldybių institucijų gyventojams išduoti dokumentai arba gyventojų šioms institucijoms pateikti dokumentai*).

Registras – tai „teisinių, organizacinių technologinių priemonių visuma, skirta registruoti įstatymo nustatytus registro objektus, rinkti, kaupti, apdoroti sisteminti, saugoti bei teikti fiziniams ir juridiniams asmenims registruojamų objektų kiekybinius, kokybinius, geografinius ir kitus

duomenis bei dokumentus.“¹⁰⁷ Registrai steigiami tam, kad būtų galima įsitikinti tam tikro veiksmo ar fakto teisėtumu, legalumu. Jie skirstomi į:

- pagrindinius registrus (Juridinių asmenų registras, Gyventojų registras, Nekilnojamojo turto registras, Adresų registras, Teisės aktų registras ir Hipotekos registras);

- susijusius registrus (kurie „be savo sukauptų duomenų naudoja ir kito registro duomenis“¹⁰⁸ (pvz., Sutarčių registras, Mokesčių mokėtojų registras)).

Valstybės registrai sudaro registrų sistemą, kurios „pagrindas yra registrų sąveika“¹⁰⁹, kuri pasireiškia duomenų perdavimu, atnaujinimu, keitimusi duomenimis susijusių registrų nuostatų ir duomenų teikimo sutartyje nustatyta tvarka¹¹⁰. Ši sąveika turėtų užtikrinti duomenų korektiškumą, teisingumą bei pastovų atsinaujinimą, tačiau, Valstybės kontrolės auditorių nuomone, „dėl teisinio reglamentavimo trūkumų, organizacinių ir technologinių problemų nėra pakankamos sąveikos tarp valstybės registrų ir valstybės informacinių sistemų. <...> Kai kuriuose registruose tvarkomi tokie patys duomenys neretai skiriasi ir klaidina informacijos naudotojus.“¹¹¹

Duomenys iš registrų mokesčių administratoriui gali būti teikiami: 1) *duomenų teikimo sutarties, kurioje nurodytas duomenų naudojimo tikslas, sąlygos ir tvarka, pagrindu*; 2) *pagal prašymą, kuriame nurodomas duomenų naudojimo tikslas*.

Pagal prašymą mokesčių administratoriui duomenys teikiami tik vieną kartą apie prašyme nurodytą objektą. Mokesčių administratoriui, sudarius sutartį su registro tvarkymo įstaiga, užtikrinamas nenutraukiamas duomenų gavimas.

Mokesčių administratorius yra sudaręs duomenų teikimo sutartis su:

- Centine hipotekos įstaiga dėl duomenų iš Hipotekos registro, Turto arešto aktų registro, Vedybų sutarčių registro, Sutarčių registro, Testamentų registro teikimo;

- Valstybine įmone „Regitra“ dėl duomenų iš Kelių transporto priemonių registro teikimo;

- Lietuvos saugios laivybos administracija dėl duomenų iš Lietuvos Respublikos jūrų laivų registro teikimo;

- Valstybine įmone Registrų centras dėl duomenų iš Juridinių asmenų registro, Nekilnojamojo turto registro, Adresų registro teikimo;

- Valstybine vidaus vandenių laivų inspekcija dėl duomenų iš Vidaus vandenių laivų registro teikimo;

---

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos valstybės registrų įstatymas// Valstybės žinios. 1996, Nr. 86-2043.

¹⁰⁸ Ten pat.

¹⁰⁹ Ten pat.

¹¹⁰ Ten pat.

¹¹¹ Būtina tobulinti valstybės registrų administravimą// Buhalterija, 2007 gruod. 29, Nr. 50(161).

- Civilinės aviacijos administracija dėl duomenų iš Civilinių orlaivių registro teikimo;
- Valstybine darbo inspekcija prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos dėl duomenų iš Potencialiai pavojingų įrenginių registro teikimo;
- Gyventojų registro tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos dėl duomenų iš Gyventojų registro teikimo.

Iš šio sąrašo matyti, kad mokesčių administratorius gauna duomenis apie gyventojų išlaidas beveik iš visų pagrindinių registrų ir kai kurių susijusių registrų. Šiuose registruose registruojamas gyventojų įgytas turtas ir duomenys apie gyventoją (vardas, pavardė, adresas ir pan.), kurie yra svarbūs ne tik duomenų apie gyventojų išlaidas, bet ir duomenų apie gyventojų pajamas nustatymui. Duomenys apie gyventoją padeda nustatyti mokesčių mokėtoją.

4) Visuomeninių organizacijų teikiamus.

5) ES ir kitų užsienio valstybių bei jų institucijų teikiamus.

6) Mokesčių administratoriaus veiksmis gaunamus.

Visuomeninių organizacijų, ES ir kitų užsienio valstybių, jų institucijų bei mokesčių administratoriaus veiksmis gaunami duomenų apie gyventojų išlaidas šaltiniai sutampa su duomenų apie gyventojų pajamas šaltiniais. Skiriasi tik šiuose šaltiniuose pateikti duomenys, todėl, autorės nuomone, dar kartą jų analizuoti netikslinga.

Ši trumpa duomenų apie gyventojų išlaidas šaltinių analizė rodo, kad:

1) Patys gyventojai ir tretieji asmenys duomenų apie gyventojų išlaidas šaltinių teikia mažai. Be to, kai kuriuose jų teikiamuose šaltiniuose kaupiami duomenys ne tik apie gyventojų išlaidas, bet ir apie gyventojų pajamas (pvz., Metinėje pajamų mokesčio deklaracijoje, Žemės ūkio produkcijos ir/ar paslaugų pirkimo iš ūkininkų, kuriems taikoma kompensacinio pridėtinės vertės mokesčio tarifo schema, ataskaitoje (FR0617 forma)).

2) Iš valstybės ir savivaldybių institucijų teikiamų duomenų šaltinių reikšmingiausi yra registrai. Tačiau jų negalima laikyti patikimais duomenų šaltiniais dėl registrų sąveikos trūkumų.

3) Visuomeninių organizacijų, ES ir kitų užsienio valstybių bei jų institucijų teikiami ir mokesčių administratoriaus veiksmis gaunami šaltiniai sutampa, tik skiriasi juose pateikiami duomenys.

Taigi, autorės nuomone, daugiausia ir patikimų duomenų apie gyventojų išlaidas šaltinių mokesčių administratorius gauna atlikdamas mokestinius patikrinimus. Mokestiniai patikrinimai susiję su neigiamais psichologiniais ir materialiniais padariniais gyventojui net tokiu atveju, kai nenustatomi mokestiniai pažeidimai. Todėl, autorės nuomone, būtų tikslinga apsvarstyti galimybę nustatyti gyventojams prievolę teikti patiems daugiau duomenų šaltinių. Taip mokesčių

administratorius gautų jam reikalingus duomenis apie gyventojų išlaidas mažiausiai „skausmingu“ gyventojams būdu.

2.3. Duomenys apie gyventojų išlaidas

Duomenis apie gyventojų patiriamas išlaidas galima klasifikuoti į duomenis: **1) apie gyventojų išlaidas, kurios susiję su mokesčių mokėjimu; 2) apie gyventojų išlaidas, kurios nesusiję su mokesčių mokėjimu.**

Duomenys apie gyventojų išlaidas, kurios susiję su mokesčių mokėjimu – tai duomenys apie tokias gyventojų išlaidas, kurios numatytos mokesčių įstatymuose, Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatyme¹¹² ir žyminio mokesčio mokėjimą reglamentuojančiuose teisės aktuose. Juos galima skirstyti į duomenis:

- apie gyventojų, kurie nevykdo individualios ar ekonominės veiklos, nekilnojamojo daikto, esančio Lietuvoje, arba kilnojamojo daikto, kurį pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus privaloma teisiškai registruoti Lietuvoje:

a) *įsigyto turto rūši* (pvz., gyvenamasis namas, sodo namelis, miškas, lengvasis automobilis) (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Brangų turtą įsigijusio arba įsigysiančio Lietuvos Respublikos gyventojo pajamų mokesčio deklaracijos, registru, sutarčių ir kitų šaltinių);

b) *įsigyto turto buvimo vietą* (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš registru ir kitų šaltinių);

c) *turto įsigijimo datą* (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Prašymo perskaičiuoti pajamų mokesčių ir gražinti jo permoką (FR0464 forma), registru, sutarčių ir kitų šaltinių);

d) *įsigyto turto kainą*¹¹³ (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Metinės pajamų mokesčio deklaracijos (FR0462, FR0462S, FR0462S0, FR0462S15, FR0462S33, GPM302 ar GPM305 forma), Brangų turtą įsigijusio arba įsigysiančio Lietuvos Respublikos gyventojo pajamų mokesčio deklaracijos, Prašymo perskaičiuoti pajamų mokesčių ir gražinti jo permoką

¹¹² Valstybės žinios. 2000, Nr. 52-1484.

¹¹³ **Turto įsigijimo kaina** gali būti suprantama dviem prasmėm: 1) kaip pinigų suma, už kurią buvo įsigytas turtas (pvz., buto pirkimo – pardavimo sutartyje nurodyta pinigų suma, už kurią pirkėjas perka butą); 2) kaip pinigų suma, už kurią buvo įsigytas turtas ir su šio turto įsigijimu susijęs sumokėtas komisinis atlyginimas, mokesčiai, rinkliavos, savo ar sutuoktinio lėšomis atlikto to turto rekonstravimo išlaidų suma (įskaitant tam tikslui pasiskolintų lėšų sugrąžintą dalį) ir sumokėtas komisinis atlyginimas, mokesčiai, rinkliavos, susijusios su šio turto pardavimu arba kitokiu perleidimu nuosavybėn. Taip turto įsigijimo kaina suprantama GPMĮ 19 str. 2 dalies prasme ir nurodoma Metinėje pajamų mokesčio deklaracijoje (FR0462, FR0462S, FR0462S0, FR0462S15, FR0462S33, GPM302 ar GPM305 forma).

(FR0464 forma), Asocijuotų asmenų tarpusavio sandorių arba ūkinių operacijų ataskaitos (FR0528 forma), sutarčių ir kitų šaltinių);

e) su daikto pardavimu ar kitokiu perleidimu nuosavybėn sumokėtų išlaidų, mokesčių, rinkliavų, komisinio atlyginimo sumą (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Prašymo perskaičiuoti pajamų mokestį ir grąžinti jo permoką (FR0464 forma) ir kitų šaltinių);

f) turto įsigijimo būdą (pvz., mainų būdu įgytas; pirktas; paveldėtas) (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Brangų turtą įsigijusio arba įsigysiančio Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio deklaracijos, Prašymo perskaičiuoti pajamų mokestį ir grąžinti jo permoką (FR0464 forma), registru, sutarčių ir kitų šaltinių);

- apie gyventojų, kurie nevykdo individualios ar ekonominės veiklos, esančio užsienio valstybėje, nekilnojamojo daikto arba kilnojamojo daikto, kurį pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus privaloma teisiškai registruoti, vertybinių popierių ar kito turto:

a) įsigijimo kainą (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Metinės pajamų mokesčio deklaracijos (FR0462, FR0462S, FR0462S0, FR0462S15, FR0462S33, GPM302 ar GPM305 forma), Brangų turtą įsigijusio arba įsigysiančio Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio deklaracijos, sutarčių ir kitų šaltinių);

b) įsigyto turto buvimo vietą (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Metinės pajamų mokesčio deklaracijos (FR0462, FR0462S, FR0462S0, FR0462S15, FR0462S33, GPM302 ar GPM305 forma), sutarčių ir kitų šaltinių);

c) turto įsigijimo būdą ir įsigyto turto rūšį (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Brangų turtą įsigijusio arba įsigysiančio Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio deklaracijos, sutarčių ir kitų šaltinių);

d) turto įsigijimo datą (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš sutarčių ir kitų šaltinių);

- apie gyventojų išlaidas, susijusias su individualios veiklos¹¹⁴ vykdymu:

a) individualioje veikloje naudojamojo ilgalaikio materialiojo turto¹¹⁵ rūšis (pvz., nauji pastatai, gyvenamieji namai) ir kaina (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš

---

¹¹⁴ Pagal GPMĮ 7 straipsnį **individuali veikla** – tai „savarankiška veikla, kuria versdamasis gyventojas siekia gauti pajamų ar kitokios ekonominės naudos per tęstinį laikotarpį“. Šią veiklą gyventojas gali vykdyti dviem būdais pagal pažymą, t.y. kai mokesčių administratorius išduoda Nuolatinio Lietuvos gyventojų individualios veiklos vykdymo pažymą (FR0468 forma) arba Nenuolatinio Lietuvos gyventojų nuolatinės bazės įregistravimo Lietuvoje pažymą (FR0469 forma), ar pagal verslo liudijimą, t.y. kai gyventojas, norėdamas verstis viena iš Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. lapkričio 19 d. nutarime Nr. 1797 „Dėl verslo liudijimų išdavimo gyventojams taisyklių“ patvirtintų veiklos rūšių, sumoka savivaldybės tarybos nustatyto dydžio pajamų mokestį ir gauna iš mokesčių administratoriaus verslo liudijimą.

Individualioje veikloje naudojamo ilgalaikio materialiojo turto deklaracijos (FR0457 forma), registrų, Gyventojų individualios veiklos pajamų – išlaidų apskaitos žurnalo išlaidų dalies, sutarčių ir kitų šaltinių);

b) su individualioje veikloje naudojamu ilgalaikiu materialiuoju turto susijusių išlaidų (pvz., patalpų, įrengimų išlaikymo, automobilių degalų, remonto, rekonstravimo išlaidos) suma ir patyrimo data (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Gyventojų individualios veiklos pajamų – išlaidų apskaitos žurnalo išlaidų dalies, apskaitos dokumentų (pvz., sąskaitų faktūrų, kasos aparato kvitų), sutarčių ir kitų šaltinių);

c) kitų išlaidų (pvz., prekių, medžiagų, žaliavų, detalių įsigijimo) patyrimo data ir suma (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Gyventojų individualios veiklos pajamų – išlaidų apskaitos žurnalo išlaidų dalies, apskaitos dokumentų (pvz., prekių (paslaugų) pirkimo – pardavimo kvitų, sąskaitų faktūrų), sutarčių ir kitų šaltinių);

- apie gyventojų išlaidas, susijusias su ekonominės veiklos vykdymu:

a) ilgalaikio materialiojo turto rūšis (pvz., gyvenamasis pastatas, kompiuterinė technika, mobiliojo ryšio priemonės), įsigijimo data, vertė (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Metinės pridėtinės vertės mokesčio deklaracijos (FR0516 forma), Pridėtinės vertės mokesčio deklaracijos (FR0600 forma), Fizinio asmens pranešimo apie ilgalaikio materialiojo turto ar jo dalies priskyrimą savo ekonominei veiklai vykdyti (FR0624 forma), Gaunamų PVM sąskaitų faktūrų registro, kitų registrų (pvz., Nekilnojamojo turto registro), sutarčių ir kitų šaltinių);

b) įsigytų prekių ir paslaugų vertė ir įsigijimo data (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Pridėtinės vertės mokesčio deklaracijos (FR0600 forma), Žemės ūkio produkcijos ir/ar paslaugų pirkimo iš ūkininkų, kuriems taikoma kompensacinio pridėtinės vertės mokesčio tarifo schema, ataskaitos (FR0617 forma) Gaunamų PVM sąskaitų faktūrų registro, sutarčių ir kitų šaltinių);

- apie gyventojų išlaidas, kurias pagal GPMĮ 21 straipsnį gyventojai gali atimti iš savo metinių apmokestinamųjų pajamų¹¹⁶:

---

¹¹⁵ Pagal Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymu Nr. 372 patvirtintų Individualioje veikloje naudojamo ilgalaikio materialiojo turto deklaracijos FR0457 formos užpildymo taisyklių 3 punktą „**ilgalaikis turtas** - tai turtas, kuris naudojamas gyventojų pajamoms uždirbti (ekonominė naudai gauti) ilgiau kaip vienerius metus ir kurio įsigijimo kaina ne mažesnė už gyventojų pagal Pelno mokesčio įstatymo 1 priedėlyje išvardytas ilgalaikio turto grupes nustatytą kainą“.

¹¹⁶ Pagal GPMĮ 21 straipsnį Lietuvos nuolatinis Lietuvos gyventojas iš savo metinių apmokestinamųjų pajamų gali atimti per mokesčius metus (kalendorinius metus) patirtas šias išlaidas: 1) savo, sutuoktinio arba savo nepilnamečių vaikų (įvaikių) bei iki 18 metų ir vyresnių neįgaliųjų vaikų (įvaikių), kuriems nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis (iki 18 metų ir vyresnių vaikų (įvaikių), kuriems iki 2005 m. birželio 30 d. buvo nustatyta visiška negalia), naudai sumokėtas gyvybės draudimo įmokas pagal gyvybės draudimo sutartis, kuriose numatyta, kad draudimo išmoka išmokama ne tik įvykus draudiminiam įvykiui, bet ir pasibaigus draudimo sutarties galiojimo terminui; 2) savo,

a) duomenys apie draudimo įmokas: per mokestinį laikotarpį (kalendorinius metus) sumokėta įdraudimo įmokų suma, draudimo laikotarpis, draudimo liudijimo numeris, naudos gavėjo vardas, pavardė, asmens kodas, draudimo įmonės identifikacinis numeris (kodas), pavadinimas (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš duomenų teikimo formos FR0611 „Duomenys apie sumokėtas gyvybės draudimo įmokas“, Metinės pajamų mokesčio deklaracijos (FR0462, FR0462S, FR0462S0, FR0462S15, FR0462S33, GPM302 ar GPM305 forma) ir kitų šaltinių);

b) duomenys apie palūkanas sumokėtas už suteiktas paskolas gyvenamajam būstui statyti arba įsigyti: per mokestinį laikotarpį (kalendorinius metus) sumokėta palūkanų suma, paskolos sutarties sudarymo data, vieta, pasibaigimo data, paskolos gavėjo vardas, pavardė, asmens kodas, banko, kredito įstaigos identifikacinis numeris (kodas), pavadinimas (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš duomenų teikimo formos FR0612 „Duomenys apie sumokėtas palūkanas už suteiktas paskolas gyvenamajam būstui statyti arba įsigyti“, Metinės pajamų mokesčio deklaracijos (FR0462, FR0462S, FR0462S0, FR0462S15, FR0462S33, GPM302 ar GPM305 forma) ir kitų šaltinių);

c) duomenys apie už studijas ar profesinį mokymą¹¹⁷ sumokėtas įmokas: per mokestinį laikotarpį sumokėta už studijas ar profesinį mokymą įmokų suma, studento vardas, pavardė, aukštosios mokyklos/profesinio mokymo teikėjo identifikacinis numeris (kodas), pavadinimas (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš duomenų teikimo formos FR0613 „Duomenys apie už studijas sumokėtas įmokas“¹¹⁸, Metinės pajamų mokesčio deklaracijos (FR0462, FR0462S, FR0462S0, FR0462S15, FR0462S33, GPM302 ar GPM305 forma) ir kitų šaltinių);

d) duomenys apie studijų ar profesinio mokymo įmokoms sumokėti skirtas paskolas: per mokestinį laikotarpį grąžinta paskolos suma, per mokestinį laikotarpį mokyklai pervesta mokesčio

---

sutuoktinio bei iki 18 metų ir vyresnių neįgaliųjų vaikų (įvaikių), kuriems nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis (iki 18 metų ir vyresnių vaikų (įvaikių), kuriems iki 2005 m. birželio 30 d. buvo nustatyta visiška negalia), naudai sumokėtas pensijų įmokas į pensijų fondus, profesinių pensijų fondų dalyvių asociacijų ir (ar) jiems analogiškų subjektų, veikiančių Europos ekonominės erdvės valstybėje narėje, turimus pensijų fondus; 3) palūkanas už vieną paimtą kreditą (arba jo dalį) vienam gyvenamajam būstui statyti arba jam įsigyti, sumokėtos banko, kitoms kredito įstaigoms arba finansų ministro sąraše nurodytiems užsienio valstybių fondams ir valstybinėms finansinėms institucijoms, kurių daugiau kaip 50 procentų akcijų (dalių, pajų) paketo turėtojais yra užsienio valstybių vyriausybės, arba palūkanas, sumokėtas finansų įmonei už vieno gyvenamojo būsto finansinę nuomą (lizingą); 4) už profesinį mokymą ar studijas (kurias baigus įgyjamas aukštasis išsilavinimas ir (ar) suteikiama kvalifikacija, taip pat doktorantūros bei meno aspirantūros studijos) nuolatinį Lietuvos gyventojų, kurie mokosi ar studijuoja, sumokėtas sumas. Jei už profesinį mokymą ar studijas sumokėta skolintomis lėšomis (tam tikslui paimta iš kredito įstaigos paskola), tai iš pajamų gali būti atimta per mokestinį laikotarpį grąžinta šios paskolos dalis; 5) už vieną 2004–2009 metais įsigytą asmeninio kompiuterio vienetą su programine įranga ir (arba) interneto prieigos įrengimą kartu su šiai prieigai reikalingos įrangos įsigijimo išlaidomis, sumokėtas sumas, neviršijantis 4 000 Lt.

¹¹⁷ Duomenis apie profesinio mokymo teikėjams už mokslus sumokėtas sumas mokesčių administratorius renka tik nuo 2008 metų, nes tik nuo 2008-01-01 nuolatinis Lietuvos gyventojas gali atimti iš savo metinių apmokestinamųjų pajamų ne tik už studijas aukštajai mokyklai, bet ir už mokslus profesinio mokymo teikėjui sumokėtas įmokų sumas.

¹¹⁸ Šiuo metu ši forma nepritaikyta teikti duomenims apie už profesinį mokymą sumokėtoms įmokoms.

už studijas ar profesinį mokymą suma, paskolos sutarties sudarymo data, pasibaigimo data, paskolos gavėjo vardas, pavardė, asmens kodas, banko, kredito įstaigos identifikacinis numeris (kodas), pavadinimas (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš duomenų teikimo formos FR0614 „Duomenys apie studijų įmokoms mokėti skirtas paskolas“¹¹⁹, Metinės pajamų mokesčio deklaracijos (FR0462, FR0462S, FR0462S0, FR0462S15, FR0462S33, GPM302 ar GPM305 forma) ir kitų šaltinių);

e) duomenys apie sumokėtas įmokas į papildomo savanoriško pensijų kaupimo fondus: per mokestinį laikotarpį sumokėta pensijų įmokų suma, sutarties įsigaliojimo data, pasibaigimo data, numeris, asmens mokančio pensijų įmokas vardas, pavardė, asmens kodas, pensijų fondo dalyvio vardas, pavardė, asmens kodas, pensijų fondo valdymo įmonės identifikacinis numeris (kodas), pavadinimas (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš duomenų teikimo formos FR0615 „Duomenys apie nuolatinių Lietuvos gyventojų per praėjusius metus sumokėtas įmokas į papildomo savanoriško pensijų kaupimo fondus“, Metinės pajamų mokesčio deklaracijos (FR0462, FR0462S, FR0462S0, FR0462S15, FR0462S33, GPM302 ar GPM305 forma) ir kitų šaltinių);

f) duomenys už įsigytus asmeninius kompiuterius su programine įranga (jų elementus) ir/arba interneto prieigą sumokėtas sumas: per mokestinį laikotarpį sumokėta už kompiuterį ir/arba interneto prieigą suma, sumokėjimo data, išperkamosios nuomos (lizingo) sutarties numeris, pirkėjo vardas, pavardė, asmens kodas, kompiuterio dalys, pardavėjo identifikacinis numeris (kodas), pavadinimas arba asmens kodas, vardas, pavardė¹²⁰ (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš duomenų teikimo formos FR0776 „Juridinių asmenų duomenys apie nuolatinių Lietuvos gyventojų už įsigytus asmeninius kompiuterius su programine įranga (jų elementus) ir/arba interneto prieigą sumokėtas sumas“, Metinės pajamų mokesčio deklaracijos (FR0462, FR0462S, FR0462S0, FR0462S15, FR0462S33, GPM302 ar GPM305 forma) ir kitų šaltinių).

- apie gyventojų sumokėtus mokesčius, rinkliavas ir žyminį mokestį:

a) mokesčio, rinkliavos ar žyminio mokesčio dydis ir data (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš deklaracijų (pvz., iš Pridėtinės vertės mokesčio deklaracijos (FR0600 forma)), apyskaitų (pvz., iš Pridėtinės vertės mokesčio mokėtoju neįregistruoto asmens mokėtino pridėtinės vertės mokesčio apyskaitos (FR0608 forma)), prašymų (pvz., iš Prašymo perskaičiuoti

¹¹⁹ Šiuo metu ši forma nepritaikyta teikti duomenims apie profesinio mokymo įmokoms sumokėti skirtas paskolas.

¹²⁰ Anksčiau mokesčių administratorius rinko duomenis apie nuolatinius Lietuvos gyventojus, kurie kitiems nuolatiniams Lietuvos gyventojams 2004 - 2006 metais pardavė kompiuterį, atitinkantį GPMĮ 21 str. 1 d. 5 punkte nustatytus reikalavimus. Šie duomenys buvo reikalingi, todėl, kad nuolatinis Lietuvos gyventojas, 2004 - 2006 m. įsigijęs kompiuterį iš kito nuolatinio Lietuvos gyventojų, galėjo iš savo metinių apmokestinamųjų pajamų atimti sumą sumokėtą už šį kompiuterį. Nuo 2007-01-01 šia pajamų mokesčio lengvata nuolatinis Lietuvos gyventojas gali pasinaudoti tik tada, kai kompiuterio vieneta įsigyja iš juridinio asmens.

pajamų mokestį ir grąžinti jo permoką (FR0464 forma)), iš pažymų (pvz., iš Gyventojams išmokėtų išmokų, pagal mokesčio mokėjimo tvarką priskiriamų B klasės pajamoms, pažymos (FR0471 forma)), pranešimų (pvz., iš Fizinio asmens pranešimo apie ilgalaikio materialiojo turto ar jo dalies priskyrimą savo ekonominei veiklai vykdyti (FR0624 forma)), Gaunamų pridėtinės vertės mokesčio sąskaitų faktūrų registro duomenų, apskaitos dokumentų (pvz., PVM sąskaitų faktūrų, kasos aparatų kvitų) ir kitų šaltinių).

Duomenys apie gyventojų išlaidas, kurios nesusiję su mokesčių mokėjimu – tai duomenys apie tokias gyventojų išlaidas, kurios nenumatytos mokesčių įstatymuose, Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatyme ir žyminio mokesčio mokėjimą reglamentuojančiuose teisės aktuose. Juos galima skirti į duomenis:

- apie paskolas:

a) *duomenys apie gyventojų suteiktas paskolas: paskolos suma, gavimo data, grąžinimo data, paskolos gavėjo vardas, pavardė, asmens kodas arba identifikacinis numeris (kodas), pavadinimas, paskolos davėjo vardas, pavardė, asmens kodas, gyvenamosios vietos adresas* (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Metinės gyventojų (šeimos) turto deklaracijos (FR0001 forma), Vienkartinės gyventojų (šeimos) 2003-12-31 turėto turto deklaracijos (FR0593 forma), duomenų teikimo formos FR0711 „Juridinių asmenų duomenys apie fiziniams asmenims suteiktas, jų grąžintas, iš fizinių asmenų gautas ir jiems grąžintas paskolas“, Asocijuotų asmenų tarpusavio sandorių arba ūkinių operacijų ataskaitos (FR0528 forma), sutarčių ir kitų šaltinių);

b) *duomenys apie gyventojų grąžintas paskolas: paskolos grąžinimo data, grąžinta paskolos ar jos dalies suma, už paskolą sumokėtos palūkanos, paskolos davėjo vardas, pavardė, asmens kodas arba identifikacinis numeris (kodas), pavadinimas, paskolos gavėjo vardas, pavardė, asmens kodas* (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš duomenų teikimo formos FR0711 „Juridinių asmenų duomenys apie fiziniams asmenims suteiktas, jų grąžintas, iš fizinių asmenų gautas ir jiems grąžintas paskolas“, sutarčių ir kitų šaltinių);

- apie gyventojų patirtas vartojimo išlaidas: išlaidos maistui, tabako gaminiams, gėrimams, drabužiams, avalynei, kurui, energijai, pramogoms, mokslams, mokesčiai už būsto eksploataciją, vandenį, elektrą, dujas, už telefoną, internetą, būsto remonto, būsto ir aplinkos tvarkymo, priežiūros, gyvūnų įsigijimo ir priežiūros, būsto apstatymo, sveikatos priežiūros išlaidos, išlaidos išlaikytiniams, dovanos ir kitos išlaidos (šiuos duomenis mokesčių administratorius gauna iš Statistikos departamento parengtų rodiklių apie namų ūkių pajamas ir išlaidas, apskaitos dokumentų, iš gyventojų paaiškinimų, trečiųjų asmenų, Lietuvos valstybės ir savivaldybių institucijų ir kitų šaltinių).

Taigi mokesčių administratorius renka duomenis apie gyventojų išlaidas, susijusias su mokesčių mokėjimu ir nesusijusias su mokesčių mokėjimu. Vertinant pagal gautų duomenų įvairumą, ypatingą dėmesį mokesčių administratorius skiria pirmajai duomenų grupei. Tačiau tiek pirmajai, tiek antrajai grupei priskiriami mokesčių administratoriaus gaunami duomenys, autorės nuomone, yra nepakankami, kad būtų galima nustatyti realias gyventojų išlaidas. Mokesčių administratorius gauna nedaug duomenų apie vertybinių popierių, kito turto įgijimą (meno kūrinių, brangakmenių, juvelyrinių dirbinių, tauriųjų metalų ir pan.), gyventojų paskolintas ir grąžintas lėšas, vartojimo išlaidas, kurios sudaro gana didelę gyventojų patiriamų išlaidų dalį.

2.4. Duomenų apie gyventojų išlaidas reikšmingumas gyventojų pajamų nustatymui

Mokesčių administratoriaus turimi duomenys apie gyventojų išlaidas gali būti naudojami lyginamajai analizei. Palyginęs duomenis apie gyventojų išlaidas su duomenimis apie gyventojų pajamas, mokesčių administratorius gauna tokius rezultatus:

- 1) gyventojų pajamos – gyventojų išlaidos = pajamų likutis
- 2) gyventojų pajamos – gyventojų išlaidos = nulis
- 3) gyventojų pajamos – gyventojų išlaidos = minus išlaidų likutis

Gautas trečiasis rezultatas yra „signalas“ mokesčių administratoriui pradėti pajamų kontrolės veiksmus: gauti paaiškinimus iš gyventojų, atlikti priešpriešinę informacijos surinkimą, mokestinį tyrimą, mokestinį patikrinimą ar imtis kitų veiksmų.

Taigi duomenys apie gyventojų išlaidas yra vienas iš kontrolės būdų, padedančių nustatyti realias gyventojų pajamas ir įsitikinti mokesčių administratoriaus turimų duomenų apie gyventojų pajamas teisingumu. Šie duomenys gali tapti pagrindu pradėti gyventojų pajamų kontrolę.

3. PASIŪLYMAI DĖL VISUOTINIO TURTO IR VISUOTINIO TURTO, PAJAMŲ IR IŠLAIDŲ DEKLARAVIMO

Paskutiniame magistro darbo skyriuje autorė išanalizuos Lietuvos Respublikos Seimo nario Jono Rimanto Dagio 2007 m. balandžio 5 d. Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekte Nr. XP-2152¹²¹ (toliau - Projektas Nr. XP-2152), kuris buvo šiek tiek pakeistas 2007 m. gegužės 18 d. Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektu Nr. XP-2152(2)¹²² (toliau – Projektas Nr. XP-2152(2)), pateiktą pasiūlymą įvesti visuotinį turto deklaravimą ir Lietuvos Respublikos Seimo nario Jurgio Razmos 2008 m. vasario 19 d. pasiūlyme „Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymui XP-2152(2)“¹²³ (toliau – Pasiūlymas), pateiktą pasiūlymą įvesti visuotinį turto, pajamų ir išlaidų deklaravimą.

Vienas iš šių pasiūlymų pateikimo tikslų, kaip nurodyta Projekto XP-2152(2) aiškinamajame rašte, yra padėti Valstybinei mokesčių inspekcijai, teisėsaugos institucijoms bei kitoms institucijoms sukaupti išsamią informaciją apie gyventojų sukauptą turtą ir išlaidas, kurią šios institucijos galės sistematiškai ir operatyviai naudoti siekiant nustatyti ir kontroliuoti gyventojų galimai neteisėtai būdais įgytą turtą bei lėšas¹²⁴.

3.1. Pasiūlymo dėl visuotinio turto deklaravimo esmė, privalumai ir trūkumai

Lietuvos Respublikos Seimo nario Jono Rimanto Dagio Projekto Nr. XP-2152 2 str. 1 dalyje nurodoma, kad pagal Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymą „*turtą deklaruoja visi nuolatiniai Lietuvos gyventojai, sulaukę 18 metų, taip pat Europos Parlamento nariai, išrinkti nuo Lietuvos Respublikos ir jų šeimos nariai*“. Išanalizavus Seimo kanceliarijos Teisės departamento, Europos teisės departamento pateiktas pastabas dėl Projekto Nr. XP-2152, ši dalis Projekte Nr. XP-2152(2) buvo šiek tiek papildyta, nurodant, kad pagal Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymą turtą deklaruoja ne tik visi nuolatiniai Lietuvos gyventojai, sulaukę 18 metų, Europos Parlamento nariai, išrinkti nuo Lietuvos Respublikos, bet ir „*valstybės tarnautojai, einantys pareigas Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje, konsulinėje įstaigoje ir atstovybėje prie tarptautinių organizacijų, tarptautinėje organizacijoje ar institucijoje, Europos*

¹²¹ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=295022&p_query=&p_tr2=; prisijungimo laikas: 2008-11-08.

¹²² http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=297647; prisijungimo laikas: 2008-11-08.

¹²³ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=314743; prisijungimo laikas: 2008-11-08.

¹²⁴ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=297657; prisijungimo laikas: 2008-11-08.

Sjungos įstaigoje ar institucijoje, Europos Komisijos ar Tarybos įsteigtoje institucijoje, Europos Komisijos ir Europos Sąjungos valstybių narių bendrai įsteigtoje organizacijoje, užsienio valstybės institucijoje, Tarptautinėje civilinėje operacijoje ar misijoje“. Be to, Projekto Nr. XP-2152 2 str. 3 dalyje nurodyta, kad „*nepilnamečių šeimos narių turtą deklaruoja vienas iš tėvų (įtėvių)*“. Projektu Nr. XP-2152(2) ši dalis papildyta, į galinčių už nepilnametį šeimos narį deklaruoti asmenų sąrašą įtraukiant *globėjus ir rūpintojus*. Tarp 2 str. 1 ir 3 dalių galima pastebėti prieštaravimą: 2 str. 1 dalyje nurodoma, kad turtą privalės deklaruoti „visi nuolatiniai Lietuvos gyventojai, sulaukę 18 metų“, o 2 str. 3 dalyje jau numatoma, kad „nepilnamečių narių turtą deklaruoja vienas iš tėvų (įtėvių), globėjų ar rūpintojų“. Tad lieka ne visai aišku, kam nustatyta pareiga deklaruoti turtą: ar tik nuolatiniais Lietuvos gyventojams, sulaukusiems 18 metų, ar ir nuolatiniais Lietuvos gyventojams, neturintiems 18 metų. Lietuvos Respublikos Seimo Kanceliarijos Teisės departamentas savo 2007 m. gegužės 29 d. išvadoje „Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto“¹²⁵ (toliau – Išvada) konstatavo, „kad pareiga deklaruoti turtą nustatyta visiems nuolatiniais gyventojams nepaisant jų amžiaus“, todėl „atsižvelgiant į tai, įstatymo projekto 2 str. 1 dalies ir 2 str. 3 dalies nuostatos turėtų būti tarpusavyje suderintos“.

Be to, Lietuvos Respublikos Seimo Kanceliarijos Teisės departamentas Išvadoje nurodė, kad reikėtų tikslinti Projekto Nr. XP-2152(2) 2 str. 3 dalies nuostatą, „atsižvelgiant į tai, kad atstovai pagal įstatymą (tėvai, įtėviai, globėjai, rūpintojai) turėtų deklaruoti ir pilnamečių neveiksnių asmenų turtą“ ir atkreipė dėmesį, „kad nepilnamečiai asmenys teismo gali būti pripažinti visiškai veiksniais (emancipuoti) arba įgyti visišką veiksnumą nuo santuokos sudarymo momento, kai įstatymai leidžia nepilnamečiui sudaryti santuoką anksčiau, nei sueis aštuoniolika metų“.

Taigi Projekte Nr. XP-2152 ir jį patikslinusiame Projekte Nr. XP-2152(2) pateiktas nepakankamai aiškiai apibrėžtas asmenų, kuriems nustatyta prievolė deklaruoti turtą sąrašas. Autorės nuomone, prievolė deklaruoti turtą turėtų būti nustatyta visiems nuolatiniais Lietuvos gyventojams. Taip būtų išvengta turto užrašymo nepilnamečių asmenų vardu, siekiant paslėpti už nelegalias pajamas įgytą turtą.

Projekto Nr. XP-2152(2) 3 straipsnyje pateiktas patikslintas¹²⁶ privalomo deklaruoti gyventojų turimo turto sąrašas. Pagal jį gyventojai privalo deklaruoti:

---

¹²⁵ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=298355; prisijungimo laikas: 2008-11-08.

¹²⁶ Projekto Nr. XP-2152 3 str. 2 dalyje nurodyta, kad Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo 2 str. 1 d. 20 ir 21 punktuose „nurodyti gyventojai deklaruoja taip pat ir gautas pajamas“. Projekte Nr. XP-2152 2 str. 1 d. 1-24 punktai buvo išbraukti, todėl lieka neaišku, ar projekto autorius nori kai kuriems gyventojams nustatyti pareigą

- „1) nekilnojamąjį daiktą, įskaitant nebaigtus statyti statinius;
- 2) kilnojamąjį daiktą, jeigu šios rūšies daiktui pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus privaloma teisinė registracija;
- 3) pinigines lėšas, turimas bankuose ir kitose kredito įstaigose ir ne bankuose ir kitose kredito įstaigose, jeigu jų bendra suma viršija 2000 litų;
- 4) pasiskolintas ir negrąžintas pinigines lėšas, jeigu jų bendra suma viršija 2000 litų;
- 5) paskolintas ir nesugrąžintas pinigines lėšas, jeigu jų bendra suma viršija 2000 litų;
- 6) meno kūrinius, brangakmenius, juvelyrinius dirbinius, tauriuosius metalus, kurių vieneto vertė viršija 2000 litų;
- 7) vertybinius popierius, jeigu jų bendra vertė viršija 2000 litų.

2. Deklaruojamas Lietuvos Respublikoje ir užsienio valstybėse esantis šiame straipsnyje nurodytas turtas.¹²⁷

Iš šio sąrašo matyti, kad prievolė deklaruoti savo turimą turtą paliestų ir tokią socialiai jautrią visuomenės dalį kaip pensininkai, bedarbiai, neįgalūs asmenys, asmenys gaunantys socialines pašalpas ir kiti valstybės remiami (remtini) asmenys¹²⁸. „Tokie asmenys sudarytų gana reikšmingą privalančių teikti turto deklaracijas gyventojų dalį (pvz., pensinio amžiaus asmenys Lietuvoje sudaro apie 19 procentų visų gyventojų, arba apie 24 procentus visų sulaukusių 18 metų asmenų).“¹²⁹ Siekiant to išvengti, autorės nuomone, reikėtų nustatyti didesnę nei Projekte Nr. XP-2152(2) turimoms, paskolintoms ir pasiskolintoms piniginiams lėšoms, meno kūriniams, brangakmeniams, juvelyriniams dirbiniams, tauriesiems metalams, vertybiniams popieriams numatytą 2 000 Lt minimalią vertę, kurią viršijus gyventojui atsiranda prievolė deklaruoti turtą. Projekto Nr. XP-2152(2) autorius aiškinamajame rašte nenurodo, kodėl pasirinko būtent tokią minimalią deklaruotino turto vertę. 2000 Lt minimali deklaruotino turto vertė nustatyta nuo pat pirmosios Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo redakcijos, t. y. nuo 1996 metų, ir nebuvo pakeista 2003 metais išdėscius šį įstatymą nauja redakcija. Tačiau tiek prekių ir paslaugų kainos, tiek gyventojų disponuojamos pajamos nuo 2003 metų ženkliai pakito. Pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenis apie vidutinės per mėnesį

---

deklaruoti ne tik turtą, bet ir pajamas. Projekte Nr. XP-2152(2) ši nuostata buvo išbraukta. Tai rodo, kad ji buvo perteklinė.

¹²⁷ 2007 m. gegužės 18 d. Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektas Nr. XP-2152(2)// http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=297647; prisijungimo laikas: 2008-11-08.

¹²⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. rugsėjo 18 d. nutarimas Nr. 918 „Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto“ Nr. XP-2152(2) ir Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 15 ir 29 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-2153(2)“// Valstybės žinios. 2008, Nr.111-4228.

¹²⁹ Ten pat.

disponuojamąsias pajamas vienam namų ūkio nariui mieste ir kaime¹³⁰ ir vartojimo prekių ir paslaugų pokyčius¹³¹ galima apskaičiuoti, kad nuo 2003 m. iki 2007 m. per mėnesį disponuojamosios pajamos vienam namų ūkio nariui mieste išaugo apie 86 proc., kaime – apie 94 proc., o vartojimo prekių ir paslaugų kainos - apie 14 proc. Autorė siūlo, atsižvelgiant į didžiausio pokyčio rodiklį (94 proc.), nustatyti 4 000 Lt minimalią deklaruotino turto vertę. Be to, autorės nuomone, būtų tikslinga numatyti, kad nuolatiniai Lietuvos gyventojai, išskyrus Europos Parlamento narius, išrinktus nuo Lietuvos Respublikos, valstybės tarnautojus, einančius pareigas Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje, konsulinėje įstaigoje ir atstovybėje prie tarptautinių organizacijų, tarptautinėje organizacijoje ar institucijoje, ES įstaigoje ar institucijoje, Europos Komisijos ar Tarybos įsteigtoje institucijoje, Europos Komisijos ir ES valstybių bendrai įsteigtoje organizacijoje, užsienio valstybės institucijoje, Tarptautinėje civilinėje operacijoje ar misijoje (toliau – išrinkti asmenys ir valstybės tarnautojai), kuriems įstatymai numato aukštesnius jų vykdomos veiklos skaidrumo reikalavimus, privalo deklaruoti tik kalendoriniais metais įgytą turtą. Didesnės minimalios deklaruotino turto vertės nustatymas ir numatymas, kad gyventojai, išskyrus išrinktus asmenis ir valstybės tarnautojus, privalo deklaruoti tik kalendoriniais metais įgytą turtą, sumažintų privalančių deklaruoti turtą gyventojų skaičių.

Kritikuotini ir Projekto Nr. XP-2152(2) 5 str. 2 dalyje nustatytas Gyventojų turto deklaracijos pateikimo ir 11 str. 1 dalyje nurodytas įstatymo įsigaliojimo terminai.

Projekto Nr. XP-2152(2) 5 str. 2 dalyje nustatyta, kad „*deklaracija pateikiama kasmet iki kalendorinių metų, einančių po kalendorinių metų, už kuriuos deklaruojamas turtas, gegužės pirmos dienos*“. Šis terminas sutampa su Metinės pajamų mokesčio deklaracijos pateikimo terminu. 2007 metais buvo pateikta apie 844 000¹³² Metinių pajamų mokesčio deklaracijų. Tai rodo, kad Metinė pajamų mokesčio deklaraciją teikia nemaža dalis nuolatinių Lietuvos gyventojų. Todėl nustačius pareigą pateikti iki gegužės 1 d. ir Gyventojų turto deklaraciją mokesčių administratoriui reikėtų apdoroti didelius informacijos srautus ir aptarnauti daug mokesčių mokėtojų. Siekiant tolygiau paskirstyti mokesčių administratoriaus darbą ir taip užtikrinti patenkinamą gyventojų aptarnavimo kokybę bei išvengti didelių informacijos srautų, autorės nuomone, Gyventojų turto deklaracija turėtų

¹³⁰<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3090101&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSId=5786&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>; prisijungimo laikas: 2008-11-09.

¹³¹<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M2020104&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSId=4991&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>; prisijungimo laikas: 2008-11-09.

¹³²<http://209.85.129.132/search?q=cache:eggQvZ48fYQJ:www.elektronika.lt/articles/events/11497/+2007+m.+deklaravusi%C5%B3+gyventoj%C5%B3+pajam%C5%B3+mokest%C4%AF+deklaracij%C4%85+gyventoj%C5%B3+skai%C4%8Dius&hl=lt&ct=clnk&cd=7&gl=lt>; prisijungimo laikas: 2008-11-16.

būti teikiama iki kalendorinių metų, einančių po metų, už kuriuos deklaruojamas turtas, kovo 1 dienos. Šį terminą autorė siūlo, atsižvelgdama į pagrindinių deklaracijų pateikimo terminus¹³³.

Projekto Nr. XP-2152(2) 11 str. 1 dalyje nurodyta, kad „įstatymas įsigalioja nuo 2008 m. sausio 1 dienos“. Pirmiausia yra neaišku, kurių kalendorinių metų gruodžio 31 d. turimas turtas pradedamas deklaruoti pagal šio projekto nuostatas. Tai turėtų būti aiškiai apibrėžta pačiame įstatyme. Antra, įstatymo įsigaliojimo terminas turi būti pakankamas, kad mokesčių administratorius galėtų pasirengti tokiam deklaravimui: gautų lėšų, pakeistų Gyventojų turto deklaracijos formą, išleistų reikalingus poįstatyminius teisės aktus ir tinkamai informuotų gyventojus. Autorės nuomone, tinkamas įstatymo įsigaliojimo terminas būtų 2011 m. sausio 1 diena.

Kaip vienas iš pasiūlymo įvesti visuotinį turto deklaravimą trūkumų yra lėšų dydis, kurio reikės šiam pasiūlymui įgyvendinti. „Preliminariais skaičiavimais, įstatymo projekte Nr. XP-2152(2) siūlomam visuotinio turto deklaravimo prievolės nustatymui įgyvendinti reikės apie 85 mln. litų Lietuvos Respublikos biudžeto lėšų (įvertinus ir tai, kad atsirastų papildoma pajamų deklaravimo prievolė)¹³⁴. Tačiau niekas neapskaičiavo, kiek Lietuva praranda dėl šešėlinės ekonomikos ir koks būtų efektas, jei toks įstatymas pradėtų galioti.¹³⁵ Taip pat „niekas nedrįstų ginčyti, kad šešėliniai srautai daro įtaką šalies ekonomikai“¹³⁶. Taigi apskaičiavus tik tai, kiek kainuotų valstybei įvesti visuotinį turto deklaravimą, negalima vienareikšmiškai teigti, kad visuotinis turto deklaravimas „kainuotų daugiau negu duotų naudos“¹³⁷.

Taigi Jono Rimanto Dagio Projektuose Nr. XP-2152 ir Nr. XP-2152(2), kuriuose siūloma įvesti visuotinį turto deklaravimą, turi nemažai trūkumų: 1) pateiktas nepakankamai aiškiai apibrėžtas asmenų, kuriems nustatyta prievolė deklaruoti turtą sąrašas; 2) turto deklaravimo prievolė nustatoma tokiais socialiai jautriai visuomenės daliai kaip pensininkai, bedarbiai, neįgalūs asmenys,

---

¹³³ Metinė pelno mokesčio deklaracija (PLN204 forma) turi būti pateikta iki kitų metų spalio 1 dienos, jei mokestinis laikotarpis yra kalendoriniai metai, Avansinio pelno mokesčio deklaracija (FR0430): einamųjų mokesčių metų I–III ketvirčių (pirmųjų devynių mėnesių) – iki einamųjų mokesčių metų pirmojo mėnesio paskutinės dienos (jei mokestiniai metai sutampa su kalendoriniais – iki sausio 31 dienos), einamųjų mokesčių metų IV ketvirčio (dešimto – dvylikto mėnesių) – iki einamųjų mokesčių metų dešimto mėnesio paskutinės dienos (jei mokestiniai metai sutampa su kalendoriniais – iki spalio 31 dienos), Pridėtinės vertės mokesčio deklaracija (FR0600): kalendorinio mėnesio - iki kito mėnesio 25 dienos, kalendorinio pusmečio - iki kito pusmečio pirmo mėnesio 25 dienos, Metinė pridėtinės vertės mokesčio deklaracija (FR0516 forma) - iki kitų kalendorinių metų, einančių po deklaruojamų ataskaitinių kalendorinių metų, spalio 1 dienos.

¹³⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. rugsėjo 18 d. nutarimas Nr. 918 „Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-2152(2) ir Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 15 ir 29 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-2153(2)“// Valstybės žinios. 2008, Nr.111-4228.

¹³⁵ Makaraitytė I. Visuotinis deklaravimas – dar nepalaidota idėja//

<http://www.delfi.lt/new/daily/lithuania/article.php?id=19330798>; prisijungimo laikas: 2008-11-18.

¹³⁶ Ten pat.

¹³⁷ Ten pat.

asmenys gaunantys socialines pašalpas ir kiti valstybės remiami (remtini) asmenys; 3) per žema minimali deklaruotino turto vertė; 4) neapgalvotai nustatyti Gyventojų turto deklaracijos pateikimo ir įstatymo įsigaliojimo terminai; 5) lėšų dydis, kurio reikės šiam pasiūlymui įgyvendinti – 85 mln. litų. Tačiau pakoregavus šiuos projektus: 1) aiškiai apibrėžus, kad turtą privalo deklaruoti visi nuolatiniai Lietuvos gyventojai; 2) nustačius 4000 Lt minimalią deklaruotino turto vertę; 3) numačius, kad gyventojai, išskyrus išrinktus asmenis ir valstybės tarnautojus, privalo deklaruoti tik kalendoriniais metais įgytą turtą; 4) pakeitus Gyventojų turto deklaracijos pateikimo terminą, nustatant, kad ji turi būti pateikta iki kalendorinių metų, einančių po metų, už kuriuos deklaruojamas turtas kovo 1 dienos; 5) nurodžius, kad įstatymas įsigalioja nuo 2011 m. sausio 1 d., šie Projektai, bent iš dalies pasiektų jiems nustatytą tikslą – „nustatyti ir kontroliuoti gyventojų galimai neteisėtais būdais įgytą turtą bei lėšas“¹³⁸.

3.2. Pasiūlymo dėl visuotinio turto, pajamų ir išlaidų deklaravimo esmė, privalumai ir trūkumai

Lietuvos Respublikos Seimo nario Jurgio Razmos nuomone, „tik turto deklaravimas nieko neduoda“¹³⁹, todėl jis pateikė Pasiūlymą įvesti visuotinį turto, pajamų ir išlaidų deklaravimą. Šis Pasiūlymas buvo pateiktas kaip formalus Projekto Nr. XP-2152(2) papildymas.

Pasiūlymo 1 straipsnyje nurodoma, kad „šis įstatymas nustato turtą, pajamas ir išlaidas deklaruoti privalančius asmenis ir jiems nuosavybės teisė priklausančio turto ir turimų lėšų <...>, pajamų ir išlaidų deklaravimo tvarką bei nustato atsakomybę už šio įstatymo pažeidimus“. Vadinasi, šio įstatymo paskirtis - nustatyti visuotinį turto, pajamų ir išlaidų deklaravimą. Autorės nuomone, pakaktų nustatyti visuotinį turto ir išlaidų deklaravimą, kad būtų galima išsiaiškinti realias gyventojų pajamas. Nemaža dalis nuolatinių Lietuvos gyventojų savo pajamas jau deklaruoja Metinėje pajamų mokesčio deklaracijoje (GPM305 forma). Todėl Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatyme nustačius visuotinį pajamų deklaravimą būtų dubliuojami mokesčių administratoriaus gaunami duomenys. Pareiga deklaruoti pajamas pagal Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymą, kaip iki šiol, turėtų būti numatyta tik gyventojams, kurie kreipiasi dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos suteikimo arba piniginės socialinės paramos skyrimo.

¹³⁸ 2007 m. gegužės 18 d. aiškinamasis raštas „Dėl Gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo, Valstybės tarnybos įstatymo papildymo ir pakeitimo įstatymo projektų“//

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=297657; prisijungimo laikas: 2008-11-09.

¹³⁹ <http://209.85.135.104/search?q=cache:dnHdNC9KeiQJ:www.ziniur.lt/apie/pranesimai%3Fitem%3D1954+visuotinis+i%C5%A1laid%C5%B3+deklaravimas&hl=lt&ct=clnk&cd=1&gl=lt>; prisijungimo laikas: 2008-11-09.

Pasiūlymo 2 str. 1 dalyje pateikiamas deklaraciją privalančių pateikti asmenų sąrašas. Pagal šį straipsnį „*deklaraciją pateikia visi nuolatiniai Lietuvos gyventojai, sulaukę 18 metų, Europos Parlamento nariai, išrinkti nuo Lietuvos Respublikos, valstybės tarnautojai, einantys pareigas Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje, konsulinėje įstaigoje ir atstovybėje prie tarptautinių organizacijų, tarptautinėje organizacijoje ar institucijoje, Europos Sąjungos įstaigoje ar institucijoje, Europos Komisijos ar Tarybos įsteigtoje institucijoje, Europos Komisijos ir Europos Sąjungos valstybių narių bendrai įsteigtoje organizacijoje, užsienio valstybės institucijoje, civilinėje tarptautinėje operacijoje ar misijoje*“. Pasiūlymo 2 str. 3 dalyje papildoma, kad „*nepilnamečių šeimos narių turtą, pajamas ir išlaidas deklaruoja vienas iš tėvų (itėvių), globėjų ar rūpintojų*“. Pasiūlyme pateiktų privalančių deklaruoti turtą, pajamas ir išlaidas gyventojų sąrašas visiškai sutampa su Projekte Nr. XP-2152(2) pateiktu privalančių deklaruoti turtą gyventojų sąrašu ir turi tuos pačius trūkumus kaip ir pastarasis, todėl autorė jų dar kartą neanalizuos.

Pasiūlyme nepateikta, kokį ir kokios vertės turtą, pajamas ir išlaidas turėtų deklaruoti gyventojai, todėl lieka neaiškus konkretus deklaruojamas objektas. Tai leidžia padaryti prielaidą, kad Pasiūlymo autorius turto, pajamų ir išlaidų deklaravimo prievolę nustato visiems gyventojams, neeliminudamas šios prievolės tokiai socialiai jautriai visuomenės daliai kaip pensininkai, bedarbiai, neįgalūs asmenys, asmenys gaunantys socialines pašalpas ir kiti valstybės remiami (remtini) asmenys¹⁴⁰. Magistro darbo autorės nuomone, toks deklaravimas nebus pakankamai efektyvi priemonė, padedanti nustatyti realias gyventojų pajamas. Tam, kad visuotinis turto, pajamų ir išlaidų deklaravimas pasiektų savo tikslą – „nustatyti ir kontroliuoti gyventojų galimai neteisėtais būdais įgytą turtą bei lėšas“¹⁴¹ - reikėtų nurodyti ne tik konkrečias deklaruotino turto, pajamų ir išlaidų rūšis, bet ir nustatyti minimalią jų vertę, kurią viršijus gyventojui atsirastų prievolė teikti deklaraciją.

Kaip vieną šio Pasiūlymo privalumų autorė laiko tai, kad įvedus visuotinį turto, pajamų ir išlaidų deklaravimą, vienoje deklaracijoje būtų deklaruojamas gyventojų turimas turtas, gautos pajamos ir patirtos išlaidos. Tai leistų nesudėtingai atrinkti tuos gyventojus, kurių išlaidos viršijo pajamas.

---

¹⁴⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. rugsėjo 18 d. nutarimas Nr. 918 „Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-2152(2) ir Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 15 ir 29 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-2153(2)“// Valstybės žinios. 2008, Nr.111-4228.

¹⁴¹ 2007 m. gegužės 18 d. aiškinamasis raštas „Dėl Gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo, Valstybės tarnybos įstatymo papildymo ir pakeitimo įstatymo projektų“// http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=297657; prisijungimo laikas: 2008-11-09.

Taigi Jurgio Razmos Pasiūlymas įvesti visuotinį turto, pajamų ir išlaidų deklaravimą taip pat turi trūkumų: 1) nustačius visuotinį pajamų deklaravimą, gyventojai privalėtų deklaruoti savo gautas pajamas dvejose deklaracijose 2) turto, pajamų ir išlaidų deklaravimo prievolė nustatoma tokiai socialiai jautriai visuomenės daliai kaip pensininkai, bedarbiai, neįgalūs asmenys, asmenys gaunantys socialines pašalpas ir kiti valstybės remiami (remtini) asmenys; 3) nėra tiksliai nustatytas deklaruojamas objektas. Tačiau, autorės nuomone, visuotinis turto, pajamų ir išlaidų deklaravimas žymiai prisidėtų prie realių gyventojų pajamų nustatymo.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAS

Magistro darbo išvados:

1) Mokesčių administratorius turi teisę gauti duomenis apie gyventojų pajamas ir išlaidas esant bent vienam iš šių teisinių pagrindų: Konstitucijai, ES teisės aktui, tarptautinei sutarčiai, įstatymui, poįstatyminiam teisės aktui, tarpžinybiniam susitarimui, duomenų teikimo sutarčiai, kitai sutarčiai. Šis sąrašas yra platus, tačiau negalima teigti, kad jis yra pakankamas, ar kad nėra poreikio priimti arba sudaryti naujų kurios nors rūšies teisinių pagrindų.

2) Duomenų apie gyventojų pajamas šaltinius galima klasifikuoti dviem aspektais pagal duomenų užfiksavimo būdą (žodiniai, rašytiniai, vaizdiniai ir garsiniai) ir pagal duomenų teikėjus (pačių gyventojų, trečiųjų asmenų, Lietuvos valstybės ir savivaldybių institucijų, visuomeninių organizacijų, ES ir kitų užsienio valstybių bei jų institucijų teikiamus ir mokesčių administratoriaus veiksmis gaunamus). Duomenų šaltinių skirstomų pagal pirmąjį klasifikavimo kriterijų analizė parodė, kad patikimiausi ir paprasčiausiai kaip įrodymai mokestiniuose ginčiuose panaudojami rašytiniai duomenų šaltiniai. Pagal duomenų teikėjus skirstomų duomenų šaltinių analizė atskleidė, kad daugiausia duomenų apie savo pajamas šaltinių pateikia patys gyventojai ir gauna mokesčių administratorius mokestinių patikrinimų metu.

3) Mokesčių administratoriaus renkamų duomenų apie gyventojų pajamas analizė rodo, kad šie duomenys susiję su dviem mokesčio elementais: mokesčio mokėtoju, mokesčio objektu. Apie abu mokesčio elementus mokesčių administratorius gauna labai įvairius duomenis. Šie duomenys tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai padeda atskleisti gyventojų pajamas. Tačiau negalima teigti, kad jie parodo realias gyventojų pajamas. Todėl svarbu ne tik surinkti duomenis, bet ir įsitikinti jų patikimumu. Autorės nuomone tam, kad būtų galima įsitikinti, jog duomenys yra patikimi, būtina atlikti jų lyginamąją analizę su kitu rodikliu – gyventojų išlaidomis.

4) Duomenų apie gyventojų išlaidas šaltinius galima klasifikuoti tokiais pat aspektais kaip ir duomenų apie gyventojų pajamas šaltinius: pagal duomenų užfiksavimo būdą (žodiniai, rašytiniai, vaizdiniai ir garsiniai) ir pagal duomenų teikėjus (pačių gyventojų, trečiųjų asmenų, Lietuvos valstybės ir savivaldybių institucijų, visuomeninių organizacijų, ES ir kitų užsienio valstybių bei jų institucijų teikiamus ir mokesčių administratoriaus veiksmis gaunamus). Šių šaltinių analizė atskleidė, kad mokesčių administratorius daugiausia duomenų apie gyventojų išlaidas šaltinių gauna mokestinių patikrinimų metu. Mokestiniai patikrinimai susiję su neigiamais psichologiniais ir materialiniais padariniais gyventojui net tokiu atveju, kai nenustatomi mokestiniai pažeidimai. Todėl, autorės nuomone, būtų tikslinga apsvarstyti galimybę nustatyti gyventojams prievolę teikti

patiems daugiau duomenų šaltinių. Taip mokesčių administratorius gautų jam reikalingus duomenis apie gyventojų išlaidas mažiausiai „skausmingu“ gyventojams būdu.

5) Mokesčių administratoriaus renkamus duomenis apie gyventojų išlaidas galima skirstyti į: duomenis apie gyventojų išlaidas, susijusias su mokesčių mokėjimu ir duomenis apie gyventojų išlaidas, nesusijusias su mokesčių mokėjimu. Ypatingą dėmesį mokesčių administratorius skiria pirmajai duomenų grupei. Tačiau tiek pirmajai, tiek antrajai grupei priskiriami, mokesčių administratoriaus gaunami duomenys, autorės nuomone, yra nepakankami, kad būtų galima nustatyti realias gyventojų išlaidas. Mokesčių administratorius gauna nedaug duomenų apie vertybinių popierių, kito turto įgijimą (meno kūrinių, brangakmenių, juvelyrinių dirbinių, taurių metalų ir pan.), gyventojų paskolintas ir gražintas lėšas, vartojimo išlaidas, kurios sudaro gana reikšmingą gyventojų patiriamų išlaidų dalį.

6) Duomenys apie gyventojų išlaidas yra reikšmingi tuo, kad jie gali būti naudojami kaip vienas iš gyventojų pajamas nustatymo kontrolės būdų. Taip pat jie padeda įsitikinti mokesčių administratoriaus turimų duomenų apie gyventojų pajamas teisingumu.

7) Lietuvos Respublikos Seimo narys Jonas Rimantas Dagys, pateikęs Projektą Nr. XP-2152 ir jį patikslinęs Projektą Nr. XP-2152(2), pasiūlė įvesti visuotinį turto deklaravimą. Šis pasiūlymas turi nemažai trūkumų: a) pateiktas nepakankamai aiškiai apibrėžtas asmenų, kuriems nustatyta prievolė deklaruoti turtą, sąrašas; b) turto deklaravimo prievolė nustatoma tokiai socialiai jautriai visuomenės daliai kaip pensininkai, bedarbiai, neįgalūs asmenys, asmenys gaunantys socialines pašalpas ir kiti valstybės remiami (remtini) asmenys; c) per žema minimali deklaruotino turto vertė; d) neapgalvotai nustatyti Gyventojų turto deklaracijos pateikimo ir įstatymo įsigaliojimo terminai; e) lėšų dydis, kurio reikės šiam pasiūlymui įgyvendinti – 85 mln. litų. Tačiau pakoregavus šiuos projektus: a) aiškiai apibrėžus, kad turtą privalo deklaruoti visi nuolatiniai Lietuvos gyventojai; b) nustačius 4000 Lt minimalią deklaruotino turto vertę; c) numačius, kad gyventojai, išskyrus išrinktus asmenis ir valstybės tarnautojus, privalo deklaruoti tik kalendoriniais metais įgytą turtą; d) pakeitus Gyventojų turto deklaracijos pateikimo terminą, nustatant, kad ji turi būti pateikta iki kalendorinių metų, einančių po metų, už kuriuos deklaruojamas turtas, kovo 1 dienos; e) nurodžius, kad įstatymas įsigalioja nuo 2011 m. sausio 1 d., šie Projektai, bent iš dalies pasiektų jiems aiškinamajame rašte „Dėl gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo, Valstybės tarnybos įstatymo papildymo ir pakeitimo įstatymo projektų“ nustatytą tikslą – „nustatyti ir kontroliuoti gyventojų galimai neteisėtai būdais įgytą turtą bei lėšas“.

8) Lietuvos Respublikos Seimo nario Jurgio Razmos Pasiūlymas įvesti visuotinį turto, pajamų ir išlaidų deklaravimą taip pat turi trūkumų: 1) nustačius visuotinį turto, pajamų ir išlaidų

deklaravimą, gyventojai privalėtų deklaruoti savo gautas pajamas dvejose deklaracijose 2) deklaravimo prievolė nustatoma tokiai socialiai jautriai visuomenės daliai kaip pensininkai, bedarbiai, neįgalūs asmenys, asmenys gaunantys socialines pašalpas ir kiti valstybės remiami (remtini) asmenys; 3) nėra tiksliai nustatytas deklaruojamas objektas. Autorės nuomone, visuotinis turto, pajamų ir išlaidų deklaravimas žymiai prisidėtų prie realių gyventojų pajamų nustatymo. Tačiau siekiant išvengti duomenų dubliavimo, siūlytina apsiriboti turto ir išlaidų deklaravimu.

Pasiūlymas:

Magistro darbo autorė siūlo įvesti visuotinį turto ir pajamų deklaravimą ir taip papildyti mokesčių administratoriaus naudojamų gyventojų pajamų kontrolės priemonių sąrašą. Mokesčių administratorius gavęs duomenis apie gyventojų turtą ir išlaidas galėtų juos palyginti su turimais duomenimis apie gyventojų pajamas. Ši priemonė padėtų nustatyti realias gyventojų pajamas. Iliustruodama savo pasiūlymą autorė pateikia Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektą (žr. priedą).

GYVENTOJŲ PAJAMŲ APSKAIČIAVIMO TEISINIAI ASPEKTAI LIETUVOS RESPUBLIKOJE

SANTRAUKA

Raktiniai žodžiai. Gyventojų pajamos, gyventojų išlaidos, mokesčių administratorius, duomenys apie gyventojų pajamas, duomenys apie gyventojų išlaidas, duomenų apie gyventojų pajamas šaltiniai, duomenų apie gyventojų išlaidas šaltiniai teisiniai pagrindai, deklaracija, apyskaita, pranešimas, prašymas, ataskaita, pažyma, duomenų teikimo forma, mokestinis tyrimas, mokestinis patikrinimas, stebėjimas, registras, visuotinis turto deklaravimas, visuotinis turto, pajamų ir išlaidų deklaravimas.

Magistro darbo santrauka.

Mokesčių administratorius, rinkdamas mokesčius, gana dažnai susiduria su pajamų slėpimu, kuris pasireiškia darbo užmokesčio mokėjimu „vokeliuose“, apsimestinių sandorių sudarymu ir vykdomos ekonominės veiklos slėpimu ir pan. Kovoiant su šiuo reiškiniu, sukurta teisinė bazė, numatanti priemones ir būdus (šaltinius), kurie padeda mokesčių administratoriui nustatyti realias gyventojų pajamas. Tačiau, ar ta teisinė bazė yra pakankama ir ar mokesčių administratorius turi užtekinai priemonių ir būdų (šaltinių), autorė ir bando atskleisti savo magistro darbe.

Autorė magistro darbe daugiausia remiasi Lietuvos Respublikos teisės aktais ir tik fragmentiškai vadovaujasi ES teisės aktais, teismų praktika ir negausia moksline literatūra. Temos analizė plėtojama sisteminės analizės, lingvistinio, apibendrinimo ir teisinių dokumentų analizės metodų pagalba.

Šiame magistro baigiamajame darbe nagrinėjami duomenų gavimo apie gyventojų pajamas ir išlaidas teisiniai pagrindai, duomenų šaltiniai, pateikiami mokesčių administratoriaus gaunami duomenys apie gyventojų pajamas ir išlaidas, aptariamas duomenų apie gyventojų išlaidas reikšmingumas gyventojų pajamų nustatymui. Be to, analizuojami Lietuvos Respublikos Seimo nario Jono Rimanto Dagio pateiktą Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektą, kuriais jis siūlo įvesti visuotinį turto deklaravimą, ir Lietuvos Respublikos Seimo nario Jurgio Razmos pasiūlymo įvesti visuotinį turto, pajamų ir išlaidų deklaravimą privalumus ir trūkumus. Autorė magistro darbe pateikė savo siūlymus kaip patobulinti minėtus projektus ir pasiūlymą bei kaip savo siūlymų iliustraciją parengė Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektą.

LEGAL ASPECTS OF INDIVIDUAL'S INCOME CALCULATION IN REPUBLIC OF LITHUANIA

SUMMARY

Key word's. The income of individuals, the expenses of individuals, tax administrator, the individuals' income data, the individuals' expenses data, the sources of the individuals' income data, the sources of the individuals' expenses data, legal bases, the declaration, account, the notification, the application, the report, the certificate, the form of submission of data, the tax investigation, the tax audit, the observation, the register, the obligatory declaring of property of individuals, the obligatory declaring of property, income and expenses of individuals.

The summary of final master's work.

Tax administrator while gathering taxes quite often faces undeclared income. Sometimes the remuneration is paid illegally in "envelopes", artificial transactions are concluded, economical activity is hid and etc. In order to control such abuses the legal base, which settles measures and methods (data) for tax administrator determine real income of individual, is created. However, there still is a doubt, if this legal base is effective enough and does tax administrator have enough measures and methods (data) to control income of individuals. Thus these questions are being tried to disclose by the author in the final master's work.

The author in the final master's work mostly refers to the legal acts of Republic of Lithuania and only in fragmentary way follows the legal acts of European Union, case law and scanty scientific literature. The analysis of the theme is developed by systematic analysis, linguistic, conclusion and analysis of the legal documents methods.

In this final master's work the legal bases of receiving individuals' income and expenses data, the sources of data are analysed, individuals' income and expenses data, received by tax administrator is presented. The importance of the individuals' expenses data in case to determine individuals' income is discussed in this final master's work as well. Furthermore, the advantages and disadvantages of the Drafts of Amendment of the Law on Individuals' Property Declaration, submitted by member of Parliament of Lithuania Jonas Rimantas Dagys, which based on future implementing the obligatory declaring of property of individuals, and the member's of Parliament of Lithuania Jurgis Razma suggestion to implement the obligatory declaring not only for property, but also for income and expenses of individuals, are analysed. In master's work The author provided her own proposals how to improve the drafts and suggestions mentioned above and in order to illustrate

her proposals, she prepared the Draft of the Amendment of the Law on Individual's Property Declaration.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Norminė literatūra:

1.1. Europos Sąjungos teisės aktai:

- 1) 1977 m. gruodžio 19 d. Europos Tarybos direktyva Nr. 77/799 „Dėl valstybių narių kompetentingų institucijų tarpusavio pagalbos tiesioginio apmokestinimo srityje“// http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=48437.
- 2) 2003 m. birželio 3 d. Europos Tarybos direktyva Nr. 2003/48/EB „Dėl palūkanų, gautų iš taupymo pajamų apmokestinimo“// <http://eurlex.europa.eu/Notice.do?val=285388:cs&lang=lt&list=452150:cs,431417:cs,399423:cs,398393:cs,285388:cs,283681:cs,283572:cs.&pos=5&page=1&nbl=7&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#texte>.
- 3) 2003 m. spalio 7 d. Europos Tarybos reglamentas Nr. 1798/2003 „Dėl administracinio bendradarbiavimo pridėtinės vertės mokesčio srityje, panaikinantys Reglamentą (EEB) Nr.218/92“// [http://eurlex.europa.eu/Notice.do?val=286522:cs&lang=lt&list=286522:cs.&pos=1&page=1&nbl=1&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=.](http://eurlex.europa.eu/Notice.do?val=286522:cs&lang=lt&list=286522:cs.&pos=1&page=1&nbl=1&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=)
- 4) Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija// Valstybės žinios. 1995, Nr. 40-987.
- 5) Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis// Valstybės žinios. 2004, 2-2.

1.2. Lietuvos Respublikos teisės aktai:

- 1) Lietuvos Respublikos Konstitucija// Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
- 2) Lietuvos Respublikos Konstitucijos papildymo Konstituciniu aktu „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 150 straipsnio papildymo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 111-4123.
- 3) Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas// Valstybės žinios. 1985, Nr. 1-1.
- 4) Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
- 5) Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. 13-308.
- 6) Lietuvos Respublikos akcizų įstatymas// Valstybės žinios. 2001, Nr. 98-3482.
- 7) Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas// Valstybės žinios. 2001, Nr. 99-3515.

- 8) Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų brangiam turtui įsigyti arba kitų įsigytų bei perleidžiamų lėšų deklaravimo įstatymas// Valstybės žinios. 1993, Nr. 70-1304.
- 9) Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas// Valstybės žinios. 2003, Nr. 73-3085.
- 10) Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas// Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2243.
- 11) Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 2, 12, 13, 15, 25, 33, 37, 38, 66, 76, 77, 78, 80, 81, 84, 87, 89, 93, 97, 100, 101, 104, 105, 108, 113, 117, 118, 128, 130, 132, 133, 135, 141, 142, 164, 165 straipsnių ir priedo pakeitimo bei papildymo ir įstatymo papildymo 133⁽¹⁾ straipsniu įstatymas// Valstybės žinios. 2007, Nr. 80-3220.
- 12) Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo turto registro įstatymas// Valstybės žinios. 1996, Nr. 100-2261.
- 13) Lietuvos Respublikos paveldimo turto mokesčio įstatymas// Valstybės žinios. 2002, Nr. 123-5531.
- 14) Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas// Valstybės žinios. 2002, Nr. 35-1271.
- 15) Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymas// Valstybės žinios. 2000, 52-1484.
- 16) Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas// Valstybės žinios. 1996, Nr. 55-1287.
- 17) Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1948.
- 18) Lietuvos Respublikos valstybės registų įstatymas// Valstybės žinios. 1996, Nr. 86-2043.
- 19) Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo mokesčio įstatymas// Valstybės žinios. 1991, Nr. 17-447.
- 20) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. rugsėjo 18 d. nutarimas Nr. 918 „Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-2152(2) ir Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 15 ir 29 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymo projekto Nr. XP-2153(2)“// Valstybės žinios. 2008, Nr.111-4228.
- 21) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. birželio 3 d. nutarimas Nr. 719 „Dėl inventorizacijos taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 1999, Nr. 50-1622.

- 22) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 13 d. nutarimas Nr. 24 „Dėl paveldimo turto apmokestinamosios vertės apskaičiavimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 109-4082.
- 23) Lietuvos Respublikos finansų ministro 2004 m. balandžio 8 d. įsakymas Nr. 1K-112 „Dėl pirkimo ir (arba) importo pridėtinės vertės mokesčio dalies, kuri gali būti įtraukta į pridėtinės vertės mokesčio atskaitą, už fizinio asmens, kuris yra PVM mokėtojas, įsigytą arba importuotą ilgalaikį materialųjį turtą, taip pat už susijusias su šiuo turtu kitas prekes ir (arba) paslaugas, patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 53-1823.
- 24) Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. vasario 17 d. įsakymas Nr. 1K-040 „Dėl gyventojų, besiverčiančių individualia veikla (išskyrus gyventojus, įgijusius verslo liudijimus), buhalterinės apskaitos taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 18-785.
- 25) Lietuvos Respublikos finansų ministro 2002 m. rugsėjo 25 d. įsakymas Nr. 304 „Dėl nenuolatinio Lietuvos gyventojų su individualios veiklos per nuolatinę bazę pajamų gavimu susijusių leidžiamų atskaitymų bei jų apskaičiavimo tvarkos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2002, Nr. 95-4150.
- 26) Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus 2002 m. gruodžio 16 d. įsakymas Nr. 252 „Dėl ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriaus atnaujinimo“// Valstybės žinios. 2002, Nr. 126-5744.
- 27) 2005 m. gegužės 20 d. Teismų tarybos nutarimas Nr. 13 P-346 „Dėl teismų informacinės sistemos nuostatų patvirtinimo“// <http://www.teismai.lt/savivalda/nutarimai/20050520-346.doc>.
- 28) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2007 m. lapkričio 19 d. įsakymas Nr. VA-72 „Dėl Metinės pajamų mokesčio deklaracijos GPM305 formos ir jos priedų užpildymo, pateikimo bei patikslinimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2007, Nr. 123-5058.
- 29) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2003 m. gruodžio 17 d. įsakymas Nr. V-325 „Dėl Užsienio valstybėse paveldėto turto mokesčio deklaracijos bei jo papildomo lapo pildymo ir teikimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 121-5509.
- 30) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004 m. gegužės 26 d. įsakymas Nr. VA – 106 „Dėl Akcizų deklaracijų

FR0630, FR0630A formų, jų priedų užpildymo ir pateikimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 87-3201.

- 31) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2005 m. gegužės 13 d. įsakymas Nr. VA-46 „Dėl notarų nuolat teikiamų duomenų perdavimo mokesčių administratoriui taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2005, Nr. 71-2580.
- 32) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004 m. birželio 23 d. įsakymas Nr. VA-28 „Dėl operatyvių patikrinimų atlikimo, jų rezultatų įforminimo ir tvirtinimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 107-4025.
- 33) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2006 m. liepos 28 d. įsakymas Nr. VA-67/V-324 „Dėl bendradarbiavimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2006, Nr. 86-3391.
- 34) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004 m. gegužės 13 d. įsakymas Nr. VA-93 „Dėl mokesčių administratoriaus nurodymo FR0706 formos ir jos užpildymo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 82-2978.
- 35) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004 m. balandžio 20 d. įsakymas Nr. VA-54 „Dėl fizinio asmens, pridėtinės vertės mokesčio mokėtojo, įsigyto arba importuoto ilgalaikio materialiojo turto ar jo dalies priskyrimo savo ekonominei veiklai vykdyti deklaravimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 65-2327.
- 36) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2003 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. V-343 „Dėl Metinės pajamų mokesčio deklaracijos, jos užpildymo ir pateikimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 5-107.
- 37) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004 m. vasario 9 d. įsakymas Nr. VA-13 „Dėl metinės gyventojų (šeimų) turto deklaracijos formos ir jos užpildymo, pateikimo ir tikslinimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 24-742.
- 38) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2003 m. vasario 7 d. įsakymas Nr. V-46 „Dėl nenuolatinio Lietuvos

gyventojų pajamų mokesčio nuo B klasės pajamų deklaracijos FR0459 formos, jos užpildymo ir pateikimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 16-689.

- 39) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004 m. kovo 22 d. įsakymas Nr. VA-37 „Dėl metinės nenuolatinio Lietuvos gyventojų pajamų mokesčio nuo individualios veiklos per nuolatinę bazę Lietuvoje pajamų deklaracijos FR0531 formos, jos pildymo ir pateikimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 46-1546.
- 40) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004 m. vasario 27 d. įsakymas Nr. VA-25 „Dėl vienkartinės gyventojų (šeimos) turto deklaracijos formos ir jos užpildymo, teikimo ir tikslinimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 37-1214.
- 41) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004 m. kovo 1 d. įsakymas Nr. VA-29 „Dėl Pridėtinės vertės mokesčio deklaracijos ir kitų su šiuo mokesčiu susijusių formų bei jų užpildymo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2006, Nr. 46-1545.
- 42) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2003 m. gegužės 6 d. įsakymas Nr. V-140 „Dėl Metinės pridėtinės vertės mokesčio deklaracijos FR0516 formos ir jos užpildymo taisyklių“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 47-2093.
- 43) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004 m. balandžio 2 d. įsakymas Nr. VA-41 „Dėl naujų transporto priemonių tiekimo į kitą valstybę narę“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 51-1706.
- 44) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2003 m. birželio 13 d. įsakymas Nr. V-176 „Dėl Lietuvos Respublikos fizinių asmenų informacijos apie užsienio valstybių bankuose atidarytas ir uždarytas sąskaitas pranešimo FR0526 formos bei jos pildymo ir pateikimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 61-2828.
- 45) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2003 m. lapkričio 11 d. įsakymas Nr. V-294 „Dėl Prašymo pripažinti nuolatiniu Lietuvos gyventoju FR0565 formos, jos pildymo ir teikimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 117-5375.
- 46) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2000 m. gruodžio 29 d. įsakymas Nr. 255 „Dėl Prašymo įregistruoti

Mokesčio mokėtojų registre formų ir jų pildymo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2001, 3-64.

- 47) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2005 m. balandžio 4 d. įsakymas Nr. VA-29 „Dėl nuolatinių Lietuvos gyventojų, vykdančių individualią veiklą, įregistravimo į Mokesčių mokėtojų registrą/išregistravimo iš Mokesčių mokėtojų registro“// Valstybės žinios. 2005, Nr. 46-1537.
- 48) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2002 m. birželio 26 d. įsakymas Nr. 178 „Dėl Įregistravimo į Pridėtinės vertės mokesčio mokėtojų registrą/išregistravimo iš Pridėtinės vertės mokesčio mokėtojų registro taisyklių“// Valstybės žinios. 2002, 66-2744.
- 49) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2002 m. birželio 26 d. įsakymas Nr. 179 „Dėl Įregistravimo į ūkininkų, kuriems taikoma kompensacinio pridėtinės vertės mokesčio tarifo schema, registrą/išregistravimo iš ūkininkų, kuriems taikoma kompensacinio pridėtinės vertės mokesčio tarifo schema, registro taisyklių“// Valstybės žinios. 2002, Nr. 66-2745.
- 50) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2003 m. sausio 24 d. įsakymas Nr. V-21 „Dėl Prašymo perskaičiuoti pajamų mokesčių pateikimo taisyklių“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 10-387.
- 51) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004 m. kovo 12 d. įsakymas Nr. VA-34 „Dėl Prekių tiekimo į kitas Europos Sąjungos valstybes nares ataskaitos formos ir jos pildymo, teikimo ir tikslinimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 43-1427.
- 52) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2002 m. birželio 18 d. įsakymas Nr. 161 „Dėl ūkininko, kuriam taikoma kompensacinio pridėtinės vertės mokesčio tarifo schema, patiektos žemės ūkio produkcijos ir/ar paslaugų apskaitos“// Valstybės žinios. 2002, Nr. 63-2559.
- 53) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004 m. liepos 26 d. įsakymas Nr. VA-145 „Dėl Metinės A klasės išmokų, nuo jų išskaičiuoto ir sumokėto pajamų mokesčio deklaracijos formos, jos priedų formų bei jų pildymo ir teikimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 134-4889.

- 54) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004 m. sausio 15 d. įsakymas Nr. VA-7 „Dėl Mėnesinės pajamų mokesčio nuo A klasės pajamų deklaracijos formos, jos priedų formų bei jų pildymo ir pateikimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 14-449.
- 55) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2003 m. rugpjūčio 29 d. įsakymas Nr. V-238 „Dėl Gyventojams išmokėtų išmokų, pagal mokesčio mokėjimo tvarką priskiriamų B klasės pajamoms, pažymos FR0471 formos, jos užpildymo ir pateikimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 84-3863.
- 56) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymas Nr. 376 „Dėl Kontroliuojamų vienetų ir kontroliuojančių asmenų turtinių teisių bei prievolių ataskaitos FR0438 formos ir jos užpildymo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 2-66.
- 57) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2005 m. kovo 22 d. įsakymas Nr. VA-27 „Dėl Asocijuotų asmenų tarpusavio sandorių arba ūkinių operacijų ataskaitos FR0528 formos ir jos užpildymo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2005, Nr. 41-1334.
- 58) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2005 m. balandžio 20 d. įsakymas Nr. VA-38 „Dėl Užsienio valstybės asmens prašymo gražinti ūkininkams sumokėtą kompensacinį priedą FR0601 formos ir šios formos užpildymo taisyklių bei Vilniaus apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos viršininko sprendimo dėl pridėtinės vertės mokesčio gražinimo užsienio valstybės asmeniui FR0602 formos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2005, 52-1776.
- 59) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004 m. spalio 29 d. įsakymas Nr. VA-172 „Dėl Juridinių asmenų duomenų apie fiziniams asmenims suteiktas, jų gražintas, iš fizinių asmenų gautas ir jiems gražintas paskolas FR0711 formos ir jos priedų FR0711A, FR0711B, FR0711C, FR0711D pildymo bei teikimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 160-5867.
- 60) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004 m. gegužės 21 d. įsakymas Nr. VA-102 „Dėl Mokesčių administratoriaus nurodymo asmeniui pateikti paaiškinimus apie turto įsigijimo ir (ar)

pajamų gavimo šaltinius ir juos pagrįsti FR0698 formos ir jos užpildymo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 86-3155.

- 61) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004 m. balandžio 21 d. įsakymas Nr. VA-55 „Dėl Pridėtinės vertės mokesčio sąskaitų faktūrų registrų tvarkymo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 59-2102.
- 62) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004 m. birželio 2 d. įsakymas Nr. VA-111 „Dėl Apskričių valstybinių mokesčių inspekcijų informavimo apie banderolėmis nepaženklintus alkoholinius gėrimus ir tabako gaminius, įvežtus iš užsienio ir laikomus Lietuvoje, taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 90-3339.
- 63) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004 m. balandžio 28 d. įsakymas Nr. VA-64 „Dėl apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos informavimo apie akcizais apmokestinamų prekių gavimą iš kitos Europos Sąjungos valstybės narės“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 72-2508.
- 64) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004 m. vasario 10 d. įsakymas Nr. VA-15 „Dėl Duomenų, susijusių su gyventojų pajamų mokesčio grąžinimu, surinkimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 27-858.
- 65) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2002 m. gruodžio 24 d. įsakymas Nr. 372 „Dėl Individualioje veikloje naudojamo ilgalaikio materialiojo turto deklaracijos FR0457 formos ir jos užpildymo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 1-30.
- 66) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2004 m. spalio 29 d. įsakymas Nr. VA-173 „Dėl Juridinių asmenų duomenų apie nuolatinių Lietuvos gyventojų už įsigytus asmeninius kompiuterius su programine įranga (jų elementus) ir/arba interneto prieigą sumokėtas sumas FR0776 formos ir jos pildymo bei teikimo mokesčių administratoriui taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 160-5869.
- 67) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2000 m. birželio 28 d. įsakymas Nr. 136 „Dėl brangų turtą įsigijusių arba įsigyjančių Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų deklaracijų priėmimo, tikslinimo, tikrinimo ir saugojimo metodinių nurodymų ir formų patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2000, Nr. 55-1636.

68) Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2006 m. kovo 22 d. įsakymas Nr. VA-31 „Dėl Laikinosios metinės pajamų mokesčio deklaracijos GPM302 formos, jos priedų GPM302P, GPM302N, GPM302V, GPM302T, GPM302L, GPM302K, GPM302U formų bei jų užpildymo, pateikimo ir tikslinimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2006, Nr. 38-1369.

2. Specialioji literatūra:

2.1. Knygos:

- 1) Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kiti. Civilinė teisė. Prievolių teisė. – Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2004.
- 2) Birmontienė T, Jarašiūnas E., Kūris E. ir kt. Lietuvos konstitucinė teisė. - Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2002.
- 3) Buškevičiūtė E. Mokesčių sistema. – Kaunas: Technologija, 2005.
- 4) Marcijonas A., Sudavičius B. Mokesčių teisė. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.
- 5) Meidūnas V., Puzinauskas P. Mokesčiai: teorija, vaidmuo, raida. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2001.
- 6) Meškauskaitė L. Žiniasklaidos teisė. – Vilnius: Teisinės informacijos centas, 2004.
- 7) Vadapalas V. Tarptautinė teisė. – Vilnius: Eugrimas, 1998.

2.2. Straipsniai:

- 1) Būtina tobulinti valstybės registrų administravimą// Buhalterija, 2007 gruod. 29, Nr. 50(161).
- 2) Kas savaitę nustatomi vokeliai// Mokesčių žinios, 2008 birž. 9-15, Nr. 22(585).
- 3) Majauskas P. Mokestinio patikrinimo ir mokestinio tyrimo procedūros// Apskaitos ir mokesčių apžvalga. 2005, Nr. 1.
- 4) Paulauskas A. Mokestinio patikrinimo problemos// Teisė. 2004, Nr. 51.
- 5) Petravičiūtė I. Elektroninio dokumento sampratos klausimu// <http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/knygot/43/straipsniai/str6.pdf>.
- 6) Sekundė LT. Mokesčių inspekcija įdiegė modernią keitimosi mokestine informacija su ES valstybėmis sistemą// <http://www.sekunde.lt/content.php?p=read&tid=3219>.
- 7) Stravinskaitė R. Mokestinis tyrimas – dar viena mokestinė procedūra// Juristas. 2005, Nr. 5.
- 8) VMI naujienos. Mokesčių inspekcija ir Lietuvos nekilnojamojo turto agentūrų asociacija – prieš „šešėlinį verslą“// <http://www.vmi.lt/lt/?itemId=10144089>.

2.3. Komentariai:

- 1) Lietuvos Respublikos akcizų įstatymo apibendrintas paaiškinimas (komentaras)// http://mic.vmi.lt/documentpublicone.do?&id=1000039743&tree_id=1000007315.
- 2) Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo apibendrintas paaiškinimas (komentaras)// http://mic.vmi.lt/documentpublicone.do?&id=1000040195&tree_id=1000007316.
- 3) Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo apibendrintas paaiškinimas (komentaras)// http://mic.vmi.lt/documentpublicone.do?&id=1000040008&tree_id=1000007320.
- 4) Lietuvos Respublikos paveldimo turto mokesčio įstatymo apibendrinto paaiškinimo (komentaras)// http://mic.vmi.lt/documentpublicone.do?&id=1000039743&tree_id=1000007315.
- 5) Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo apibendrintas paaiškinimas (komentaras)// http://mic.vmi.lt/documentpublicone.do?&id=1000041795&tree_id=1000007324.
- 6) Mikelėnas V. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. I dalis. Bendrosios nuostatos. – Vilnius: Justitia, 2004.

2.4. Žodynai:

- 1) Dabartinės lietuvių kalbos žodynas// <http://www.autoinfo.lt/webdic/>.
- 2) Kanceliarinės kalbos patarimai. Žodynas// <http://lkz.mch.mii.lt/Kanceliarinis/>.
- 3) Kompiuterinės leksikos aiškinamasis žodynas// <http://www.likit.lt/term/z2odynas.html>.
- 4) Tarptautinių žodžių žodynas// <http://www.zodynas.tk/>.

3. Praktinė medžiaga:

- 1) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. sausio 25 d. išvada „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9 ir 14 straipsnių ir jos Ketvirtojo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Valstybės žinios. 1995, Nr. 9-199.
- 2) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 17 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių“ 7 straipsnio ketvirtosios dalies ir 12 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Valstybės žinios. 1995, Nr. 86-1949.
- 3) Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. kovo 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁷-301/2007.

- 4) Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. liepos 17 d. nutarimas administracinėje byloje Nr. A¹¹-719/2007.
- 5) Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarimas administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶-250/2008.

4. Kita literatūra:

- 1) Apie AGNUM// http://www.agnum.lt/apie_agnum.php.
- 2) 2006 m. gruodžio 7 d. aiškinamasis raštas „Mokesčių administravimo įstatymo 2, 12, 13, 15, 25, 33, 37, 38, 66, 76, 77, 78, 80, 81, 84, 87, 89, 93,97, 100, 101, 104, 105, 108, 113, 117, 118, 128, 130, 132, 133, 135, 141, 142, 164, 165 straipsnių pakeitimo bei papildymo, Įstatymo papildymo 125(1) ir 133(1) straipsniais ir priedo pakeitimo įstatymo projekto“//
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=288284&p_query=&p_tr2=.
- 3) 2007 m. gegužės 18 d. aiškinamasis raštas „Dėl gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo, Valstybės tarnybos įstatymo papildymo ir pakeitimo įstatymų projektų“//
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=297657.
- 4) Jono Rimanto Dagio 2007 m. balandžio 5 d. Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektas Nr. XP-2152//
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=295022&p_query=&p_tr2=.
- 5) Jono Rimanto Dagio 2007 m. gegužės 18 d. Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektas Nr. XP-2152(2)//
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=297647.
- 6) Jurgio Razmos 2008 m. vasario 19 d. pasiūlymas „Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymui XP-2152 (2)“//
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=314743.
- 7) Lietuvos Respublikos Seimo Kanceliarijos Teisės departamento 2007 m. gegužės 29 d. išvada „Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto“// http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=298355.
- 8) Rinkos aktualijos: Valstybinė mokesčių inspekcija įdiegė modernią keitimosi mokestine informacija su ES valstybėmis sistema//
http://209.85.129.132/search?q=cache:5w6L_9oxvcEJ:www.konsultacijos.lt/next.php%3Fnr%3D41%26news%3D596%26page%3D91+VIES+informacin%C4%97+sistema&hl=lt&ct=clnk&cd=8&gl=lt&lr=lang_lt.

- 9) Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Vartojimo prekių ir paslaugų kainų pokytis (12 paskutinių mėn., palyginti su atitinkamais ankstesniais// <http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M2020104&P Language=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=4991&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&r>.
- 10) Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Vidutinės disponuojamosios pajamos vienam ūkio nariui per mėnesį// <http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3090101&P Language=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=5786&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&r>.
- 11) Valstybinės mokesčių inspekcijos 2006 metų veiklos ataskaita// <http://www.vmi.lt/lt/?itemId=100461353>.

PRIEDAS

Projektas

LIETUVOS RESPUBLIKOS GYVENTOJŲ TURTO DEKLARAVIMO ĮSTATYMO PAKEITIMO

ĮSTATYMAS

2008 m.

d. Nr.

Vilnius

(Žin., 1996, Nr. 50-1197; 1997, Nr. 542-34; 1998, Nr. 16-379; 1998, Nr. 20-504; 1998, Nr. 41-1096; 1998, Nr. 63-1802; 2000, Nr. 67-2017; 2000, Nr. 113-3605; 2001, Nr. 48-1658; 2002, Nr. 62-2493; 2002, Nr. 64-2577; 2002, Nr. 116-5191; 2003, Nr. 73-3353; 2003, Nr. 123-5583; 2004, Nr. 47-1551; 2005, Nr. 18-577; 2008, Nr. 50-1845)

1 straipsnis. Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymo nauja redakcija

Pakeisti Lietuvos Respublikos gyventojų turto deklaravimo įstatymą ir jį išdėstyti taip:

„LIETUVOS RESPUBLIKOS GYVENTOJŲ TURTO IR IŠLAIDŲ DEKLARAVIMO ĮSTATYMAS

I SKYRIUS

BENDROSIOS NUOSTATOS

1 straipsnis. Įstatymo paskirtis

Šis Įstatymas nustato gyventojams nuosavybės teise priklausančio turto ir turimų piniginių lėšų (toliau – turtas), ir išlaidų deklaravimą, taip pat turto ir pajamų deklaravimą, kreipiantis dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos suteikimo arba piniginės socialinės paramos skyrimo.

II SKYRIUS

TURTO DEKLARAVIMAS

2 straipsnis. Turta, pajamas ir išlaidas deklaruojantys gyventojai

1. Pagal šį Įstatymą:

1) visi nuolatiniai Lietuvos gyventojai, Europos Parlamento nariai, išrinkti nuo Lietuvos Respublikos, valstybės tarnautojai, einantys pareigas Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje, konsulinėje įstaigoje ir atstovybėje prie tarptautinių organizacijų, tarptautinėje organizacijoje ar institucijoje, Europos Sąjungos įstaigoje ar institucijoje, Europos Komisijos ar Tarybos įsteigtoje institucijoje, Europos Komisijos ir Europos Sąjungos valstybių bendrai įsteigtoje organizacijoje, užsienio valstybės institucijoje, civilinėje tarptautinėje operacijoje ar misijoje, deklaruoja turtą ir išlaidas;

2) valstybės politikų, kandidatų į valstybės politikus, Europos Parlamento narių, išrinktų nuo Lietuvos Respublikos, kandidatų į Europos Parlamento narius, renkamus nuo Lietuvos Respublikos, valstybės tarnautojų, einančių pareigas Lietuvos Respublikos diplomatinėje atstovybėje, konsulinėje įstaigoje ir atstovybėje prie tarptautinių organizacijų, tarptautinėje organizacijoje ar institucijoje, Europos Sąjungos įstaigoje ar institucijoje, Europos Komisijos ar Tarybos įsteigtoje institucijoje, Europos Komisijos ir Europos Sąjungos valstybių bendrai įsteigtoje organizacijoje, užsienio valstybės institucijoje, civilinėje tarptautinėje operacijoje ar misijoje, ir kitų valstybės tarnautojų, Lietuvos Respublikos teismų pirmininkų, teismų pirmininkų pavaduotojų, teismų skyrių pirmininkų, teisėjų, Nacionalinės teismų administracijos direktoriaus, Seimo kontrolierių, valstybės kontrolieriaus, valstybės kontrolieriaus pavaduotojų, lygių galimybių kontrolieriaus, vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus, prokurorų, Lietuvos kariuomenės vado, kariuomenės vado pavaduotojų, krašto apsaugos sistemos profesinės karo tarnybos karių, kurių veiklą reglamentuoja Operatyvinės veiklos įstatymas, profesinės karo tarnybos karininkų, Lietuvos banko valdybos narių, žurnalistų etikos inspektorių, Seimo, Seimo Pirmininko, Respublikos Prezidento ar Ministro Pirmininko paskirtų institucijų ar įstaigų, finansuojamų iš valstybės biudžeto, vadovų bei pareigūnų, Seimo, Respublikos Prezidento, Vyriausybės, kitų pagal specialius įstatymus paskirtų valstybinių (nuolatinųjų) komisijų ir tarybų pirmininkų, jų pavaduotojų bei narių, valstybinių aukštųjų mokyklų vadovų šeimos nariai deklaruoja turtą ir išlaidas;

3) gyventojai, pageidaujantys gauti piniginę socialinę paramą, ir jų šeimos nariai bei gyventojai, pageidaujantys gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, kuriems pagal Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymą reikia deklaruoti turtą (įskaitant gautas pajamas), deklaruoja turtą ir pajamas.

2. Nepilnamečių ir neveiksnių šeimos narių turtą deklaruoja vienas iš tėvų (įtėvių), globėjų ar rūpintojų, išskyrus, kai Lietuvos Respublikos civilinio kodekso numatytais atvejais, asmenys pripažįstami veiksniais, nesulaukus pilnametystės.

3. Šio straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktuose nurodytais šeimos nariais laikomi sutuoktiniai ir kartu gyvenantys vaikai (įvaikiai) iki 18 metų, kurie privalo deklaruoti turtą tik tuo atveju, jeigu jie yra nuolatiniai Lietuvos gyventojai.

4. Šio straipsnio 1 dalyje nurodytais nuolatiniais Lietuvos gyventojais laikomi fiziniai asmenys, kurie laikomi nuolatiniais Lietuvos gyventojais pagal Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymą.

5. Valstybės tarnybos tvarkymo funkcijas atliekanti įstaiga, vadovaudamasi Valstybės tarnautojų registre esančiais duomenimis, iki kalendorinių metų vasario 1 dienos turi nemokamai pateikti centriniam mokesčių administratoriui gyventojų kalendoriniais metais, einančiais prieš kalendorinius metus, kuriais pateikiamas šis sąrašas, ėjusių valstybės tarnautojo pareigas, vardinį sąrašą.

3 straipsnis. Deklaruojamas turtas, pajamos ir išlaidos

1. Valstybės politikai, kandidatai į valstybės politikus, Europos Parlamento nariai, išrinkti nuo Lietuvos Respublikos, kandidatai į Europos Parlamento narius, renkamus nuo Lietuvos Respublikos, valstybės tarnautojai, einantys pareigas Lietuvos Respublikos diplomatinėje

atstovybėje, konsulinėje įstaigoje ir atstovybėje prie tarptautinių organizacijų, tarptautinėje organizacijoje ar institucijoje, Europos Sąjungos įstaigoje ar institucijoje, Europos Komisijos ar Tarybos įsteigtoje institucijoje, Europos Komisijos ir Europos Sąjungos valstybių narių bendrai įsteigtoje organizacijoje, užsienio valstybės institucijoje, civilinėje tarptautinėje operacijoje ar misijoje, kiti valstybės tarnautojai, Lietuvos Respublikos teismų pirmininkai, teismų pirmininkų pavaduotojai, teismų skyrių pirmininkai, teisėjai, Nacionalinės teismų administracijos direktorius, Seimo kontrolierius, valstybės kontrolierius, valstybės kontrolieriaus pavaduotojai, lygių galimybių kontrolierius, vaiko teisių apsaugos kontrolierius, prokurorai, Lietuvos kariuomenės vadas, kariuomenės vado pavaduotojai, krašto apsaugos sistemos profesinės karo tarnybos kariai, kurių veiklą reglamentuoja Operatyvinės veiklos įstatymas, profesinės karo tarnybos karininkai, Lietuvos banko valdybos nariai, žurnalistų etikos inspektoriai, Seimo, Seimo Pirmininko, Respublikos Prezidento ar Ministro Pirmininko paskirti institucijų ar įstaigų, finansuojamų iš valstybės biudžeto, vadovai bei pareigūnai, Seimo, Respublikos Prezidento, Vyriausybės, kitų pagal specialius įstatymus paskirtų valstybinių (nuolatinių) komisijų ir tarybų pirmininkai, jų pavaduotojai bei nariai, valstybinių aukštųjų mokyklų vadovai, gyventojai, pageidaujantys gauti piniginę socialinę paramą ir jų šeimos nariai bei gyventojai, pageidaujantys gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, kuriems pagal Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymą reikia deklaruoti turtą (įskaitant gautas pajamas), deklaruoja turimą šį turtą:

- 1) nekilnojamąjį daiktą, įskaitant nebaigtus statyti statinius;
- 2) kilnojamąjį daiktą, jeigu šios rūšies daiktui pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus privaloma teisinė registracija;
- 3) pinigines lėšas, turimas bankuose ir kitose kredito įstaigose ir ne bankuose ir kitose kredito įstaigose, jeigu jų bendra suma viršija 4 000 litų;
- 4) pasiskolintas ir negrąžintas pinigines lėšas, jeigu jų bendra suma viršija 4 000 litų;
- 5) meno kūrinį, brangakmenius, juvelyrinius dirbinius, tauriuosius metalus, kurių vieneto vertė viršija 4 000 litų;
- 6) vertybinius popierius, jeigu jų bendra vertė viršija 4 000 litų.

2. Kiti nuolatiniai Lietuvos gyventojai deklaruoja per mokestinius metus, už kuriuos teikiama deklaracija, įgytą šį turtą:

- 1) nekilnojamąjį daiktą, įskaitant nebaigtus statyti statinius;
- 2) kilnojamąjį daiktą, jeigu šios rūšies daiktui pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus privaloma teisinė registracija;
- 3) pasiskolintas ir negrąžintas pinigines lėšas, jeigu jų bendra suma viršija 4 000 litų;
- 4) meno kūrinį, brangakmenius, juvelyrinius dirbinius, tauriuosius metalus, kurių vieneto vertė viršija 4 000 litų;
- 5) vertybinius popierius, jeigu jų bendra vertė viršija 4 000 litų.

3. Gyventojai nurodyti Įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktuose deklaruoja šias išlaidas:

- 1) paskolintas ir nesusigrąžintas pinigines lėšas, jeigu jų bendra suma viršija 4 000 litų;
- 2) padovanotas dovanas, jeigu jų vertė viršija 4 000 litų;
- 3) kitas išlaidas, kai prekės ar paslaugos vertė viršija daugiau kaip 4 000 litų.
4. Gyventojai, pageidaujantys gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, kuriems pagal Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymą reikia deklaruoti turtą (įskaitant gautas pajamas), ar gyventojai, pageidaujantiems gauti piniginę socialinę paramą, ir jų šeimos nariai, deklaruoja gautas pajamas.

5. Deklaruojamas Lietuvos Respublikoje ir užsienio valstybėse esantis šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytas turtas.

6. Turtas, gautas už suteiktą pagalbą slaptai bendradarbiaujant su operatyvinės veiklos subjektais ir kitais įstatymų nustatytais atvejais, nedeklaruojamas.

4 straipsnis. Deklaruoto turto įsigijimo ir išlaidų patyrimo šaltinių pagrindimas

1. Vietos mokesčių administratorius turi teisę duoti gyventojui privalomą vykdyti nurodymą pagrįsti deklaruoto turto įsigijimo (išskyrus turtą, kurio įsigijimo šaltinius nuolatinis Lietuvos gyventojas jau buvo pagrindęs deklaruodamas šį turtą pagal kitus teisės aktus) ir išlaidų patyrimo (išskyrus išlaidas, kurių patyrimo šaltinius nuolatinis Lietuvos gyventojas jau buvo pagrindęs deklaruodamas šias išlaidas pagal kitus teisės aktus) šaltinius.

2. Deklaruoto turto įsigijimo ir išlaidų patyrimo šaltiniai, vietos mokesčių administratoriui pareikalavus, pagrindžiami įstatymų reikalavimus atitinkančiais sandorius patvirtinančiais dokumentais, kitais juridinę galią turinčiais dokumentais arba trečiųjų asmenų rašytiniais patvirtinimais. Sandorius patvirtinančiuose dokumentuose, kituose juridinę galią turinčiuose dokumentuose arba trečiųjų asmenų rašytiniuose patvirtinimuose turi būti nurodyti duomenys, leidžiantys nustatyti lėšas išmokėjusio asmens tapatybę, kai grindžiamas deklaruoto turto įsigijimas, ar lėšas gavusio asmens tapatybę, kai grindžiamas išlaidų patyrimas.

3. Prie užsienio kalba surašytų dokumentų turi būti pridėtas vertėjo patvirtintas vertimas į lietuvių kalbą, o užsienio valstybėse išduoti dokumentai, kurių legalizavimas numatytas tarptautiniuose ir Lietuvos Respublikos teisės aktuose, privalo būti legalizuoti.

5 straipsnis. Turto, pajamų ir išlaidų deklaravimo tvarka

1. Pateikdami mokesčių administratoriui gyventojas turto, pajamų ir išlaidų deklaraciją (toliau – deklaracija):

1) Įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodyti gyventojai deklaruoja kalendorinių metų, už kuriuos teikiama deklaracija, gruodžio 31 dieną turimą turtą ir kalendoriniais metais, už kuriuos teikiama deklaracija, patirtas išlaidas;

2) Įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje nurodyti gyventojai deklaruoja kalendoriniais metais, už kuriuos teikiama deklaracija, įgytą turtą ir patirtas išlaidas.

2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodyti gyventojai mokesčių administratoriui pateikia vieną deklaracijos egzempliorių. Šių gyventojų pageidavimu gali būti pateikiami du deklaracijos egzemplioriai. Vienas iš jų su žyma, kad deklaracija yra pateikta, grąžinamas deklaraciją pateikusiam gyventojui.

3. Deklaracija pateikiama kasmet iki kalendorinių metų, einančių po kalendorinių metų, už kuriuos deklaruojamas turimas ar įgytas turtas bei patirtos išlaidos, kovo 1 dienos, išskyrus šio Įstatymo 6 ir 7 straipsniuose nustatytus atvejus.

4. Gali būti tikslinami penkerių praėjusių kalendorinių metų deklaracijų duomenys, pradėdant skaičiuoti nuo kalendorinių metų, buvusių prieš tuos kalendorinius metus, kuriais tikslinama.

5. Deklaracijos formą, jos pildymo ir pateikimo tvarką nustato centrinis mokesčių administratorius. Gyventojai, pagal šį Įstatymą deklaruojantys turtą, nemokamai aprūpinami deklaracijos blankais ir deklaracijos pildymo taisyklėmis.

6. Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos subjektų teises turinčių valstybės institucijų valstybės tarnautojai ir pareigūnai, kurių veiklą reglamentuoja Operatyvinės veiklos įstatymas, ir jų šeimos nariai turtą ir išlaidas deklaruoja atskirais Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos nustatytais terminais ir tvarka.

6 straipsnis. Kandidatų į valstybės politikus ir į Europos Parlamento narius, išrinktų arba paskirtų į pareigas valstybės politikų ir Europos Parlamento narių, priimtų arba paskirtų į pareigas valstybės tarnautojų, nustojusių eiti pareigas valstybės politikų ir Europos Parlamento narių, iš pareigų

atleistų valstybės tarnautojų ir jų šeimos narių turto ir išlaidų deklaravimas

1. Kandidatai į valstybės politikus bei į Europos Parlamento narius ir jų šeimos nariai privalo deklaruoti kalendorinių metų, einančių prieš kalendorinius metus, kuriais kandidatuojama, gruodžio 31 dieną turimą turtą ir kalendoriniais metais, už kuriuos teikiama deklaracija, patirtas išlaidas. Šiems gyventojams vietos mokesčių administratorius per 15 darbo dienų nuo deklaracijos pateikimo dienos išduoda Vyriausiosios rinkimų komisijos patvirtintos formos pagrindinių deklaracijos duomenų išrašus, kuriuos jie privalo pateikti Vyriausiajai rinkimų komisijai ar apygardos rinkimų komisijai.

2. Išrinkti arba paskirti į pareigas valstybės politikai bei Europos Parlamento nariai ir jų šeimos nariai, taip pat priimti arba paskirti į pareigas valstybės tarnautojai ir jų šeimos nariai, išskyrus tuos, kurie yra deklaravę kalendorinių metų, einančių prieš kalendorinius metus, kuriais valstybės politikai ar Europos Parlamento nariai buvo išrinkti arba paskirti į pareigas, ar valstybės tarnautojai buvo priimti arba paskirti į pareigas, gruodžio 31 dieną turimą turtą, ir kalendoriniais metais, už kuriuos teikiama deklaracija, patirtas išlaidas, privalo deklaruoti kalendorinių metų, einančių prieš kalendorinius metus, kuriais valstybės politikai ar Europos Parlamento nariai buvo išrinkti arba paskirti į pareigas, ar valstybės tarnautojai buvo priimti arba paskirti į pareigas, gruodžio 31 dieną turimą turtą ir kalendoriniais metais, už kuriuos teikiama deklaracija, patirtas išlaidas. Deklaracijos pateikiamos per 30 dienų nuo išrinkimo, paskyrimo arba priėmimo į pareigas pradžios. Išrinktiems arba paskirtiems į pareigas valstybės politikams bei Europos Parlamento nariams ir jų šeimos nariams, taip pat priimtiems arba paskirtiems į pareigas valstybės tarnautojams ir jų šeimos nariams, deklaravusiems turtą ir išlaidas, vietos mokesčių administratorius per 15 darbo dienų nuo deklaracijos pateikimo dienos išduoda pažymą apie deklaracijų pateikimą, išskyrus tuos, kurie yra deklaravę kalendorinių metų, einančių prieš kalendorinius metus, kuriais valstybės politikai ar Europos Parlamento nariai buvo išrinkti arba paskirti į pareigas ar valstybės tarnautojai buvo priimti arba paskirti į pareigas, gruodžio 31 dieną turimą turtą ir kalendoriniais metais, už kuriuos teikiama deklaracija, patirtas išlaidas ir kuriems vietos mokesčių administratorius per 5 darbo dienas išduoda pažymą apie deklaracijų pateikimą.

3. Nustoję eiti pareigas valstybės politikai bei Europos Parlamento nariai ir jų šeimos nariai, taip pat iš pareigų atleisti valstybės tarnautojai ir jų šeimos nariai šio Įstatymo 5 straipsnyje nustatyta tvarka privalo deklaruoti kalendorinių metų, kuriais nustojo eiti pareigas arba buvo atleisti iš pareigų, gruodžio 31 dieną turimą turtą ir kalendoriniais metais, už kuriuos teikiama deklaracija, patirtas išlaidas.

7 straipsnis. Gyventojų, pageidaujančių gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, taip pat gyventojų, pageidaujančių gauti piniginę socialinę paramą, ir jų šeimos narių turto ir gautų pajamų deklaravimas

1. Gyventojai, pageidaujantys gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo nustatytais atvejais privalo turimą turtą ir gautas pajamas deklaruoti prieš kreipdamiesi dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos suteikimo.

2. Gyventojai, pageidaujantys gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, deklaruoja mėnesio, einančio prieš mėnesį, kuriuo pateikiamas prašymas gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, paskutinę dieną turimą turtą ir gautas pajamas už vienerius metus (12 paskutinių mėnesių) iki prašymo gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą pateikimo dienos. Tais atvejais, kai gyventojas, pageidaujantis gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, yra deklaravęs turimą turtą ir gautas pajamas už vienerius metus (12 paskutinių mėnesių) trijų mėnesių, einančių prieš mėnesį, kurį pateikiamas prašymas gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, laikotarpiu,

turimo turto ir gautų pajamų už vienerius metus (12 mėnesių) tam gyventojui deklaruoti nereikia. Jeigu valstybės garantuojama teisinė pagalba teikiama ilgiau kaip vienerius metus, praėjus vieneriems metams po sprendimo suteikti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą priėmimo dienos, vietos mokesčių administratoriui turi būti pateikiama kitų metų (12 mėnesių) deklaracija, pradedant skaičiuoti nuo to mėnesio, kurį buvo pateikta ankstesnė deklaracija.

3. Gyventojai, pageidaujantys gauti piniginę socialinę paramą, ir jų šeimos nariai privalo savo turimą turtą ir gautas pajamas deklaruoti savivaldybei pareikalavus.

4. Gyventojai, pageidaujantys gauti piniginę socialinę paramą, ir jų šeimos nariai deklaruoja mėnesio, einančio prieš mėnesį, kuriuo kreipiamasi dėl piniginės socialinės paramos, paskutinę dieną turimą turtą ir gautas pajamas už praėjusius 12 mėnesių iki kreipimosi dėl piniginės socialinės paramos.

5. Gyventojai, pageidaujantys gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, taip pat gyventojai, pageidaujantys gauti piniginę socialinę paramą, ir jų šeimos nariai deklaruoja turimą turtą ir gautas pajamas pateikdami mokesčių administratoriui du deklaracijos egzempliorius. Vietos mokesčio administratorius per 7 darbo dienas nuo deklaracijos pateikimo dienos grąžina vieną deklaracijos egzempliorių su žyma, kad deklaracija yra pateikta. Ši deklaracijos egzempliorių gyventojai pateikia institucijai (pareigūnui), priimančiai (priimančiam) sprendimą dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos suteikimo, arba savivaldybei – dėl piniginės socialinės paramos skyrimo.

6. Šiame straipsnyje nurodytų turimą turtą ir gautas pajamas deklaravusių gyventojų pageidavimu gali būti pateikiami trys deklaracijos egzemplioriai. Du deklaracijos egzemplioriai su žyma, kad deklaracija yra pateikta, grąžinami deklaraciją pateikusiam gyventojui.

III SKYRIUS BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

8 straipsnis. Duomenų kaupimas ir kontrolė

Mokesčių administratorius tikrina, ar deklaracijose nurodyti duomenys yra teisingi, kaupia ir saugo pateiktas deklaracijas bei iš kitų šaltinių gautus duomenis apie gyventojų turimą ir įgytą turtą, gautas pajamas ir patirtas išlaidas.

9 straipsnis. Atsakomybė už šio Įstatymo pažeidimą

Šio Įstatymo 2 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktuose nurodyti turtą deklaruoti privalantys gyventojai, vengiantys pateikti deklaracijas, taip pat laiku arba iš viso jų nepateikę, neteisingai nurodę duomenis, atsako administracine ar baudžiamąja tvarka.

10 straipsnis. Deklaracijos duomenų paskelbimo tvarka

1. Deklaracijos duomenys gali būti skelbiami, kai yra gyventojų rašytinis sutikimas.
2. Kalendorinių metų, už kuriuos deklaruojamas turimas turtas ir patirtos išlaidos, gruodžio 31 dieną ėjusių pareigas Respublikos Prezidento, Lietuvos Respublikos Seimo narių, Europos Parlamento narių, Ministro Pirmininko, ministrų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanclerio, viceministrų, savivaldybių tarybų narių, ministerijų valstybės sekretorių, ministerijų sekretorių, Lietuvos Respublikos teismų pirmininkų, teismų pirmininkų pavaduotojų, teismų skyrių pirmininkų, teisėjų, Mokestinių ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės narių, Vyriausiosios administracinių ginčų komisijos narių, generalinio prokuroro, generalinio prokuroro pavaduotojų, Generalinės prokuratūros struktūrinių padalinių, taip pat apygardų ir apylinkių prokuratūrų vadovų, valstybės kontrolieriaus, valstybės kontrolieriaus pavaduotojų, Valstybės kontrolės valstybės tarnautojų, apskričių viršininkų, apskričių viršininkų pavaduotojų, Lietuvos Respublikos

Vyriausybės įstaigų (departamentų, agentūrų, tarnybų, inspekcijų), prie ministerijų įsteigtų departamentų, tarnybų, inspekcijų, kitų valstybės valdymo institucijų vadovų (generalinių direktorių, direktorių, viršininkų) ir vadovų pavaduotojų, Lietuvos banko valdybos pirmininko ir valdybos pirmininko pavaduotojų, Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ir teritorinių muitinių valstybės tarnautojų, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ir teritorinių mokesčių inspekcijų valstybės tarnautojų, Vidaus reikalų ministerijos valdymo srities statutinių įstaigų valstybės tarnautojų, Seimo kontrolierių, valstybės saugumo sistemos valstybės tarnautojų ir jų šeimos narių deklaracijų duomenys, išskyrus operatyvinės veiklos subjektų teises turinčių valstybės institucijų valstybės tarnautojų ir pareigūnų, kurių veiklą reglamentuoja Operatyvinės veiklos įstatymas, ir jų šeimos narių deklaracijų duomenis, yra skelbiami be šių gyventojų rašytinio sutikimo.

3. Centrinis mokesčių administratorius šio straipsnio 2 dalyje išvardytų gyventojų deklaracijų duomenis skelbia „Valstybės žinių“ specialiame priede. Pagrindinių deklaracijos duomenų išrašą nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė arba jos įgaliota institucija. Šių gyventojų deklaracijų, taip pat patikslintų paskutinių kalendorinių metų pagrindinių deklaracijos duomenų išrašus „Valstybės žinių“ redakcijai kasmet iki rugsėjo 1 dienos pateikia centrinis mokesčių administratorius. „Valstybės žinios“ deklaracijų išrašų duomenis, įskaitant paskutinių kalendorinių metų deklaracijų patikslintus duomenis, kasmet paskelbia iki spalio 1 dienos.

4. Kiti valstybės tarnautojai ir jų šeimos nariai gali skelbti „Valstybės žinių“ specialiame priede savo deklaracijų duomenis valstybės lėšomis. Patvirtintą pagrindinių deklaracijos duomenų išrašą ir rašytinį sutikimą skelbti deklaracijos duomenis „Valstybės žinių“ redakcijai pateikia pats gyventojas. Pagrindinių deklaracijos duomenų išrašų pristatymo ir skelbimo terminai yra tokie pat, kaip nurodyta šio straipsnio 3 dalyje.

11 straipsnis. Deklaracijai užpildyti reikalingų pažymų parengimas

Bankai, kitos kredito įstaigos ir kiti Lietuvos Respublikos juridiniai asmenys šio Įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje nurodytų gyventojų prašymu išduoda pažymas apie gyventoją šio Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 3 ir 4 punktuose, 2 dalies 3 punkte, 3 dalies 1 punkte nurodytą turtą ir išlaidas. Pažymos parengiamos ir išduodamos nemokamai per 10 darbo dienų nuo prašymo gavimo dienos.“

2 straipsnis. Įstatymo įsigaliojimas ir taikymas

1. Šis Įstatymas įsigalioja nuo 2011 m. sausio 1 d.
2. Įstatymo nuostatos bus taikomos deklaruojant 2010 metų ir vėlesnių kalendorinių metų turtą, pajamas ir išlaidas.

Ingrida Večerskytė
El. p. ingrida_vecerskyte@yahoo.de